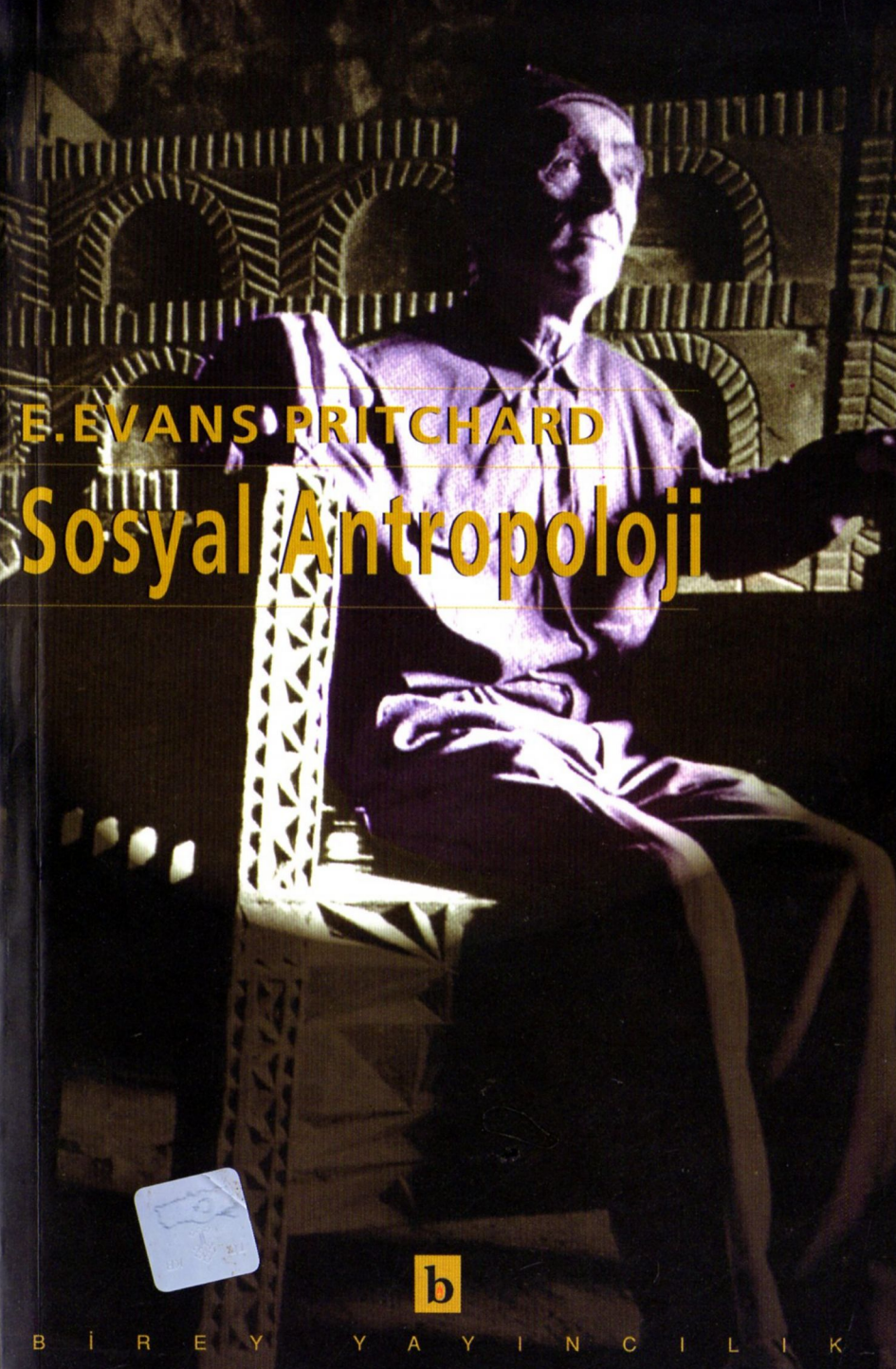




E. EVANS PRITCHARD

Sosyal Antropoloji



B İ R E Y Y A Y I N C I L I K

Birey Yayıncılık : 20
Sosyal Bilimler Serisi : 6

Kitabın Orijinal İsmi
Social Anthropology

Bu kitap, Cohen & West Ltd tarafından 1964'te yayınlanan VI. baskısından tercüme edilmiştir.

Dizgi : Birey

Tashih
H. Mehmet Günay

Kapak Hazırlık
Ajans Microline

Baskı : Ziya Ofset
Cilt : Sistem

ISBN 975 - 8257 - 05 - 06
İstanbul, Kasım 1998

Birey Yayıncılık
Yerebatan Cad. Çatalçeşme Sk.
Üretmen Han No: 17 Tel: 0. 212. 511 33 69
Cağaloğlu / İstanbul

SOSYAL ANTROPOLOJİ

E.E. Evans Pritchard

Tercüme:

Fuat Aydın-İrfan İnce-Muharrem Kılıç

birey yayıncılık

E.E. Evans Pritchard :

Sosyal Antropolog 1902'de güney doğu İngiltere Sussex Crowborough'ta doğdu. Oxford'ta okudu. Daha sonra aynı yerde Antropoloji profesörü oldu (1946-70).

En çok bilinen iki eseri, Sudan halkların-dan Azande ve Nuerler hakkındaki alan araştırmasının sonucu olan çalışmalarıdır:

- Witchcraft, Oracles and Magic among the Azande (1937).

- The Nuer (1940).

1940'da, Mayer Fortes'le birlikte ilkel yönetim biçimleri üzerindeki araştırmada yeni bir çığır açan *African Political System*'i yanına hazırladı. 1951'de *Kinship and Mavriage Among the Nuer* ve *Social Antropology* (elinizdeki kitap), 1956'da *Nuer Reliation*'i yayınladı.

Oxford'daki Sosyal Antropoloji bölümünü dünyanın her yerinden öğrenci çeken bir merkeze dönüştürdü. Sömürgeler Sosyal Bilimler Araştırma Kurulu'nun üyesi olarak, Afrika ve başka yerlerdeki alan araştırma-larını destekledi.

Oxford'daki Sosyal Antropoloji profe-sörlüğün (1946-70) yanı sıra All Souls College'de öğretim üyeliği ve müdür yardımcılığı (1963-65) da yaptı. 1970'de Sir ünvanını alan Evans Pritchard 1973'de öldü.

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	7
Konunun Çerçevesi.....	9
Teorik Temeller	31
Daha Sonraki Teorik Gelişmeler	55
Alan Çalışması ve Empirik Gelenek.....	77
Modern Antropolojik Çalışmalar.....	99
Uygulamalı Antropolojik.....	123
Seçilmiş Bibliyografya	145

ÖNSÖZ

Bu kitapta yeralan altı konferans 1950 kışında B.B.C.'nin Üçüncü Programında verildi. Birkaç küçük ifade değişikliği dışında sunulduğu şekliyle basılmıştır. İfade aracının çizdiği sınırlar içinde belirli bir maksat ve dinleyici topluluğuna yönelik hazırlanmış olan bir metni değiştirmenin ya da ona bir takım şeyler eklemenin gerekli olmadığını düşünüyorum.

Sosyal Antropoloji, bir çoklarına göre hâlâ, bir isim olmanın ötesinde pek fazla bir şey ifade etmez: Umarım, konuyla ilgili bu radyo konuşması, Sosyal Antropolojinin alanı ve metodolojilerini daha iyi bilinir kılacaktır. Bunların bir kitap halinde yayınlanmasının aynı amaca hizmet edeceğine inanıyorum. Sosyal Antropolojiye giriş mahiyetinde az sayıda eser olması sebebiyle, sanırım bu kitap İngiliz ve Amerikan üniversitelerinin Antropoloji bölümlerindeki öğrenciler için de yararlı olacaktır. Bu sebeple kitabın sonuna kısa bir bibliyografya ekledim.

Bu konferanslardaki düşüncelerin çoğunu daha önce ve bazan da aynı dilde ifade ettim. *Man*, *Blacfriars*, *Africa* editörlerine ve Clarendon Press yetkililerine, bunları tekrar kullanmama izin vermelerinden dolayı minnettarım¹.

¹ Social Anthropology, 4 Şubat 1948'de Oxford Üniversite-sinde yapılan açılış konuşması. The Clarendon Press, 1948; 'Social Anthropology: Past and Present', Marett konferansı, Oxford Exeter College Hall'da 3 Haziran 1950'de verildi; *Man*, 1950, No. 198; 'Social Anthropology'

Bay K.O.L. Burridge'ye, konferansların hazırlanmasındaki yardımlarından dolayı, Oxford Institute of Social Anthropology'deki meslektaşlarıma ve B.B.C.'den T.B. Radley'e konularla ilgili eleştirileri için ayrıca teşekkür ederim.

KONUNUN ÇERÇEVESİ

Bu konferanslarda sizlere Sosyal Antropolojinin ne olduğu hususunda genel bir tarif vermeye çalışacağım. Meslekten olmayan okuyan kesim arasında dahi konuyla ilgili çok sayıda kapalılığın bulunduğunun farkındayım. Kelimeler, ya şempazeler ve kafatasları ya da yabancıların ilginç ritüelleri ve garip boş inançlarının mübhem çağrışımlarını canlandırır gibidir. Sizleri, bu çağrışımların yersiz olduğuna ikna etme konusunda herhangi bir zorluk çekeceğimi zannetmiyorum.

Bu gerçeğin farkında olmam konuyu ele alış tarzımı yönlendirmiş olmalıdır. Bir bölümünüzün Sosyal Antropolojinin ne olduğu konusunda bilgisiz, diğerlerinin ise onu gerçekte olmadığı bir şekilde düşünen kimseler olarak varsaymalıyım. Konuyla biraz tanışıklığı olanlar, bu yüzden meseleyi genel olarak ve onlara basit gelebilecek bir tarzda ele alırsam, umarım beni bağışlayacaklardır.

Bu ilk konferansımda sizlere, konunun genel kapsamının ne olduğunu anlatacağım. İkinci ve üçüncü konferanslarımda teorik gelişimini ele alacağım. Dördüncü konferansımda, alan araştırması dediğimiz, Sosyal Antropolojinin araştırma bölümünü tartışacağım. Beşinci konferansımda, teori ve alan araştırmasının her ikisinin gelişimini, modern araştırmalardan örnekler vererek açıklayacağım. Son konferansımda ise Sosyal Antropolojinin pratik husularla ilgisini tartışacağım.

Konferans boyunca anlatımımı, özellikle takdimde karşılaşılabilecek zorluklardan kaçınmak amacıyla, mümkün olduğunca İngiltere'deki Sosyal Antropolojiyle sınırlayacağım. Zira, konunun kara avrupası ve Amerika'daki gelişimini takdim etmek durumunda olsaydım, malzemeyi öylesine sıkıştırmak zorunda kalacaktım ki, kapsamlılık itibariyle kazanılan, açıklık ve

süreklilik hususunda kaybedileni telafi edemeyecekti. Sosyal Antropolojinin, büyük ölçüde İngiltere’de bağımsız bir şekilde gelişmiş olması bu sınırlamayı, muhtemelen diğer birçok bilimsel alanlarda olduğundan daha az önemli kılmaktadır. Bununla birlikte ben, İngiliz bilim adamlarını belirgin bir şekilde etkiledikleri noktalarda yabancı yazarları ve eğilimleri de zikredeceğim.

Bu sınırlar içerisinde dahi sizlere antropolojinin amaçları ve metodlarıyla ilgili açık ve yalın bir tarif verebilmek kolay değildir. Çünkü, bu konular hakkında sosyal antropologlar arasında genelde bir görüş birliği mevcut değildir. Pek tabii, birçok konu üzerinde temel bir görüş birliği sözkonusudur. Ancak, diğer konularda farklı görüşler bulunmakta ve bunlar, küçük ve yeni her konuda olduğu gibi, şahsiyetlere takılıp kalma eğilimdedirler. Zira, bilim adamları genelde kendilerini şahsi görüşleriyle özdeşleştirmeye diğer insanlardan daha çok yatkındırlar.

Şahsi tercihler, bunları ifade etmek gerektiğinde şayet açıklıkla itiraf edilirse herhangi bir sorun yoktur. Belirsizlikler daha tehlikelidir. Sosyal Antropoloji oldukça sınırlı sayıda teknik terime sahiptir. Bu yüzden, günlük dili kullanmak zorundadır ve bu da pek kesin olmayan bir dildir. Örneğin “toplum”, “kültür”, “örf”, “din”, “onama”, “yapı”, “işlev”, “politik” ve “demokratik” gibi kelimeler farklı insanlara göre veya farklı bağlamlarda her zaman aynı anlamları ifade etmezler. Antropologlar için yeni kelimeler ihdas etmek veya günlük dilde kullanılan kelimelere, sınırlandırılmış ve teknik anlamlar yüklemek olasıdır. Ancak meslektaşlarını bu kullanımlara ikna etmenin güçlüğü dışında, eğer bunun büyük oranda başarıldığı düşünülse bu durumda antropolojik eserler yalnızca meslekten bilim adamlarının anlayabileceği bir jargon halini alacaktır.

Ya günlük dilin belirsizliklerinden veya uzmanlık jargonunun belirsizliklerinden büyük bir özenle kaçınma arasında bir seçim yapmak zorunda isek eğer, ben daha az tehlikeli olan günlük dil riskini tercih ederim. Çünkü, Sosyal Antropolojinin öğretmek zorunda olduğu şey herkesi ilgilendirmektedir, yalnızca onu profesyonelce inceleyenleri değil.

Sosyal Antropoloji, insanın bir çok açıdan incelenmesi olan çok daha geniş konulu antropolojinin bir bölümünü belirtmek üzere İngiltere’de, bir ölçüde de Birleşik Devletler’de kullanılan bir isimdir. İnsan kültürleri ve toplumlarıyla ilgilenir. Kara avrupasında ise farklı bir terminoloji hüküm sürmektedir. Buralarda, bize göre insanın bütüncül bir incelemesi olan antropolojiden söz edildiğinde, bizim İngiltere’de fizik antropoloji dediğimiz, yani insanın biyolojik incelenmesi akla gelir. Bizim antropoloji adını verdiğimiz şeye kara avrupasında "etnoloji" veya "sosyoloji" şeklinde atıfta bulunulur.

İngiltere’de dahi “Sosyal Antropoloji” çok yakın bir dönemde kullanılmaya başlandı. Konu, Oxford’da 1884, Cambridge’de 1900 ve Londra’da 1908 yılından beri Antropoloji ve Etnoloji adı altında okutulmuştur. Ancak *Sosyal Antropoloji* adını taşıyan ilk üniversite kürsüsü, 1908’de Liverpool’da Sir James Frazer tarafından işgal edilen onursal profesörlüktür. Konu son zamanlarda daha geniş bir kabule mazhar olmuştur ve Sosyal Antropoloji şimdi Büyük Britanya ve Dominion ülkelerindeki birçok üniversitede bu isim altında okutulmaktadır.

Daha geniş konulu antropolojinin bir dalı olması sebebiyle Sosyal Antropoloji, antropolojinin diğer dallarıyla bağlantılı olarak okutulmaktadır; bunlar fizik antropoloji, etnoloji, tarih öncesi arkeoloji, bazen de genel linguistik ve beşeri coğrafyadır. Son iki branş bu ülkedeki lisans ve lisansüstü derslerde nadiren yer aldığı için onlar hakkında başkaca birşey söylemeyeceğim.

Bugünkü Sosyal Antropolojiyle oldukça sınırlı bir şekilde örtüşmesi sebebiyle fizik antropoloji hakkında söylemem gereken tek şey, insan biyolojisinin bir dalı olduğu ve soyaçekim, beslenme, cinsiyet farklılıkları, karşılaştırmalı anatomi, canlı türlerinin psikolojisi ve insanın evrimi teorisi gibi ilgi alanlarını içine aldığıdır.

Bizim en sıkı ilişkimiz etnolojiyle olanıdır. Bunun neden böyle olduğunu anlayabilmek için, şunu bilmemiz gereklidir: Antropologlar konularının, bizimki de dahil olmak üzere tüm insan kültürleri ve toplumlarını içine aldığını düşünürlerken, daha sonra belirteceğim nedenlerden dolayı, dikkatlerinin büyük bölümünü ilkel toplumların kültürlerine yöneltmişlerdir. Etnologlar da aynı insanlarla ilgilenmektedirler ve bu yüzden iki konu arasında hatırı sayılır bir örtüşme söz konusudur.

Bununla birlikte, şunu da göz önünde bulundurmak önemlidir ki, Etnoloji ve Sosyal Antropoloji incelemelerini oldukça geniş bir şekilde aynı beşeri sahada gerçekleştiriyor olsalar da, bunları farklı amaçlarla yapmaktadırlar. Etnolojinin görevi, insanları ırksal ve kültürel özellikler temelinde sınıflandırıp, daha sonra günümüzde veya geçmişteki dağılımlarını insanların hareket ve birbirleriyle karışmaları ve kültürlerin yayılımıyla açıklamaktır.

İnsanların ve kültürlerin sınıflandırılması, sosyal antropologun ilkel toplumlar arasında yaptığı karşılaştırmalar için zorunlu bir başlangıçtır. Çünkü başlangıçta, Bastian'ın çok önceleri "coğrafi vilayetler" adını verdiği aynı genel kültürel tipin toplumlarını birbirleriyle karşılaştırmak oldukça uygun ve hatta gereklidir ².

Bununla birlikte, etnologlar onlarla ilgili tarihi kayıtların mevcut olmadığı ilkel insanların tarihini

² Adolf Bastian, *Controversen in der Ethnologie*, 1893.

yeniden inşa etmeye teşebbüs ettiklerinde, sonuca ulaşmak için dolaylı delillerden yapılan çıkarımlara dayanmak zorunda kalmışlardır. Bu sonuçlar da durumun yapısı gereği, muhtemel tanımlamalar olmanın ötesine geçememektedir. Bazen, birtakım farklı, hatta karşıt hipotezler gerçeklere eşit derecede uygun düşer. Etnoloji basit anlamıyla tarih değildir. Çünkü tarih bize hadiselerin geçmişte olabilir olduklarını değil gerçekten olduklarını, ayrıca yalnızca hadiselerin vuku bulduğunu değil, nasıl ve ne zaman ve genellikle de ne sebeple vuku bulduklarını haber verir. Bu yüzden ve bizlere ilkel insanların geçmiş hayatları hakkında her halukarda çok az bilgi vermesi sebebiyle, etnolojinin tahminleri sınıflamalarından farklı olarak sosyal antropolog için sınırlı bir önemi haizdir.

Tarihöncesi arkeoloji, en uygun şekilde etnolojinin bir dalı olarak görülmüştür. Jeolojik tabakalardaki kazılar sayesinde bulunan beşeri ve kültürel kalıntılardan, insanlar ve kültürlerin tarihini yeniden kurmaya çabalar. Bu da dolaylı delillere dayanır ve etnolojiye benzer şekilde, kemikleri ve ilkel aletlerini gün ışığına çıkarıp sınıflandırdığı insanların düşünce ve kurumları hakkında bunlarla ilgilenen sosyal antropologlara çok az bilgi verebilir. Antropolojinin bir diğer dalı olan karşılaştırmalı teknoloji, genelde ilkel insanların karşılaştırmalı teknolojisi, etnoloji ve tarih öncesine bir ilave mahiyetindedir.

Sosyal Antropolojinin yerine getirdiği tamamen farklı bir görevi bulunmaktadır. Birazdan göstereceğim gibi, aile, akrabalık düzeni, politik organizasyon, hukuki prosedür, dini kültler ve benzeri genel olarak kurumlaşmış formlarda sosyal davranışı ve bu kurumlar arasındaki ilişkileri araştırır; yine bunları, haklarında bu tür araştırmaları mümkün kılar tarzda yeterli bilgilerin bulunduğu çağdaş veya tarihi toplumlarda inceler.

Böylece, bir ulusun birtakım adetleri, bir dağılım haritası üzerinde işaretlendiğinde, etnolog için bir etnik hareketin, bir kültürel birikimin delili olması yönüyle ilgi çekici olurken, sosyal antropolog için bu, günümüz insanının tüm sosyal hayatının bir parçası olması yönüyle ancak ilgi çekicidir. Sırf bunu başka birtakım insanlardan almış olmaları ihtimali onun için çok önemli değildir; çünkü, onu başkalarından aldıklarını kesin olarak bilemez, onu gerçekten başkalarından almış olsalar bile, bunu ne zaman, nasıl ve neden almış olduklarını bilemez. Mesela, Doğu Afrika'da bazı insanlar güneşi kendi Tanrı sembolleri olarak kabul ederler. Bu, bazı etnologlara göre Antik Mısır etkisinin delilidir. Bu hipotezin doğruluğu veya yanlışlığının ispat edilemeyeceğini bilen sosyal antropolog, daha çok güneş sembolizmini bu insanların inanç ve kült sistemlerinin bütününe bağlamakla ilgilenir. Bu şekilde, etnolog ve antropolog aynı etnografik veriyi kullanmalarına rağmen bunu farklı gayelerle gerçekleştirirler.

Üniversitedeki antropoloji ders müfredatı biyolojik araştırmalar, tarihi araştırmalar ve sosyolojik araştırmaları temsil eden birbiriyle kesişen üç daire şeklinde düşünülebilir; bunların örtüşen bölümleri fizik antropoloji, (tarihöncesi arkeoloji, ve karşılaştırmalı teknoloji de dahil olmak üzere) etnoloji ve Sosyal Antropolojidir. Her ne kadar bu üç antropolojik disiplin ilkel insan üzerinde ortak bir inceleme alanına sahip ise de, görüldüğü gibi, herbirinin oldukça farklı gaye ve metodları bulunmaktadır. Yine, bu disiplinler dikkatlice tasarlanmış bir planın neticesi olmaktan çok büyük oranda Darwinci evrim teorisiyle ilişkili tarihi şartlar sebebiyle üniversitelerde değişik düzeylerde birarada okutulmuş ve Kraliyet Antropoloji Enstitüsünde birlikte temsil edilmişlerdir.

Bazı meslektaşlarım, mevcut düzenlemeden memnuniyetsizliklerini açıkça ifade etmişlerdir.

İçimizden bir takım araştırmacılar Sosyal Antropolojinin psikoloji veya genel sosyoloji, ekonomi ve karşılaştırmalı politika gibi sosyal bilimlerin dallarıyla, diğer bir kısmımız ise başka dallarla daha yakın bir öğretim ilişkisi içerisine taşındığını görmeyi yeğlemektedir. Sorun karmaşıktır ve burası bunun için uygun bir tartışma yeri değildir. Ben yalnızca şunu söylemek istiyorum ki, bu soruya verilecek cevap büyük oranda Sosyal Antropolojinin karakteri hakkındaki kanaate dayanmaktadır. Çünkü, sosyal antropolojiyi bir tabii bilim olarak kabul edenlerle benim gibi onu beşeri bilimlerden biri kabul edenler arasında büyük bir görüş ayrılığı söz konusudur. Bu ayrılık, antropoloji ile tarih arasındaki ilişkiler tartışılırken belki de en sert noktasına ulaşmaktadır. Bu konunun değerlendirmesini daha sonraki bir konferansa bırakacağım. Çünkü, görüş ayrılığının nasıl meydana geldiğini farkedebilmek için, konunun erken dönem gelişimi hakkında birtakım bilgilere sahip olmak zorunludur.

Özetle ve kaçınılmaz olarak birbirine bağlı tarzda, bir üniversite konusu olarak Sosyal Antropolojinin konumunu ana hatlarıyla ifade ettim. Bu şekilde zemini bir ölçüde açıklığa kavuşturduktan sonra, şimdi kendimi bütün olarak Sosyal Antropolojiye hasredebilirim. Zira, tartışmak için burada bulunduğum ve tartışmaya ehil olduğum yegane konu budur. Bu nedenle kolaylık sağlaması açısından bundan sonra antropolojiden “sosyal” nitelmesi bulunmaksızın söz ettiğimde Sosyal Antropolojiye atıfta bulunduğum anlaşılmalıdır.

Onlarda neyi incelediğimizi daha net bir şekilde sizlere anlatmadan önce ilk olarak “İlkel toplumlar nedir” ve “Neden onları inceliyoruz” sorularıyla ilgilenmem yerinde olacaktır. Antropolojik literatürde yerleşmiş olduğu anlamda “ilkel” kelimesi, nitelediği toplumların zaman içerisinde ilk olanlar veya diğer toplumlara göre daha aşağı derecede olanlar olduğu anlamına gelmez.

Bildiğimiz kadarıyla, ilkel toplumlar bizimki kadar eski bir tarihe sahiptirler ve bazı yönlerden bizim toplumumuzdan daha az gelişmiş olmalarına rağmen diğer hususlarda çoğu kez daha gelişmişlerdir. Hal böyle olunca, kelimenin seçimi belki de talihsiz bir tercihtir, ancak şu anda kullanımından kaçınılamayacak derecede teknik bir terim olarak geniş kabul görmüştür.

Bu aşamada şunu ifade etmek yeterlidir: Antropologlar bu kelimeyi kullanırken sayıları, yaşadıkları toprak parçası ve sosyal ilişkilerin düzeyi itibariyle küçük ölçekli, yine daha gelişmiş toplumlarla kıyaslandığında basit bir teknolojiye, basit bir ekonomiye sahip, sosyal fonksiyondaki uzmanlaşmanın oldukça az olduğu toplumlara göndermede bulunurlar. Bazı antropologlar bunlara başka bir kriter daha, özellikle yazılı kültürün, dolayısıyla hiçbir düzenli sanat, bilim veya teknolojinin bulunmayışı ölçütünü eklemektedirler³.

Bazen, zamanımızın çoğunu bu ilkel toplumları incelemeye ayırmamız sebebiyle eleştirilmekteyiz. Kendi toplumumuzun sorunlarının tetkik edilmesinin daha faydalı olacağı öne sürülmektedir. Bu doğru olabilir. Ancak, çeşitli nedenlerden dolayı ilkel toplumlar, uzun bir süre sosyal kurumların incelenmesiyle ilgilenenlerin dikkatlerini üzerlerine çekmiştir. Onsekizinci yüzyılda filozofların dikkatlerini başlıca sivil idare kurumundan önce tabii durumda yaşayan insan varsayımı için örnekler sunmaları sebebiyle celbetmiştir. Antropologların ilgilerini ise on dokuzuncu yüzyılda, kurumların köklerinin araştırılması hususunda önemli ipuçları takdim ettiğine inanılması sebebiyle üzerlerine çekmişlerdir. Daha sonraları antropologlar bunlarla daha yakından ilgilendiler. Çünkü, bunların en basit şekliyle kurumları sergiledikleri, sağlıklı yöntemin incelemenin

³ Robert Redfield, "The Folk Society"
The American Journal of Sociology, 1947.

daha basit olandan daha karmaşık olana doğru götürülmesi olduğu öngörülüyordu ki, bu durumda daha basit olandan öğrenilen sonrakilere yardımcı olacaktı.

İlkel toplumlara karşı ilginin bu son nedeni Modern İşlevsel Antropoloji denilen dalın gelişimiyle gittikçe ağırlık kazandı. Çünkü, Sosyal Antropolojinin görevinin sosyal düzenlerin bağımsız yapıları olarak sosyal kurumları inceleme olduğu düşünülürken, bütün olarak doğrudan gözlemlenmeyi mümkün kılacak kadar yapısal açıdan bu denli basit, kültürel olarak da bu kadar homojen olan bu toplumların, bunun mümkün olmadığı karmaşık medeni toplumları araştırmaya girişmeden önce incelenabiliyor olması bir avantaj olarak görülmeye başlandı. Dahası, tecrübeyle sabittir ki, bizimkinden farklı kültürlerle sahip insanlar arasında gözlemlerde bulunmak daha kolaydır, onların yaşam tarzlarındaki farklılık hemen dikkatleri çeker ve bu değerlendirmelerin objektif olması daha olasıdır.

Bizleri günümüzde ilkel toplumları incelemeye ikna eden diğer bir sebep, bunların hızlı bir şekilde değişim geçiriyor olmaları ve şimdi olmazsa hiçbir zaman incelenemeyecekleri gerçeğidir.

Bu yok olmaya yüz tutmuş sosyal düzenler biricik sosyal farklılıklardır. Bunların incelenmesi bizlere insan toplumunun tabiatını anlamada oldukça önemli yardımlar sağlayacaktır. Çünkü, kurumların karşılaştırmalı bir şekilde tetkikinde, incelenen toplumların sayısı farklılaşma derecelerinden daha az önemlidir. Bu değerlendirmeden ayrı olarak, ilkel toplumların incelenmesi kendi doğasından gelen bir değeri de haizdir. Bu topluluklar, bizim refah ve medeniyetin asgari gerekleri olarak görme noktasına geldiğimiz şeylere sahip olmaksızın hayat süren insanların yaşam tarzlarının, değerlerinin ve inançlarının tasvirlerini sunuyor olması yönüyle de bizzat ilgi çekicidir.

Bu yüzden biz, hala bunu yapabilme imkanı varken, olabildiğince çok sayıda ilkel toplumu sistematik bir incelemeye tabi tutmayı bir zorunluluk olarak görüyoruz. Büyük miktarda ilkel toplum bulunmakla birlikte bunların çok az bir kısmı antropologlar tarafından yoğun bir şekilde incelenmiştir. Çünkü, bu tür incelemeler uzun zaman almaktadır ve antropologlar çok küçük bir zümre teşkil etmektedirler.

Ancak, başlıca dikkatlerimizi ilkel toplumlara çevirsek de bunu yalnızca onlarla sınırlı tutmadığımızı açıkça ifade etmeliyim. Sosyal Antropolojinin İngiltere İmparatorluğu üniversitelerinden daha iyi temsil edildiği Amerikan üniversitelerinde, Amerikalı veya Amerika'da eğitim görmüş antropologlar tarafından daha gelişmiş toplumlar üzerinde örneğin; İrlanda, Japonya, Çin, Hindistan, Meksika, Kanada ve bizzat Birleşik Devletler'de birçok önemli araştırma yapılmıştır. Daha sonraki bir konferansta bunlardan birinin, Arensberg ve Kimball tarafından Güney İrlanda'da yapılan bir araştırma raporundan sözedeceğim.

Personel azlığı, buna karşın koloni imparatorluğumuzda mevcut ilkel insanların çok sayıda oluşunun da içerisinde bulunduğu pek çok sebep dolayısıyla, İngiliz antropologlar bu konuda geride kalmışlardır. Ancak, diğer taraftan bunlar araştırmalarını hiçbir şekilde ilkel olarak tanımlanamayacak insanlara kadar genişletmektedirler. Geçen birkaç yıl içerisinde Oxford'daki Sosyal Antropoloji Enstitüsü'nün öğrencileri Hindistan, Batı Hint adaları, Türkiye ve İspanya'nın kırsal kesimlerinde, Kuzey Afrika'daki bedevi araplar, İngiliz köy ve şehir hayatı üzerinde araştırmalarla meşgul olmaya başlamışlardır.

Ayrıca, aynı düzeyde olmamakla birlikte son senelerde antropologlar tarafından veya antropolojik bakış açısıyla tarihi toplumlar üzerinde, yazılı kaynakların doğrudan incelendiği araştırmalar yapılmıştır. Burada Sir James

Frazer'in antik Yahudiler ve Roma kültürünün belli yönleri üzerindeki çalışmaları, Sir William Ridgeway ve Jane Harrison'un Helenik konularla ilgili yazıları, Robertson'un erken dönem Arap toplumuyla ilgili yazıları ve Hubert'in Keltlerle ilgili çalışmaları hatırıma geliyor.

Şunu vurgulamalıyım ki, her halukarda teorik olarak Sosyal Antropoloji, pratikte ve sağladığı kolaylıklar itibariyle günümüzde dikkatlerini büyük oranda daha basit insan toplulukları üzerinde yoğunlaştırmış olsa da yalnızca ilkel olanların değil tüm insan toplumlarının incelenmesidir. Zira, kendini bütünüyle bu ilkel toplumlarla sınırlayan müstakil bir disiplinin olamayacağı aşikardır. Bir antropolog ilkel bir insan topluluğunda araştırma yapsa da onlar arasında incelediği şeyler dil, hukuk, din, siyasi kurumlar, ekonomi ve benzerleridir. Dolayısıyla o, bu konuları büyük dünya medeniyetleri içerisinde inceleyen bir öğrencinin karşılaştığı aynı problemlerle ilgilenmek durumundadır. Şu da hatırlanmalıdır ki, ilkel toplumlar üzerindeki gözlemlerini yorumlarken antropolog bunları daima, her ne kadar sadece zımnen de olsa kendi toplumunkilerle mukayese eder.

Bu sebeple Sosyal Antropoloji, sosyoloji çalışmalarının bir dalı, kendini başlıca ilkel toplumlara adayan bir dal olarak görülebilir. Sosyolojiden söz ederken insanların zihinlerinde genellikle medeni tomlumlarda yer alan belirli sorunların incelenmesi vardır. Kelimeye bu anlamı yüklediğimiz takdirde Sosyal Antropoloji ile sosyoloji arasındaki farklılık bir saha farklılığı olacaktır. Ancak, ikisi arasında önemli metod farklılıkları da söz konusudur. Sosyal antropolog ilkel toplumları aylarca veya yıllarca aralarında yaşayarak doğrudan inceler. Halbuki, sosyolojik araştırma sıklıkla belgelerden, büyük oranda da istatistiki belgelerden hareket eder. Sosyal antropolog toplumları bütün olarak inceler.

Onların ekolojilerini, ekonomilerini, hukuki ve siyasi kurumlarını, aile ve akrabalık düzenlerini, dinlerini, teknolojilerini, sanatlarını ve benzeri genel sosyal sistemlerin bölümleri olarak inceler. Diğer taraftan sosyoloğun çalışması boşanma, suç, akıl hastalığı, emek kargaşası ve sanayide teşvikler gibi tecrit edilmiş sorunların incelenmesi olması yönüyle sosyolog bu konularda genelde oldukça uzmanlaşmıştır. Sosyoloji büyük oranda bir taraftan sosyal psikolojiyle diğer taraftan sosyal planlamayla karışmış bir haldedir. O yalnızca kurumların nasıl çalıştığını değil, aynı zamanda nasıl çalışması gerektiğini ve bunları değiştirme yollarını keşfetmeyi amaçlar. Halbuki Sosyal Antropoloji esas olarak bu tür düşüncelerden uzak durmuştur.

Bununla birlikte, ben bu konferanslarda sosyolojiden bu anlamıyla değil, insan toplumlarıyla ilgili teorik bilginin genel bünyesi olarak kabul edildiği daha geniş bir anlam içerisinde sözediyorum. Sözkonusu olan şey genel teorik bünyenin, Sosyal Antropolojinin konusunu oluşturan ilkel sosyal hayatla olan ilişkisidir. Tarihi hakkında sizlere biraz bilgi verdiğimde bu açıkça görülecektir. Çünkü teorik veya kavramsal malumatımızın çoğu hiçbir şekilde ilkel toplumlarla ilgili olmayan veya ancak dolaylı olarak bunlarla ilgili çalışmalardan kaynaklanmaktadır. Bu sebeple, bu konferanslar boyunca birbiriyle bağlantılı iki gelişmeyi zihninizde tutmanızı istiyorum: antropolojik teorinin yalnızca bir bölümünü teşkil ettiği için sosyolojik teorinin gelişimi ve sosyolojik teorinin ileri sürüldüğü ve uzmanlaşmış bir bilgi bünyesi olarak yeniden formüle edildiği bu toplumlara dair bilginin gelişimi.

Şimdi sizlere, Sosyal Antropolojinin daha geniş bir bilim sahası içerisinde bir bölüm olarak sahip olduğu yeriyile ilgili bu tartışmanın ışığında, Sosyal Antropolojinin ne tür sorunlarla ilgilendiği hususunda daha açık bir fikir vermeliyim. Bunun en iyi yolu, size

Oxford'da geçtiğimiz birkaç yıl içerisinde lisans üstü antropoloji öğrencilerinin hazırladıkları tezlerin konuları hakkında biraz bilgi vermek olacaktır.

Sizlere yakınlarda onayladığımız birkaç tezin adını veriyorum: "Ashanti (Batı Afrika) modern politik sistemi içerisinde başkanın konumu; Çağdaş sosyal değişimin Ashanti kurumları üzerindeki etkisi üzerine bir inceleme."; "Güney Hindistan toplumunda dinin sosyal işlevi" (Coorglar); "Nandi'nin politik düzeni" (Doğu Afrika); "Jamaika'nın özellikle ırksal farklılıklara değin sosyal yapısı"; "Seçilmiş bazı Afrika toplumlarında başlıkparasının işlevi"; "Afrikada siyasi otoritenin sembolizmi üzerine bir inceleme"; "Köleliğin türleri üzerine karşılaştırmalı bir inceleme"; "Güney Nyasalandlı Yao'nun sosyal düzeni" (Orta Afrika); "Güney Afrikalı Bantu halklarında toprak mülkiyeti düzeni"; "Güney Bantularda kadının konumu" (Güney Afrika); "Hindo-Burma sınırı Naga kabilelerinde sosyal yaptırımlar üzerine bir tetkik"; "Murdle'nin siyasi sistemi" (Dağı Afrika); "Plains indians'ların siyasi düzeni" (Kuzey Amerika); "Ashanti'de ülkeler arası sınır davaları üzerine bir etüd" (Batı Afrika); "Melanezya'da sınıfların görünüşleri"; "Merkezi ve batı Eskimoların sosyal düzeni"; "İlkel hukukta haksız fiil" (Endonezya ve Afrika).

Umarım bu örnekten sosyal antropologların ne tür bir iş yaptığı hususunda genel bir fikir edineceksiniz. İlk planda şu da dikkatinizi çekecektir ki, bu tezlerin konularında ne heyecan verici pek bir şey ne de ilginç ve renkli şeylerin ardından koşan, antik ve romantik ilgilere hitab eden şeyler mevcut değildir. Tüm bunlar şu ya da bu tür bir sosyal kurumun üzerinde gerçekçi tetkiklerdir.

Yine bu tezlerin, belirli insanları veya insan gruplarını inceleme konusu yaptığı ölçüde Afrikanın her bölümüne, Güney Hindistan, Jamaika, Hindo-Burma sınırı, Kuzey Amerika, Kutup Bölgeleri, Pasifik adaları ve

Endonezya'ya dağılmış olduğunu göreceksiniz. Bu coğrafi dağılıma dikkat çekiyorum. Çünkü, antropolojik sahanın genişliği olabildiğince farklı ilgilere hitap eden bir araştırma imkanı sunmakla birlikte, ilerde açıklayacağım gibi, öğretimde ve gittikçe artan bir düzeyde bölgesel uzmanlaşmada belirli zorlukları beraberinde getirmektedir. Alanının en dar yorumunda Pasifiğin Polenez ve Melanezlerini, Avustralya yerlilerini, Kutup bölgelerinin Lapp ve Eskimo halklarını, Sibiryanın Moğollarını, Afrikanın Negrolarını, Amerika kıtasının Kızılderililerini ve daha ilkel Hindistan, Burma, Malay, Endonezya ve binlerce farklı kültür ve toplum halklarını içine alır.

Ayrıca şunu da farkedeceksiniz ki, bu örnek şu ya da bu ulusun politik kurumları, dini kurumları, renk, cinsiyet veya makama dayalı sınıf farklılıkları, ekonomik kurumları, hukuki veya yarı hukuki kurumları, evlenmeleri, sosyal uyarlamaları, tüm sosyal düzen veya yapıları üzerine araştırmaları içine almaktadır. Böylece, Sosyal Antropoloji yalnızca yerküre etrafındaki toplumları değil aynı zamanda farklı araştırmaları da kuşatmaktadır. Gerçekte, gerekli nitelikleri haiz bir kadroya sahip her antropoloji bölümü, ilkel toplumlarla ilgili derslerinde akrabalık ve aile, karşılaştırmalı siyasal organizasyonlar, karşılaştırmalı ekonomi, karşılaştırmalı dinler ve karşılaştırmalı hukukun asgari ve temel konularını, aynı şekilde kurumların incelenmesiyle ilgili daha genel dersleri, genel sosyolojik teori ve Sosyal Antropoloji tarihini vermeye çalışırlar. Bu bölüm, aynı şekilde seçilmiş etno-coğrafik bölgelerle ilgili özel dersler de verir; yine bunun yanında ahlak, büyü, mitoloji, ilkel bilim, ilkel sanat, ilkel teknoloji, dil ve belirli antropolog ve sosyologların yazılarıyla ilgili dersler de verebilir.

Şurası bilinen bir gerçektir ki, bir antropolog tüm bu farklı etno-coğrafik bölgeler ve sosyolojik disiplinler

hakkında genel bir bilgiye sahip olabilse de bunlardan yalnızca bir veya ikisinde bir otorite olabilir. Dolayısıyla, bilimin tüm alanlarında olduğu gibi bilgi arttıkça uzmanlaşma ortaya çıkmaya başlar. Antropolog Afrika araştırmalarında, Melanez araştırmalarında, Amerika kızılderilileri ve benzerleri üzerine araştırmalarda bir uzman olur. Bundan sonra artık o, muhtemelen özellikle ilgilendiği dini veya hukuki kurumlarla ilgili genel problemlere hasredilmiş makalelerde ifade edilen düzeyin dışında, kendi tercihi dışındaki bölgelerin ayrıntılarını incelemeye teşebbüs etmez. Halihazırda, Amerikan Kızılderilileri veya Afrikalı Bantular hakkında, kendini özellikle bunlardan birine adayan bir araştırmacı için yeteri kadar zengin literatür mevcuttur.

Uzmanlaşmaya doğru eğilim, inceleme konusu yapılan insanlar bir edebiyata sahip olduklarında ya da yazılı geleneği olan daha büyük bir kültürün parçası olduklarında daha bir belirginleşmektedir. Bir kimse, derin bilgeliğe biraz saygı duyuyorsa, yalnızca konuştukları dili değil aynı zamanda kültürel hinterlandındaki klasik dili de bilmeksizin Arap Bedevileri veya köylülerine öğrenci olamaz ya da hem bu dilin edebiyatı hakkında hem de klasik ibadet ve dini gelenek dili olan Sanskritçe hakkında bir miktar bilgi sahibi olmaksızın Hind kırsal toplumunu inceleyemez. Ayrıca, antropolog araştırmalarını belirli bölgelerle sınırlamanın yanında, şayet her şeyden biraz anlayan biri değil de bu konuların uzmanı olacak ise kendini bir veya iki konuya adanmalıdır. İyi bir hukuk ve hukuk bilimi arkaplanı olmaksızın ilkel hukuk sistemleri üzerinde gereği gibi karşılaştırmalı bir çalışma veya sanat literatürüyle ilgili iyi bir okuması olmaksızın ilkel sanat üzerinde benzer bir çalışma yapılamaz.

Anlatmış olduğum bu koşullar, Sosyal Antropolojiyi, genelde Oxford'da olduğu gibi, özellikle de lisans üstü ve araştırma seviyesinde okutulduğu zaman öğretilmesi

güç bir hale sokmaktadır. Çok sayıda öğrenci, dünyanın oldukça dağınık bölgelerindeki materyal ve çok farklı sorunlar üzerinde çalışırken, kendilerine genel bir danışmanlıktan fazlasını takdim edebilmek çoğu kez imkânsızdır.

Sir Charles Oman bize, başarısız bir şekilde lisansüstü öğrencileri için sınıflar düzenlemeyi deneyen Oxford'daki Regius Tarih Profesörlerinin başına da aynı durumun geldiğini nakletmektedir. Çünkü, Sir Charles istekli bir şekilde ifade etmektedir ki "Lisansüstü öğrencileri kendi hoş arzuları peşinde koşturmaktadırlar"⁴.

Bununla birlikte, Sosyal Antropolojide durum tarihteki kadar güç değildir. Çünkü Sosyal Antropolojinin genelleme kabiliyeti daha yüksektir ve tarihte bulunmayan genel bir teorik yapıya sahiptir. Tüm dünya üzerindeki ilkel toplumlar arasında yalnızca açık benzerlikler sözkonusu değildir, aynı zamanda bunlar, her halukarda bir düzeye kadar, yapısal çözümlemeler yoluyla sınırlı sayıda türlere ayrılabilirler. Bu ise konuya bir bütünlük sağlamaktadır. Sosyal antropologlar toplumu, ister Polenezya'da olsun ister Afrika veya Lapland'da olsun aynı metodla incelerler; bir akrabalık düzeni, dini bir kült veya siyasal bir organizasyon, hakkında yazdıkları her şey, içinde bulunduğu sosyal yapının bütünüyle olan ilişkisi içerisinde incelenir.

Bir ön hazırlık mahiyetinde de olsa sosyal yapıdan neyi anladığımız üzerinde düşünmeden önce bu tezlerin ilave bir özelliğine dikkat etmenizi istiyorum. Çünkü bu, sonraki konferanslarımda tekrar tartışacağım günümüz antropolojisi içindeki önemli bir sorunu ortaya çıkarmaktadır. Bunların tümü sosyolojik konularda

⁴ George Simmel, *Soziolog*, 1908; Leopold von Weise, *Allgemeine Soziologie*.

yazılmıştır. Yani, temel olarak sosyal ilişki türleri, bir toplumun üyeleri ve sosyal gruplar arasındaki ilişkileri konu edinmektedirler. Burada dikkat çekmek istediğim şey, bu tezlerin kültürlerden ziyade toplumların incelenmesi olduğudur. Antropolojik araştırma ve teoriyi iki farklı yöne yönlendirmiş olan bu iki kavram arasında çok önemli bir farklılık söz konusudur.

Sizlere iki basit örnek vermeme izin veriniz. Bir İngiliz kilisesine gittiğiniz takdirde erkeklerin başlıklarını çıkardıklarını ancak ayakkabılarının giyinik olduğunu görürsünüz; bir Müslüman ülkesinde bir mescide girdiğiniz takdirde ise insanların ayakkabılarını çıkarıp başlarını örttüklerini gözlemlersiniz. Bir İngiliz evine veya Bedevi çadırına girildiğinde de geleneksel olarak aynı davranış söz konusudur. Bunlar kültür veya gelenek farklılıklarıdır. Bu davranışın gaye ve işlevi her iki durumda da aynıdır: Saygıyı ifade etmek. Ancak bu iki kültürde de farklı biçimde ifade edilmektedir. Size daha karmaşık bir örnek vereyim. Göçebe bedevi Araplar, bazı temel açılardan yarı göçebe Doğu Afrikalı Nilotiklerin bir bölümüyle aynı sosyal yapıya sahiptirler. Ancak, bu insanlar kültürel açıdan farklıdırlar. Bedeviler çadırlarda Nilotikler ise kulübelerde yaşarlar; Bedeviler deve güderler, Nilotikler ise sığır; Bedeviler müslümandır, Nilotikler ise farklı bir dine sahiptir ve benzeri farklı türden ve daha da karmaşık bir örnek, Helenik veya Hindu medeniyetler ya da kültürlerden sözettiğimizde yaptığımız ayırım olabilir.

Biz burada aynı gerçek hakkındaki iki farklı kavram, veya iki farklı soyutlamayla ilgileniyoruz. Her ikisi için verilmesi gerekli tanımlamalar ve bunların birbirleriyle olan ilişkisi sıklıkla tartışılmış olsa da nadiren sistematik bir şekilde incelenmiştir ve konu üzerinde hala büyük bir karışıklık ve çok az bir ittifak söz konusudur. Eski antropoloji yazarları arasında Morgan, Spencer ve Durkheim, bugün bizim Sosyal Antropoloji adını

verdiğimiz şeyin amacının, sosyal yapının sınıflandırılması ve işlevsel çözümlemesi olduğunu düşünüyorlardı. Bu bakış açısı Durkheim'in Fransa'daki takipçileri arasında varlığını sürdürdü. Bugün de İngiliz antropolojisinin içinde ve Almanya'daki formel sosyoloji geleneğinde de iyi bir şekilde temsil edilmektedir. Diğer taraftan Tylor ve etnolojiye doğru eğilim gösteren diğerleri, bunun amacının kültürlerin sınıflandırılması ve çözümlemesi olduğunu düşünmüştür. Bu yaklaşım uzun süre Amerikan antropolojisindeki baskın bakış açısını oluşturmuştur. Bu kısmen, Amerikalı antropologların çalışmalarının yoğunlaşmış olduğu parçalanmış ve dağınık Kızılderili toplumlarının, daha kolay bir şekilde sosyal yapılardan çok kültürleri incelemeye elverişli olmasından; kısmen de İngiltere'de, elimizde bulunanlar türünden anadillere dayalı ve uzun bir süreyi kapsayan yoğun saha çalışması geleneğinin yokluğunun aynı şekilde sosyal ilişkilerden ziyade kültür ve geleneğin incelenmesine meyletmesinden ve kısmen de diğer nedenlerden kaynaklanmaktadır.

Bir sosyal antropolog ilkel bir toplumu tasvir ederken toplum ve kültür arasındaki farklılık belirsizleşir. Çünkü o, her ikisinin de içinde yer aldığı gerçekliği, ham davranışı tasvir etmektedir. Size, örneğin, bir insanın atalarına saygısını gösterdiği net davranış biçimini söyler. Ancak bu davranışı açıklamaya kalkıştığında ondan, etüd ettiği muayyen problemlerin ışığında soyutlamalar çıkarmak zorundadır. Bunlar sosyal yapıyla ilgili problemler ise eğer, işlemin bütününde dikkatlerini, bunların kültürel ifadesinin ayrıntılarından çok ilgili insanların sosyal ilişkilerine yöneltir.

Böylece, atalara tapınma kültürünün bir veya kısmi bir yorumu, onun aile veya akrabalık yapısıyla nasıl bir tutarlılığa sahip olduğunu göstermek olabilir. Bir insanın atalarına saygısını gösterirken yerine getirdiği kültürel veya geleneksel hareketler, yine örneğin bir kurban

sunmuş olduğu, sunduğu kurbanın bir inek ya da öküz olduğu gibi gerçekler, farklı bir yorumu gerekli kılar ve bu kısmen hem psikolojik hem de tarihi olabilir.

Bu yöntem farklılığı, karşılaştırmalı araştırmalar esnasında en açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Çünkü, aynı anda her iki yorum türünün birlikte kullanılmaya çalışılmasının karışıklığa yol açacağı hemen hemen kesindir. Karşılaştırmalı çalışmalarda mukayese edilen, şeylerin bizzat kendileri değil onların belirli özellikleridir. Farklı toplumlarda atalar kültü üzerinde karşılaştırma yapmak isteyen birinin, mukayese ettiğı şey şahıslar arasındaki yapısal ilişki gruplarıdır. Dolayısıyla, kaçınılmaz olarak bu ilişkilerini her toplumda kendi özel kültürel ifade kiplerinden soyutlamayla işe başlar. Aksi takdirde, böyle bir mukayese gerçekleştirilemez. Yapılan şey, belirli türdeki problemleri inceleme amacıyla bir kenara ayırmaktır. Bu yapılırken, bir şeyin farklı türleri arasında değil -toplum ve kültür varlık değildir- farklı soyutlama türleri arasında bir ayırım yapılmaktadır.

Daha önce Sosyal Antropolojinin ilkel kültür ve toplumları incelediğine işaret ettim. Çünkü, bu aşamada bu sorunu ortaya koymak istemedim. Bunu ifade ettim ve meseleyi orada bırakmak zorunda kalacağım. Ancak sizlerden, konu üzerinde hala belirsizlik ve görüş ayrılığının bulunduğunu ve bunun oldukça zor ve karmaşık bir sorun olduğunu aklınızda tutmanızı istiyorum. Yalnızca şunu ifade edeceğim ki, kültür sorunlarının incelenmesi bunları tarih ve psikolojiye dayalı olarak tasarlamaya götürürken -sanırım böyle de olması gereklidir- toplumun problemleri sosyolojiye dayalı olarak tasarlanır. Kişisel kanaatime göre her iki problem de eşit derecede önemli olsa da öncelikle yapısal araştırmalar gerçekleştirilmelidir.

Bu beni yeniden tezlere geri götürüyor. Bunları okumuş olsaydınız şunu görürdünüz ki, araştırmaya koyuldukları şey her ne olursa olsun bunları -kabile

şefliği, din, ırk farklılıkları, başlık parası, kölelik, toprak mülkiyeti, kadının statüsü, sosyal yaptırımlar, makam, hukuki prosedür ya da her ne olursa olsun- izole edilmiş ve bağımsız kurumlar olarak değil sosyal yapının parçaları olarak ve bu yapılar açısından incelerler. O halde bir sosyal yapı nedir? Bu giriş konferansında bu soruyu cevaplandırırken oldukça muğlak olmak zorunda kalacağım. Bunu daha sonra tekrar ele alacağım. Ancak, yine burada şunu hemen ifade edebilirim ki, bu konu üzerinde de büyük bir görüş ayrılığı söz konusudur. Böyle temel kavramların kesin tanımları yapılamaz. Bununla birlikte biz daha da ilerlemek durumunda isek, her halukarda size genel olarak yapı terimiyle anlatılmak istenen şey hususunda temel bir fikir vermek zorundayım.

Sosyal hayatta değişmezlikler ve düzenliliklerin olması gerektiği, bir toplumun bir tür düzene sahip bulunması gerektiği şüphesizdir. Aksi takdirde bu toplumun üyeleri bir arada yaşayamazlar. İnsanların, sosyal hayatın farklı durumlarında kendilerinden beklenen ve onların da başkalarından bekledikleri davranış türlerini bilmeleri, hareketlerini kurallara uygun ve değerlerin yol göstericiliği altında düzenlemesi sayesindedir ki, herkes kendi işlerini düzenleyebilirler; tahminlerde bulunabilir, hadiseleri önceden kestirebilirler ve arkadaşlarıyla uyum içerisinde hayatlarını sürdürebilirler. Çünkü her toplumun, kendisinden bir sistem veya yapı olarak söz edebileceğimiz, üyelerinin bunların içinde veya bunlara uygun biçimde yaşamlarını gerçekleştirdikleri bir form veya modeli vardır. Yapı kelimesinin bu anlamdaki kullanımı, her halukarda açık bir zıtlık ve çatışmadan kaçınılır bir düzeyde, parçaları arasında bir tür uyumun mevcudiyetini, dünya hayatının birçok geçici unsurlarından daha çok bir devamlılığa sahip olduğunu ima eder. Herhangi bir toplumda yaşayan bir insan, bu toplumun bir yapıya sahip bulunduğunun farkında

olmayabilir veya bunu çok az farkeder. Bunu açığa çıkarmak sosyal antropologun görevidir.

Bütün bir sosyal yapı, yani belirli bir toplumun bütünsel yapısı, birçok yardımcı yapı ve sistemlerden oluşur ve onun akrabalık düzeni, ekonomik düzeni, dini düzeni ve politik düzeninden sözetmemiz mümkündür.

Bu düzen ya da yapılar içerisindeki sosyal faaliyetler evlilik, aile, pazar, başkanlık ve benzeri kurumlar etrafında düzenlenir ve ilgili kurumların işlevlerinden sözettiğimizde bu yapının devamlılığının muhafazasında oynadığı rolü kastederiz.

Sanırım tüm antropologlar, az ya da çok bu tanımları kabul edeceklerdir. Bir sosyal yapının ne tür bir soyutlama olduğu ve bir kurumun işlevselliğinden kesin olarak neyin kastedildiğini sorduğumuzda birçok zorluk ve görüş ayrılığıyla karşılaşırız. Bu hususlar, sanırım, Sosyal Antropolojinin teorik gelişimi hakkında bir miktar bilgi verdikten sonra daha iyi anlaşılmış olacaktır.

TEORİK TEMELLER

Bu ikinci ve bir sonraki konferansımda sizlere Sosyal Antropolojinin tarihi hakkında bir miktar bilgi vermeyi düşünüyorum. Size antropologlar ve onların kitaplarının sırf kronolojik bir takdimini yapmak niyetinde değilim; ancak bu yazarlar ve çalışmalarını, gelişimin örnekleri olarak kullanma yoluyla Sosyal Antropolojinin genel kavramları veya teorisinin gelişimini izlemeyi tasarlıyorum.⁵

Daha önce gördüğümüz gibi, Sosyal Antropoloji ancak yakın bir süre önce ve ondan çok daha yeni bu başlık altında üniversitelerimizde okutulmaya başlanmış olması anlamında oldukça yeni bir konudur. Başka bir anlamda, Sosyal Antropolojinin, insanoğlunun düşünmeye başlamasıyla birlikte başladığı da söylenebilir. Çünkü, insanoğlu her yerde ve daima toplumun tabiatıyla ilgili teoriler ileri sürmüştür. Bu anlamda, Sosyal Antropolojinin başladığı söylenebilecek kesin bir nokta söz konusu değildir. Bununla birlikte, Sosyal Antropoloji için gelişiminin izlenilmesinin pek fayda getirmeyeceği bir dönemin ötesinde bir başlangıç noktası tespit etmek de mümkündür. Konumuzun bu doğuş dönemi on sekizinci yüzyıldır. Antropoloji Aydınlanmanın çocuğudur ve tarihi boyunca ve günümüzde atasının birçok özelliğini taşımaktadır.

5

Antropoloji tarihinin ana hatları şu eserlerde bulunabilir: A.C. Haddon'un *History of Anthropology*, gözden geçirilmiş yeni baskı, 1934; Paul Radin, *The Method and Theory of Ethology*, 1933; T.K. Penniman, *A Hundred Years of Anthropology*, 1935; Robert H. Lowie, *The History of Ethnological Theory*, 1937.

Sosyal Antropoloji Fransa’da Montesquieu’yle başlar (1689-1755). Siyasi, belki de sosyal ve felsefi bir inceleme olan en meşhur kitabı *De L’Esprit des Lois* (1748), iklimin insanlar üzerindeki etkisiyle ilgili bazı alışılmadık fikirleri ve yönetimde kuvvetler ayrılığı üzerindeki düşünceleri yönüyle çok iyi hatırlanmaktadır. Ancak bizi en fazla ilgilendiren husus Montesquieu’nun, toplumda ve toplumun her köşesinde bulunan herşeyin işlevsel olarak herşeyle ilişkili olduğu düşüncesine sahip olmasıdır. Uluslararası hukuk, anayasal hukuk, ceza ve medeni hukuk ancak biribirleriyle ve aynı zamanda insanların fiziksel çevreleri, ekonomileri, sayıları, inançları, örfleri, davranış biçimleri ve mizaçlarıyla ilişkili olarak anlaşılabilir. Kitabın amacı “tüm bu etkileşimleri” etüd etmektir: “Bunlar bir arada ele alındığında Kununların Ruhu denilen şeyi oluşturmaktadırlar”⁶.

Montesquieu “kanunlar” kelimesini birçok farklı anlamda kullanmıştır. Ancak genel anlamda kastettiği “şeylerin tabiatından kaynaklanan zorunlu ilişkiler”dir.⁷ Yani, bir bütün olarak insan toplumunu ve herhangi belirli bir toplum tipini mümkün kılan şartlar. Zaman onun öne sürdüğü gerekçeleri ayrıntılı olarak tartışmama izin vermeyecektir. Ancak, kanaatimce “tabiatını”, “onu o yapan şey”, ilkesini ise “onu işler kılan şey” şeklinde tanımlayarak toplumun “tabiatı” ile onun “ilkesi” arasında bir ayrım yaptığına dikkat edilmelidir. “Birincisi onun muayyen yapısıdır, ikincisi onu çalışır kılan insana ait tutkulardır”. Böylece o sosyal bir yapıyla onu çalıştıran değerler sistemi arasında bir ayrıma gitmiştir.

⁶ De L’Esprit des Lois, neş. Gonzague Truc, Editions Frères, n.d.p.11.

⁷ a.g.e., s. 23

Montesquie'den sonra Sosyal Antropolojinin Fransız soyu D'Alembert, Condorcet, Turgot ve genel olarak Ansiklopedistler ve Fizyokratlar ve ilk kez açık bir şekilde bir sosyoloji bilimi teklifinde bulunan Saint Simon'a (1760-1825) ulaşır. Meşhur bir ailenin evladı olan Simon önemli bir şahsiyettir. Gerçek bir Aydınlanma çocuğu olarak tutkulu bir şekilde bilime ve ilerlemeye inanmış, herşeyin ötesinde pozitif bir sosyal ilişkiler bilimi kurmak istemiştir ki, ona göre bu ilişkiler kısmen fizyolojinin organik ilişkilerine benzemektedir. Yine bilim adamlarının kavramları değil gerçekleri çözümlemeleri gerektiğinde ısrar etmiştir. Takipçilerinin sosyalistler ve kollektivistler olması hatta hareketin dini bir hamasete varıp nihayet, dişi bir mesih rolünü gerçekleştirecek kamil kadın arayışında buharlaşması anlaşılabilir bir durumdur. Saint Simon'un, daha sonraları onunla anlaşmazlığa düşen en meşhur müridi Auguste Comte'dur (1798-1857). Oldukça egzantrik olmakla birlikte Saint Simon'dan daha sistematik bir düşünür olan Comte, teklif ettiği yeni toplum bilimine "sosyoloji" adını verdi. Bu yazarlardan gelen Fransız felsefi realizm akımı daha sonraları, Saint Simon geleneğiyle doğrudan bağlantısı olan Durkheim, onun öğrencileri ve Lévy-Bruhl'un yazıları aracılığıyla İngiliz antropolojisini güçlü bir şekilde etkilemiştir.

Büyük Britanya'daki atalarımız, yazıları on sekizinci yüzyılın tipik örneklerini oluşturan İskoç ahlak felsefecileridir. En meşhur isimler David Hume (1711-1776) ve Adam Smith'dir (1723-1790). Bunların çoğu günümüzde oldukça az okunmaktadır. Onlar toplumların tabii düzenler olduğunu ısrarla savunmuşlardır. Bununla, özellikle ifade etmek istedikleri şey toplumun sosyal sözleşmeden değil insan tabiatından kaynaklandığıdır. Hobbes ve diğerleri bu konuda birçok yazı kaleme almıştır ve tabii ahlak, tabii din, tabii hukuk ve benzeri konular üzerinde bu anlamda konuşmuşlardır.

Tabii sistemler veya organizasyonlar şeklinde görölmeleri sebebiyle toplumlar, empirik olarak ve tümevarımcı bir yolla incelenmelidir; kartezyen rasyonalizmin metodlarıyla değil. Bu sebeptendir ki Hume'un 1739 tarihli tezinin adı *İnsan Tabiatı Üzerine Bir İnceleme: Deneysel Muhakeme Metodunun Ahlaki Konulara Tatbikine Dair Bir Deneme* olmuştur. Ancak bunlar aynı zamanda yüksek düzeyde teorik filozoflardı ve esas olarak genel prensipler adını verdikleri bugün ise sosyolojik kanunlar denebilecek şeyi formüle etmekle ilgilenmekteydiler ⁸.

Bu filozoflar aynı zamanda -gelişme ve mükemmelliğe ulaşma dedikleri- sınırsız ilerlemeye ve ilerlemenin kanunlarına karşı güçlü bir inanç besliyorlardı. Bu kanunları keşfetmek için Comte'un daha sonra karşılaştırmalı yöntem adını verdiği metodu kullandılar. Bu yöntemi kullandıklarında şunu ima ediyordu: İnsan tabiatının temel olarak her yerde ve her zamanda aynı olması sebebiyle bütün insanlar mükemmelliğe doğru derece derece ancak kesintisiz bir tarzda ilerlerken, bir kısmı diğerlerinden daha yavaş bir şekilde olsa da aynı aşamalardan geçerek aynı yolu takip ederler.

Tarihimizin ilk dönemleriyle ilgili kesin bilgiler olmadığı doğrudur. Ancak insan tabiatının değişmez bir karaktere sahip olması sebebiyle, atalarımızın benzer şartlar ve benzer kültür seviyesinde yaşarken Amerikalı Kızılderililer veya diğer ilkel insanlarla aynı türde bir hayata sahip olmaları gerektiği varsayılabilir. Tüm bilinen toplumları mukayese etmek ve onları gelişme çizgisinde sıralamak suretiyle bizzat kendi toplumumuzun ve diğer insan toplumlarının tarihinin geçmişte muhtemelen nasıl olması gerektiğini yeniden tanımlamak mümkündür; her ne kadar ne zaman ve hangi

8 Gladys Bryson, *Man and Society*, 1945, kitabın çeşitli yerlerinde.

olaylar neticesinde ilerlemenin gerçekleştiği bilinemese de.

Dugald Stewar bu yönteme teorik veya varsayıma dayalı tarih adını vermektedir. Bu, temel umumi yöneliş ve eğilimleri tecrid etmeye çalışan ve bireysel hadiseleri mutlak olaylar olarak gören bir tür tarih felsefesidir. Bu metod Lord Kames tarafından büyük bir takdirle açıklanmıştır: “Farklı toplumların kanunlarından toplanılmış olmaları ihtimali dolayısıyla vakıaları ve koşulları toplamaktan hoşnutluk duymalıyız ve tüm bunlar bir araya getirildiğinde düzenli bir sebepler ve sonuçlar sistemi oluşturuyorlarsa, buradan en azından temel koşullar itibariyle ilerlemenin her ulus içinde aynı şekilde gerçekleştiği sonucunu çıkarabiliriz; tesadüfen veya bir insanın ya da bir yönetimin benzersiz bir niteliği daima birtakım öznellikler üretecektir ⁹”.

Ortada bu gelişme kanunları ve bunların keşfedilmesini mümkün kılan bir metod olunca, neticede bu filozofların kurmayı tasarladıkları insan bilimi, insanın toplumdaki tabiatını inceleme üzerine temellenmiş seküler bir ahlak yaratmayı hedefleyen normatif bir bilim olacaktır.

Bu on sekizinci yüzyıl yazarlarının düşünceleri içerisinde bile bir sonraki yüzyılın, hatta günümüz antropolojisinin tüm içeriğini bulabilmekteyiz: Kurumlar zerine vurgu, insan toplumlarını tabii sistemler olarak kabul etme, bunların deneysel ve tümevarımcı bir metodla incelenmesi gereği üzerinde ısrarla durma, amacının özellikle karşılaştırmalı tahmini tarih/tarih tahmini metodunun açığa çıkardığı gelişme aşamalarına dayalı olarak evrensel kanunlar veya ilkelerin keşfi ve formüle edilmesi, nihai gayesinin ise ahlakın bilimsel belirlemesi olduğudur.

9 Lord Kames, *Historical Law-Tracts*, vol. i, 1758, s. 37.

Genel ilkelerin formüle edilmesine olan bağılıkları ve bireylerle değil toplumlarla ilgilenmiş olmaları sebebiyledir ki bu yazarlar antropoloji tarihinde özel bir önemi haizdirler. İlkelerin oluşturulmasına çalışırken ilgileri kurumlara, kurumların yapısal etkileşimlerine, gelişimlerine ve bu kurumların tatmin etmek üzere ortaya çıktıkları beşeri gereksinimlerine yönelik olmuştur. Örneğin, Adam Ferguson *Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Bir İnceleme* (1767) adlı kitabında ve diğer çalışmalarında yaşama biçimi, insan türünün farklılıkları, insanın topluma yönelik eğilimi, nüfus büyümesinin ilkeleri, sınıflar ve sosyal bölümlenmeler gibi konular üzerinde yazmıştır.

Bu filozofların ilgilendikleri sorunlar açısından ilkel toplumların önemi açıktır. Bazen bu toplumlar hakkında bilinen malumatları kullanmışlardır, ancak kendi kültür ve zamanları dışında Eski Ahit ve klasik döneme ait eserler ana kaynaklarını oluşturmuştur. Her ne kadar, onaltıncı yüzyıldaki keşif yolculukları, daha Shakespeare zamanında bile eğitilmiş çevrelerde Caliban'ın şahsında resmedilen yabanıl hakkında genel bir tasvire yolaçmışsa da; politika, hukuk ve gelenek yazarları, Avrupa dışındaki insanlar tarafından takdim edilen gelenekteki büyük farklılığın henüz yavaş yavaş farkına varıyor olsalar da herhalukarda henüz ilkel toplumlar hakkında çok az şey bilinmekteydi. Özellikle Montaigne (1533-1592) eserlerinin birçok sayfasını, bugün etnografik malzeme dediğimiz hususlara ayırmıştı.

On yedinci ve on sekizinci yüzyıllarda felsefeciler ilkel toplumları, medeni toplumla zıtlık gösteren basit toplumun, yani sözleşme veya despotizmin kabulü yoluyla yönetimin teşekkülünden önceki toplumun tabiatı hakkındaki iddialarını desteklemek amacıyla kullanmışlardır. Özellikle Locke (1632-1714) din, yönetim ve mülkiyetle ilgili düşüncelerinde bu toplumlara atıfta bulunur. O, Yeni İngiltere'nin avcı

Kızılderilileri hakkında yazılanları yakından biliyordu ve bilgisinin Amerikan yerlilerinin yalnızca bir türüyle sınırlanmış olması değerlendirmesini oldukça önyargılı kılmıştır.

O dönemin Fransız yazarları ellerinde bulunan tabii durumdaki insan resmini St. Lawrens'in Amerikan yerlileri, özellikle Gabriel Sagard'ın ve Joseph Lafitau'nun Huron ve Iroquiler hakkında yayınlanan yazılarından devşirmişlerdi ¹⁰. Rousseau'nun tabii insan portresi ise büyük oranda Güney Amerikalı Caribler hakkında bilinenlerden hareketle çizilmişti.

İlkel insanlarla ilgili malumatların on yedinci ve on sekizinci yüzyıl yazarları tarafından kullanıldığını zikrettim. Çünkü, burada, on dokuzuncu yüzyıl ortalarında gelişerek bugün Sosyal Antropoloji adını verdiğimiz noktaya ulaşan insan tabiatı ve sosyal kurumların gelişimine dair teoriler için değerli bir malzeme olarak basit toplumlara yönelik bu ilginin başlangıcını görebilmekteyiz.

Adlarını andığım hem İngiltere hem de Fransa'daki yazarlar, tabiatıyla kendi dönemleri için felsefeciydiler ve kendilerini öyle gördüler. Deneycilikten o denli söz etmelerine rağmen yaşayan toplumların gözlemlenmesinden çok içebakışa ve *a priori* akıl yürütmeye dayanmışlardır. Çoğunlukla olguları düşünceyle ulaşılan teorileri örneklemek veya doğrulamak için kullanmışlardır. Ancak on dokuzuncu yüzyılın yarısından sonra sosyal kurumlar sistematik bir şekilde

10 Gabriel Sagard, *Le Grand Voyage du Pays des Hurons*, 1632; Joseph François Lafitau, *Moeurs des Sauvages Ameriquains comparées aux Moeurs des Premiers Temps*, 1724. Etnografik yazıların siyaset felsefesi üzerine etkilerinin genel bir tartışması için bkz. J.L. Myres, Presidential Address to Section H., *British Association for the Advancement of Science*, Winnipeg, 1909.

incelenmiştir. 1861-1871 yılları arasında ilk teorik klasiklerimiz olarak kabul ettiğimiz kitaplar ortaya çıkmıştır: Maine'nin *Ancient Law*'ı (1861), yine onun *Village-Communities in the East and West*'i (1861), Bachofen'in *Das Mutterrecht*'i (1861), Fustel de Coulange'nin *La Cité Antique*'i (1864), McLennan'ın *Pirimitive Marriage*'ı (1865), Taylor'un *Researches into the Early History of Mankind*'ı (1865), yine onun *Primitive Culture*'ı (1871) ve Morgan'ın *Systems of Consanguinity and Affinity of Human Family*'si (1871).

Bu kitapların hepsi birinci dereceden ilkel toplumlarla ilgilenmemiştir. Maine, Roma'nın erken dönem kurumları, daha genel olarak Hint-Avrupa halkları hakkında yazmıştır. Bachofen, esas olarak klasik antik medeniyetin gelenekleri ve mitolojileriyle ilgilenmiştir. Diğer taraftan, bunlarla çok az ilgilenenler de tarihi toplumların gelişimindeki erken dönemlere ait karşılaştırılabilir kurumlarla ilgilenmişler ve daha sonra göstereceğim gibi bunu sosyolojik bir usul içerisinde yapmışlardır.

İngiltere'de McLennan ve Tylor, Amerika'da ise Morgan ilk kez ciddi bilim adamlarının dikkatlerini çekecek bir konu olarak ilkel toplumları ele almışlardır. İlk kez ilkel insanlar hakkındaki bilgileri çok sayıdaki muhtelif araştırmalardan bir araya toplayıp bunları sistematik bir şekilde takdim eden ve bu yolla Sosyal Antropolojinin temellerini kuranlar onlar olmuştur. Onların yazılarında ilkel toplumların incelenmesi ve sosyal kurumların tabiatına dair düşünceye dayalı teori buluşmuştur.

On dokuzuncu yüzyılın orta dönemlerinin yazarları kendilerinden önceki filozoflar gibi, sosyal kurumların incelenmesini pür akli düşünceden kurtarmaya canatıyorlar, aynı zamanda da bunu sıkı bir deneycilik ve karşılaştırmalı metodu tavizsiz bir şekilde kullanarak başarabileceklerini düşünüyorlardı. Daha önce bu

metodun ahlak felsefecileri tarafından hipotetik ve tahmini tarih/tarih tahmini adı altında kullanıldığına işaret etmiştik. Comte tarafından *Cours de Philosophie Positive* (1840) adlı eserinde daha kesin bir tanım verilmiştir. Göreceğimiz gibi bu yöntem, daha sonra modern antropoloji tarafından, tarihçiliği dışarıda tutulmak suretiyle işlevsel metod olarak değiştirilecektir.

Comte'a göre, Saint Simon ve onun politik, ekonomik dini, ahlaki ve benzeri sosyal olgu dizileri adını verdiği değişik türdeki sosyal olgular arasında işlevsel bir bağ söz konusudur. Bu dizilerin herhangi birinde meydana gelecek bir değişiklik diğerlerinde buna karşılık gelen değişiklikleri harekete geçirir. Şu veya bu sosyal olgu arasındaki bu karşılıklık ve bu birbirine bağımlılığın tespiti sosyolojinin amacıdır. Buna, mantığın eşzamanlı farklılık metoduyla ulaşılabilir. Zira, basit farklılıkların tecrid edilemediği oldukça karmaşık sosyal fenomenin tetkikinde ancak bu metod takip edilebilir.

Yalnızca atıfta bulunduklarını değil, bunların ardından gelen diğer yazarlar da bu metodla, sosyal kurumların kaynağı ve gelişimiyle ilgili kanunları gösterme iddiasında bulunan birçok eser kaleme almışlardır: Sınırsız cinsel yaşamdan tek eşliliğe, komünizmden mülkiyete, statüden sözleşmeye, göçebelikten sanayiye, teolojiden pozitif bilime, animizimden tektanrıcılığa gelişme. Bazen, özellikle din söz konusu olduğunda, filozofların insan tabiatı adını verdikleri psikolojik ve aynı zamanda tarihi köklere dayalı açıklamalarda bulunmaya çalışılmıştır.

Gözde iki tartışma konusu, ailenin ve dinin gelişimidir. Viktoryan antropologlar bu iki konuda yazmayı hiç denemediler. Onların bu konularla ilgili çıkarımlarının bir kısmının gözden geçirilmesi, antropolojinin o dönemdeki genel havasını anlamamıza yardımcı olacaktır. Zira, kendi aralarında, delilden çıkarılabilecek şey hususunda şiddetli tartışmalar yapmış

olsalar da takip edilecek metod ve amaçlar üzerinde ittifak halindeydiler.

İskoçyalı bir avukat ve karşılaştırmalı hukukun İngiltere'deki kurucusu olan Sir Henry Maine (1822-1888) ataerkil ailenin sosyal hayatın asli ve evrensel şekli olduğunu ve atanın mutlak otoritesine dayanan *patria potestanın*, her yerde belirli bir düzeyde asabe akrabalığını, yani neslin yalnızca erkekler aracılığıyla devam etmesi olgusunu doğurduğunu ileri sürmüştür. Diğer bir hukukçu, Swiss Bachofen, ilkel aileyle ilgili olarak tam karşıt bir sonuca ulaşmıştır. Hem onun hem de Maine'nin sonuçlarının aynı yıl içerisinde yayınlanmış olması ilgi çekicidir. Bachofen'e göre, başlangıçta her yerde sınırsız cinsel yaşam sözkonusuydu, daha sonra anasoylu ve anaerkil bir toplum varolmuş ve insanlık tarihinin ancak son dönemlerinde bu sistem babasoylu ve babaerkil bir topluma yol vermiştir.

Üçüncü bir hukukçu ve yine bir İskoç, J. F. McLennan (1827-1881) her ne kadar aşamalarla ilgili kendine ait bir paradigmaya sahip olsa ve çağdaşlarıninkilerle alay etse de sosyal gelişme kanunlarına karşı büyük bir inanç beslemekteydi. Onun kanaatine göre, deliller insanoğlunun her yerde kan davası güden küçük anasoylu ve totemci gruplar halinde yaşadığını gösterse de ilk insanın sınırsız bir cinsel yaşama sahip olduğu varsayılmalıdır. Bu ilkel insan grupları siyasi açıdan birbirinden bağımsız yaşamaktaydı ve erkeklere diğer kabilelerden eş edinmeyi zorunlu kılan kız çocuklarını öldürme adetinden dolayı herbiri bir egzogami grubuydu. Bu ilk topluluklar neticede çokkocalılık yoluyla anasoylu soy düzeni yerine bir babasoy soy düzeni geliştirdiler. Bu arada aile bizim alışık olduğumuz şekle dönüştü. Kabile önce gelir, sonra aşiret, sonra ev ve en sonunda aile. McLennan'ın tezi yine bir diğer İskoç, bunu erken dönem Arap ve Yahudi tarihine ait rivayetlere uygulayan Eski Ahit uzmanı ve

karşılaştırmalı dinler disiplininin kurucularından biri olan William Robertson Smith (1846-1894) tarafından benimsendi ¹¹.

Çok yönlü bir şahsiyet olan Sir John Bubbock (1834-1913) ve daha sonra Baron Avebury de ilkel sınırsız cinsel yaşam aşamasından¹² -ki bu, dönem üzerine yazanların bir saplantısıdır- modern evliliğe gelişimin izlerini sürmüştür. Karşılaştırmalı metodun en karmaşık ve bazı açılardan en garip ürünü, Amerikalı hukukçu L. H. Morgan'ın (1818-1881) ortaya attığıydı; diğer birçok şey arasında aile ve evliliğe dair, sınırsız cinsel yaşamdan başlayıp tek eşli evlilikler ve batı medeniyeti ailesiyle biten onbeşten aşağı düşmeyen gelişim aşaması öngörmekteydi. Bu hayali gelişme planı, Engels aracılığıyla komünist Rusya'nın resmi Marksist doktrinlerine dahil edilmiştir.

Bu yeniden inşa çabalarında yazarlar McLennan'ın "semboller", Tylor'un ise "kalıntılar" dediği düşünceye büyük önem vermişlerdir. Sosyal kalıntılar bazı hayvanlarda bulunan gelişmemiş organlara ve kelimelerdeki okunmayan harflere benzetilmiştir. Bunlar işlevsizdir veya her halukarda bir işlevleri varsa, asli olana oranla ikinci derecede ve ondan farklıdır. Geçen yüzyılın yadigarları olarak bu yazarların düşünceleri, mantıki kriterle ortaya koyulan bir dizi sosyal aşamanın gerçekte tarihi bir silsile olduğunu göstermemize imkan vermekte ve aşamaların sırasının bu şekilde tespit edilmiş olmasından hareketle bir aşamadan diğerine gelişmeyi gerçekleştiren etkilerin neler olduğunu tahmine teşebbüs edebilmekteyiz. Örneğin, Robinson Smith kendinden önce McLennan gibi levirate¹³ adetin, çok kocalılığın

11 Kinship and Marriage in Early Arabia, 1885.

12 The Origins of Civilization, 1870.

13 İbranilerde ölmüş adamın karısı ile ölünün kardeşinin veya en yakın akrabasının evlenme mecburiyeti.(ç)

yaşandığı bir erken dönem toplum durumuna delil olduğunu düşünmüştür. Benzer şekilde Morgan'a göre, babanın neslinden bütün erkek akrabalara "baba", annenin neslinden bütün kadın akrabalara "anne", bunların çocuklarına "kardeş", kızlarına "kızkardeş", onların çocuklarına da "evlat" dendiği akrabalık isimlerinin tabaka sistemi, cinsel ilişkilerin bu toplumlarda bir dönemde az çok sınırsız bir şekilde cereyan ettiğinin delilidir.

On dokuzuncu yüzyıl antropologları tarafından dinin ele alınışına gelindiğinde ise aynı gaye ve yöntemin örneğini görürüz. Ancak, daha önce ifade ettiğim gibi, burada genel olarak tarihi ve psikolojik türde düşüncelerin bir harmanı sözkonusudur; insan tabiatına dair varsayımlar tartışmaya dahil edilmiştir. Böylece, genelde çağdaşlarından daha ihtiyatlı ve eleştirel ve onların aşamalaştırıcı eğilimlerinden uzak duran Sir Edward Tylor (1832-1917) tüm dini inanç ve kültürlerin rüya, vecd, hayal, hastalık, uyuma ve uyanma hayat ve ölüm gibi görüngülerin gözlemlenmesinden çıkarılan birtakım yanlış yargılar yoluyla geliştiğini göstermeye çalışmıştır.

Edebi yeteneği, Sosyal Antropolojiyi genel okuyucuya ilk kez tanıtan Sir James Frazer (1854-1941) sosyolojik kanunlara karşı büyük inanç besleyen bir diğer yazardır. O da tüm toplumların içinden geçtiği üç gelişme aşaması öngörmüştür: büyü, din ve bilim. Ona göre ilk insan, bilim gibi tabiatı, insan gücünün müdahalesi olmaksızın değişmeyen bir düzen içinde gerçekleşen bir dizi hadise şeklinde gören büyü'nün hakimiyeti altındaydı. Ancak büyücü, bilim adamı gibi kendi amaçları için kullanabileceğine inandığı tabiat kanunlarının varlığını öngörse de onun durumunda bunlar gerçek değil hayal mahsulü kanunlardır. Zaman içerisinde, toplumun daha zeki üyeleri durumun farkına vardılar ve bu evhamların giderilmesi neticesinde, gönlü alınmak suretiyle tabiatın

akışını kendi menfaatine çevirecek, insandan daha üstün ruhi varlıkların varlığını hayal ettiler. Bu din aşamasıdır. Nihayet, bu da bir yanılsama olarak görüldü ve insan sonuç aşamasına, kendi gelişim aşamasına girdi.

Bu Viktoryan antropologlar üstün yetenekli, geniş bilgili ve açık dürüstlüğe sahip insanlardı. Örf ve inanç benzerliklerine aşırı vurguda bulunmuşlar ve farklılıklara yetersiz derecede dikkat etmişlerse eğer, şunu unutmamak gerekir ki onlar, zaman ve mekan içerisinde büyük ölçüde birbirinden ayrı duran, dikkate değer benzerlikleri açıklamaya teşebbüs ederken gerçek, hayali olmayan bir sorunu inceliyorlardı. Kalıcı değere sahip bulguların çoğu onların çalışmalarından çıkmıştır. Karşılaştırmalı metodu kullanmaları, özelle geneli birbirinden ayırmalarına ve böylece sosyal fenomeni sınıflamalarına imkan tanımıştır.

Böylece, akrabalık düzeninin ilk karşılaştırmalı incelemesini Morgan'a borçluyuz; ki bu daha sonra antropolojik araştırmanın önemli bir bölümü haline gelmiştir. McLennan yalnızca basit toplumların düğün törenlerinde, kız kaçırmak suretiyle evlilik töreninin ne denli ortak olduğunu gösteren çok sayıda delili bir araya getirmekle kalmamış, aynı zamanda egzogaminin (kelimeyi o bulmuştur) ve totemizmin ilkel toplumların yaygın özellikleri olduğunu ilk gösteren, dolayısıyla en önemli iki kavramımızı bizlere ilk takdim eden o olmuştur. Yine bu dönemde, ailenin ataerkil kökleri lehinde çok güçlü önyargılara karşı, dünyanın her köşesinde anasoylu toplumların mevcudiyetine ve bunların büyük sosyolojik önemine ilk kez dikkatleri çekmiş olma onuru ona ve Bachofen'e aittir.

Ayrıca, bu yazarların araştırmaları öncekilerden daha eleştirildi. Tabii olarak, onlar buradan hareketle genellemeler yapacakları daha fazla bilgiye sahiptiler, ancak buna ek olarak bilgilerini felsefecilerden daha sistematik bir şekilde kullandılar. Maine bu

felsefecilerden şöyle şikayette bulunmaktadır: “Hukukçunun araştırmaları, gözlem bir varsayım halini almadan önce fizik ve psikoloji araştırmasının muhakeme edildiği gibi derinliğine muhakeme edilir. Tabiat Kanunu veya Sosyal Sözleşme teorileri gibi akla uygun ve kapsamlı ancak tamamen doğruluğu ispatlanmamış teoriler, hukuk ve toplumun ilkel dönem tarihi üzerine ciddi araştırmalar karşısında evrensel bir öncelemeye sahiptir ¹⁴”.

Felsefi düşünceler, gerçek delillerle desteklenmediklerinde pek az bir değere sahiptir. Maine ve çağdaşlarının “ciddi araştırmaları” sayesinde sosyal kurumların anlaşılmasına bir yol açılmıştır. Onların malzemeyi dikkatlice inceleyip sınıflamaları, o döneme dek elimizde bulunmayan, kendisinden önemli teorik sonuçların çıkarılabileceği ve fiilen bunun gerçekleştirildiği, yine bu sonuçların test edilebileceği etnografik olgunun vazgeçilmez bir külliyatını sağlamıştır.

Daha önce andığım on dokuzuncu yüzyıl yazarlarının bir diğer erdemi, kurumları sosyolojik olarak bireysel psikoloji açısından değil, sosyal yapıyla ilgili olarak incelemiş olmalarıdır. Felsefecilerin sıklıkla yaptıkları gibi konuları, insan tabiatıyla ilgili postulatlardan tümdengelim yoluyla tartışmaktan kaçınmışlar, kurumları aynı toplumda aynı zamanda birlikte bulunan veya o toplumun daha erken bir döneminde yeralan diğerleriyle ilgili olarak açıklamaya çalışmışlardır.

Böylece, McLennan egzogamiyi anlamaya çalıştığında enest tabusunun biyolojik ve psikolojik bir belirleyicisinin bulunduğunu açıkça reddetmiş ve bunu kız çocuklarını öldürme ve kan davası adetlerine ve totemik inançlara müracaatla açıklamayı denemiştir. İnsan tabiatına, kız kaçırmak suretiyle evlilik törenine dair bir açıklama yapmak amacıyla bakmamış, ancak

14 *Ancient Law* 1912, s. 3.

bunun egzogami kurallarıyla nasıl ilişkilendirilebileceğini ve nasıl gerçek çapulculuğun bir kalıntısı olabileceğini göstermiştir. Benzer şekilde, babasoyluluğun nasıl çokkocalılık ve atamekanlık adetlerinin bir birleşimi yoluyla anasoyluluktan gelişmiş olabileceğini; hayvan tanrılara, bitki tanrılara ibadetin, bunların sembollerinin, aralarındaki hiyerarşik ilişkinin Yahudiler arasında, Hindistan’da, Eski Yunan ve Roma’da nasıl totemizimden ve totemik kabile yapısından gelişmiş olabileceğini öne sürmüştür.

McLennan, sosyal kurumların işlevsel olarak birbirine bağlı olduğu tezine katı bir şekilde bağlanmıştı. Örneğin, O bizlere “egzogaminin kökenine dair tam bir açıklama için egzogaminin hüküm sürdüğü her yerde totemizmin de hüküm sürdüğü; totemizmin hüküm sürdüğü yerde kan davalarının; kan davalarının hüküm sürdüğü yerde dini öç alma yükümlülüğünün; bunun hakim olduğu yerde kız çocuklarının öldürülmesi geleneğinin; bunun bulunduğu yerde de dışı akrabalığın hüküm sürdüğünün ortaya konması gerektiğini; bu hususlardan birinin gerçekleştirilememesinin tüm bu muhakemeyi geçersiz kılacağını” ifade etmektedir¹⁵.

Maine de benzer şekilde hukukun din ve ahlakla ilişkisi, hukukun kanunlaştırılmasının farklı tarihi şartlar içindeki sosyal etkileri, Roma’nın askeri bir imparatorluk olarak gelişiminin babanın ailedeki otoritesi üzerindeki etkisi, *patria potesta* ve baba tarafından akrabalık arasındaki ilişki, gelişen toplumlarda statü hukukundan sözleşme hukukuna geçiş hareketi gibi sosyolojik konularla ilgilenmiştir. Maine bu konuları ele alırken açık bir şekilde sosyolojik çözümleme metodunu destekliyor ve bugün için psikolojik açıklamalar denilebilecek metodu yeriordu. Şunu iddia etmektedir Maine: “İnsanoğlunun ilkel dönemde ne yapıyor olduğu ümitsiz

15 *Studies in Ancient Law*, 1896, s. 28.

bir araştırma konusu olmayabilir. Ancak, bir şeyi hangi saikle yaptıklarını bilmek imkânsızdır. İnsanoğlunun yaşam mücadelesinin ilk çağlardaki bu dönemleri, öncelikle insanoğlunun şu anda çepeçevre kuşatıldığı şartların büyük bölümünden uzak bir şekilde yaşadığı varsayımından, ikinci olarak varolduğu farzedilen durumda şu anda motive edildikleri aynı duygu ve önyargılara sahip oldukları varsayımından etkilenmektedir; her ne kadar gerçekte bu duyguların, hipotezler yoluyla soyutlanmış oldukları gerçek koşullar tarafından meydana getirilmiş olmaları olası olsa da ¹⁶”.

Diğer bir ifadeyle, ilkel toplumlar onu inceleyen medeni bir araştırmacının anlayışına dayalı olarak açıklanamaz. Çünkü, onun anlayışı farklı bir kurumlar gurubunun ürünüdür. Bunun aksini öngörmek, daha sonraları Durkheim, Lévy-Bruhl ve diğer Fransız sosyologlarının sıklıkla yediği “psikolog hatası” denen şeyin içine düşmek demektir.

Ben bu Viktoryan antropologların tezlerinin doğru olduğunu öne sürmüyorum. Bunların büyük bir bölümü günümüzde antropologlar tarafından kabul edilmemektedir; bir bölümü de yalnızca bugünkü bilgilerimiz ışığında değil, ileri sürüldükleri dönem için geçerli bilgiler ışığında dahi gülünç gibidir. Yorum metodlarını da onaylamıyorum. Yalnızca günümüz sosyal atropolojisini anlama hususunda bu yazarların önemini kestirmeye çalışıyorum. Bunu ve onları takdir etmek için, kanaatimce, o dönemde Avrupa’da gerçekleşen sosyal değişimlerin birçok düşünürün, özellikle tarih felsefecilerinin, ekonomistlerin ve istatistikçilerin dikkatlerini, bireylerden çok kitlelerin, özel hadiselerden çok büyük eğilimlerin tarihteki rolü üzerine çekmiş ve onları değişmezlikler ve düzenlilikleri

16 *Ancient Law*, 1912, s. 266-7.

araştırmaya yöneltmiş olduğunu aklımızda tutmalıyız¹⁷. Kurumların incelenmesi, özellikle bunlar bireylerin veya raslantısal hadiselerin oynadığı rollerin değil de yalnızca anahatları ve gelişme yönü tahmin edilebilen ilk insana ait kurumlar olduğunda, karşılaştırmalı metod veya bir diğeriyle yeniden inşa edilemeyeceği için kolaylıkla bu yaklaşıma uygun düşmüştür.

Ancak, on dokuzuncu yüzyıl antropologları bazı yönlerden günümüzdeki meslektaşlarıyla pek çok noktada aynı bakış açısına sahip idiyse de diğer yönlerden büyük farklılıklara sahipti. O derece ki, bugün onların teorik esaslarını irkilmeden okumamız zordur; bazen de gönül hoşnutluğu gibi bir duygu karşısında mahcubiyet hissederiz. Zorluk kısmen, bakış açısındaki genel değişime ek olarak, bilginin çoğalmasıyla birlikte kavramın anlamında ortaya çıkan değişiklikler dolayısıyla kullanılan kelimelerin içeriğinde meydana gelen değişikliklerde yatmaktadır. Zira, şunun anlaşılması gereklidir ki, o dönemde ilkel toplumlar hakkında pek az şey bilinmekteydi ve gerçek olarak kabul edilen şeyler gerçekler değil sathi gözlemler ve önyargılı fikirlerdi. Ancak bunu mazur görsek bile, artık karşılaştırmalı metodu tarihin yeniden inşası için kullanmalarının onları haklı görülemeyecek, tamamen ispatlanamaz sonuçlara götürdüğünü görmekteyiz.

Son yüzyılın bu antropologları tarihi, ilk insanın tarihini yazdıklarını düşünüyorlardı ve ilkel toplumlarla bizzat onları incelemekten çok, genel olarak insanoğlunun, özelde ise bizzat kendi kurumlarının varsayımsal erken dönem tarihinin yeniden inşasında kullanabilmek gayesiyle ilgilenmişlerdi. Maine'nin *Antik Hukuk* kitabının alt başlığı *Toplumun Erken Dönem Tarihiyle İrtibatı ve Modern Düşüncelerle ilgisi*, Tylor'un

17 G. P. Gooc, *History and Historians in the Nineteent Century*, 1949, Chap. XXVIII ve eserin değişik yerlerinde.

ilk kitabının adı *İnsanlığın Erken Dönem Tarihi Üzerine İncelemeler* şeklindeydi. Sir John Lubbock'un bu araştırmalara katkısı, *Medeniyetin Kökeni* adını taşıyordu. McLennan'ın makaleleri ise *İlkel Tarih Araştırmaları* adıyla iki cilt halinde biraraya getirilmiştir.

Tarih addettikleri şeyi yazmış olmaları şaşırtıcı değildir. Çünkü o dönemin çağdaş bilimi esaslı bir şekilde tarihiydi. Filolojide etkileyici meyveler veren genetik yaklaşım hukuk, ilahiyat, ekonomi, felsefe ve bilimde açık bir biçimde görülmekteydi¹⁸. Heryerde herşeyin, canlı türlerinin, dinin, hukukun ve benzeri kökenlerini keşfetmeye yönelik hummalı bir gayret, daima daha yakını daha uzakla açıklama gayreti hatta bir takıntısı vardı¹⁹.

Sizlere kurumları ve bu kurumların gelişimlerini farazi kökenlerinden yeniden inşa etmeye çalışarak açıklama çabalarında takip edilen metoda yönelik başlıca itirazlardan birkaçını özet bir şekilde zikredeceğim. Çünkü, İngiltere'de sosyal antropologların neden öncekiler tarafından ortaya koyulan yorumlamalardan geri döndüğünün anlaşılması oldukça önemlidir.

Bugün artık bizler, sanırım ittifakla, ister onun başlangıçları veya sebepleri ister sırf mantıksal anlamda en basit şekilleri tarzında düşünülmüş olsun bir kurumun, kökenine dayalı olarak açıklanabilmek şöyle dursun anlaşılamayacağına inanıyoruz. Bir kurumun gelişimini ve bu gelişimin koşullarını bilmek onun anlaşılmasına kuşkusuz yardımcı olur, ancak, bu kurumun tarihinin bilinmesi tek başına onun sosyal hayatta nasıl çalıştığını bize bildirmez. Onun bu duruma nasıl ulaştığının bilinmesiyle onun nasıl çalıştığının

18 Lord Acton, *A lecture on the Study of History*, 1895, s. 56-8.

19 Marc Mloch, *Apologie pour L'Histoire ou Métier d'Historien*, 1949, s.5.

bilinmesi ayrı şeylerdir. Bu farklılığı bir sonraki konferansımda tartışacağım.

Ancak bu on dokuzuncu yüzyıl antropologların durumunda bize takdim edilen şey, yüzyılın ortalarında, hala edebi bir sanat olarak görüldüğü, günümüzdeki şekliyle kaynakların sistematik incelemesi haline henüz ulaşmadığı bir dönemde anlaşıldığı şekliyle bile olsa eleştirel tarih değildir. O dönemde dahi tarih, en azından ilk insana ait kurumların gelişiminin yeniden inşasından bütün olarak mahrum belgeler ve tarihi kalıntılar üzerine temellendirilmekteydi. Bu sahada tarihin yeniden inşası hemen hemen tamamen tahmini olmak zorundaydı ve genelde mantığa uygun tahminin pek ötesinde de değildi. İnsanın goril benzeri bir yarıttan geldiği kabul edildiğinde, cinsi ilişkilerinin tarihin bir döneminde belirli düzeyde sınırsız bir nitelikte olması gerektiğini varsaymak, dahası bu durumdan tek eşliliğin nasıl olup da gelişebildiğini sormak akla yatkın görülebilir. Ancak, gelişme varsayımı ve gelişmenin yeniden inşası tamamen tahminidir. Bunlar tarih değildir.

Şuna da dikkat edilmelidir ki, karşılaştırmalı metodun, onlara ayrıca kronolojik bir değer vermeye teşebbüs etmeksizin yalnızca karşılıklı ilişkilerin tesis edilmesi amacıyla kullanıldığı zaman bile sosyal kurumlara tatbik edildiğinde ciddi noksanlığı bulunmaktaydı. Tylor'un bilgi ve çalışkanlığı veya imdada çağırdığı istatistik metodları dahi bu noksanlığı telafi edemezdi. Analize alınan olgular genel olarak hatalı ve eksikti ve çoğu kez onlara tek başına anlamlarını veren sosyal bağlamından çekip çıkarılıyordu. Dahası, karmaşık sosyal fenomen üzerinde çalışılırken eşzamanlı farklılıklar metoduyla analize tabi tutulacak üniteleri tespit etmek imkânsız olmasa da son derece güç görülmekteydi. Totemcilikle klanların nasıl daima birarada bulunduğunu sormak kolaydır. Ancak, inceleme amacıyla "totemcilik" ve "klan"ı tanımlamak oldukça zordur. "Mülkiyet", "suç",

“tekeşlilik”, “demokrasi”, “kölelik” ve diğer birçok kavramın kesin tanımını yapmak çok daha zordur.

Bu araştırmaların, kurumların ve düşüncelerin geniş bir sahaya yayılımıyla iyice güçleşen başka bir zorluğu, neyin bir sosyal olgunun ortaya çıkışı vakası olarak kabul edileceği sorunudur. Poligaminin tüm İslam dünyasında ortaya çıkışı bir poligami vakası mı, yoksa birçok vaka olarak mı değerlendirilecektir? İngiliz sisteminden alınan veya ona göre şekillendirilen dünyanın birçok yerindeki parlamenter kurumlar bir vaka mı yoksa ayrı vakalar mı sayılacaktır?

Biraz önce söylediklerimden, on dokuzuncu yüzyıl antropolojisinin iki önemli açıdan günümüz antropolojisinden ayrıldığını açıkça görebilirsiniz. On dokuzuncu yüzyıl antropolojisi, kurumların kökenlerinin neler olabileceğini ve hangi aşamalardan geçerek gelişmiş olabileceğini göstermeye çalışmıştır. Burada tarihin bilindiği bir yerde, tarihi gelişimin sosyolojik incelemeye olan alakası sorunu üzerinde biraz daha düşünebiliriz. Çoğumuz mutlaka, ilkel insanlara ait kurumların tarihi bilinmediği için, nasıl ortaya çıktıkları ve nasıl geliştiklerini tahmine yönelik herhangi bir teşebbüsten önce bunların bugün oldukları şekliyle sistematik bir incelemeye tabi tutulması gerektiği görüşünü kabul ederdik. Bunların nasıl ortaya çıktığı ve geliştiğinin, her ne kadar toplumda nasıl çalıştıkları sorunuyla ilgili de olsa her halukarda bir problem, farklı bir problem olduğu ve farklı bir teknikle ayrıca incelenmesi gerektiğini savunabilirdik.

Bu hususun diğer bir ifade yolu, Sosyal Antropoloji ve etnolojinin on dokuzuncu yüzyıl antropologları tarafından tek bir disiplin olarak görüldüğünü halbuki bunların günümüzde birbirinden farklı kabul edildiğini söylemek olabilirdi.

Dikkatlerinizi çekmek istediğim ikinci temel farklılık, antropolojide açık bir şekilde henüz yeni ortaya çıkmaktadır. Birinci konferansında kültür ve toplum arasındaki farklılığa atıfta bulundum. Bu ayırım geçen yüzyılın antropologları tarafından nadiren yapılmaktaydı. Böyle bir ayırım yapsaydılar çoğu sosyal ilişkileri değil, kültürü araştırma konusu yapardı; kültür onlar için somut bir şeydi. Onlar egzotizmi, totemizmi, anasoyluluğu, atalara ibadeti, köleliği ve diğerlerini örfler olarak düşünmüşler ve izini sürdüklerini düşündükleri şey bu örflerin araştırılmasıydı. Bu yüzden onların kavramları daima öylesine ağır bir kültürel gerçeklik yükünü taşımak zorundaydı ki karşılaştırmalı çözümlemeler başlangıçta çıkmaza sokulmuştu.

Antropologlar ancak yüzyılın sonunda karşılaştırmalı çalışmaları faydalı kılmaya yönelik ilk zorunlu adım olarak toplumları kültürlerinden çok, sosyal yapıları temelinde sınıflamaya başladılar. Sosyal Antropoloji kendini etnolojiden artık ayırmış olmanın yanında araştırma konusunu kültürden ziyade sosyal ilişkiler olarak belirlemiştir ve bu sebeple problemlerini daha açık bir şekilde takdir etme ve bunları araştırmak için bir metod oluşturma noktasına ulaşabilmiştir. Metodu hala karşılaştırmalı metottur; ancak farklı bir gaye için ve farklı bir şekilde kullanılmaktadır ve karşılaştırdığı şeyler birbirinden farklıdır.

Metottaki bu farklılıkların dışında, geçen yüzyılın antropologlarından ahlaki açıdan bir ayrılık da sezilenmektedir, ya da en azından ben sezilenmekteyim. Öncekilerin yeniden inşaları yalnızca varsayımsal değil aynı zamanda değerlendirmeciye de. Liberaller ve rasyonalistler herşeyin üstünde ilerlemeye inanıyorlardı; malzemenin türü, Viktoryan İngilteresi'nde gerçekleşen siyasi, sosyal ve felsefi değişimlerdi. Endüstricilik, demokrasi, bilim ve diğerleri bizzat güzel şeylerdi. Dolayısıyla, ortaya koydukları sosyal kurumlara ilişkin

açıklamalar, tetkik edildiğinde, ilerlemenin kuramsal cetvellerinden pek farklı olmayan bir anlama gelmektedir. Bu ilerleme cetvellerinin bir tarafında on dokuzuncu yüzyıl Avrupa ve Amerika'sında olduğu şekliyle kurumlar ve inançlar diğer tarafta ise bunların antitezleri yer almaktadır. Bu durumda, cetvelin bir ucundan diğerine gelişmenin mantıksal olarak muhtemel tarihini göstermek için bir aşamalar düzeni çıkarılmıştır. Artık yapılacak şey etnolojik literatür boyunca bu aşamalardan her biri için açıklayıcı örnekler bulmaktır. Sosyal kurumların incelenmesinde deneycilik üzerindeki ısrarları sebebiyle ondokuzuncu yüzyıl antropologları, kendilerini gerçeklere dayalı delillerle yorumlarını desteklemek zorunda hissettiklerinde bile -ki bu ahlak felsefecilerinin nadiren hissettikleri bir ihtiyaçtı- önceki yüzyılın ahlak felsefecilerinden açıkça daha az dialektikçi, spekülâtif ve dogmatiktiler.

Bugün onların kabul ettikleri değerler konusunda daha az eminiz. Kısmen, her ne olursa olsun, kendilerini o denli meşgul eden gelişme aşamaları yorumundan dönmeleri ve ilkel toplumların tümevarımcı işlevsel araştırmalarına yönelmeleri, ondokuzuncu yüzyılda gerçekleşen değişikliklerin çoğunun ilerleme şeklinde görülüp görülemeyeceği üzerindeki şüpheciliğin büyümesine bağlanmalıdır; çünkü, bununla uğraşanların görüşleri ne olursa olsun modern Sosyal Antropoloji teorik yaklaşımında tutucudur. Onun ilgisi, ilerleme aşama ve cetvellerini planlamaktan çok toplumda bütünleşmeyi ve dengeyi sağlayan şey üzerindedir.

Bununla birlikte, bana göre on dokuzuncu yüzyıl antropologları arasındaki karışıklığın ana nedeni, gelişmeye inanmaları ve bunun nasıl meydana geldiğini yeniden tanımlayabilecekleri bir metod aramış olmaları değildi. Çünkü onlar tasarılarının sonuçta veya tam olarak ispatlanamayacak kuramlar olduğunun bilincindeydiler. Sebep daha çok Aydınlanmadan miras

aldıkları, toplumların genel ilke ve kanunlara indirgenebilecek zorunlu bir gelişme seyrine sahip tabii sistemler veya organizmalar olduğu varsayımında aranmak durumundadır. Neticede, mantıksal bağlantılar gerçek ve zorunlu bağlantılar, tipolojik sınıflamalar da hem tarihi hem de gelişmenin kaçınılmaz şekilleri olarak takdim edilmiştir. Bilimsel kanun ve ilerleme düşüncesinin, antropolojide tarih felsefesinde olduğu gibi nasıl, kaçınılmaz kabul edilişinin ona normatif bir nitelik kazandırdığı metazori aşamalara götürdüğü kolaylıkla görülecektir. Pek tabii, sosyal hayatın bilimsel kanunlara indirgenebileceğine inananlar, kurumların benzer formlarının benzer formlardan neşet etmesi gerektiği ve benzer örnekler oluşturacağı sonucuna ulaşmışlardı. Önümüzdeki konferansında meseleyi daha geniş ve günümüz Sosyal Antropolojisiyle bağlantılı olarak tartışacağım.

SON KURAMSAL GELİŞMELER

Geçen konferansında, sosyal kurumları kısmen antropolojik bir tarzda ele aldıkları kabul edilen on yedinci ve on dokuzuncu yüzyıl yazarlarının bazı temel özelliklerinden bahsettim. Her iki yüzyılda da yaklaşım, pratikte olmasa da amaç itibarıyla natüralistik ve empirikti; genelleştiren ve hepsinin ötesinde genetikdir. Onların düşüncelerine, kabalıktan nezakete, yabanilikten medeniyete doğru olan davranış ve örflerde ilerleme ve gelişme nosyonu hakim olmuştur; ve onların kullandıkları araştırma metotları da bu gelişmenin başlıca hipotetik sürecini yeniden yapılandırmayı amaçlayan karşılaştırmalı bir metottu. Bu bağlamda bu günün antropolojisi, dünün antropolojisinden farklılık arzeder.

Sosyal kurumları onların yeniden yapılandırılmış geçmişleriyle açıklama hakkında bir şeyler bildiğimiz hiç değerinde olan açıklama girişimine karşı var olan tepki geçen yüzyılda son buldu; ve bu tepki özellikle, ideal olarak tek bir çizgi halinde görülen daha çok gündemde olan ve daha çok tercih edilen paralel gelişim şemalarına yöneltildi. Bu genetik antropoloji sıklıkla ve fakat ne yazık ki, evrimci antropoloji olarak isimlendirilmesine Steinmetz, Nieboer, Westermarck, Hobhouse²⁰ ve diğerlerinin yazılarında yeniden düzenlenmiş ve kurulmuş olmasına rağmen, sonuçta o cazibesini kaybetmiştir. Farklılaşan düzeylerde bazı antropologlar şimdi, hipotetik tarihe baş vurmaksızın birçok problemlerine tatmin edici çözümler sunacağı görülen

20 S. R. Steinmetz, *Ethnologische Studien zur ersten Entwicklung der Strafe*, 1894; H.J.Nieboer, *Slavery as an Industrial System*, 1900; Edward Westermarck, *The Origin and Development of the Moral Ideas*, 1906; L.T.Hobhouse, *Morals in Evolution*, 1906.

psikolojiye yöneldiler. Sosyal Antropolojiyi psikoloji temelleri üzerinde bu yapılandırma girişimi, kaygan zemin üzerinde bir ev inşa etme girişimine dönüşmüştür. On sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıl'da antropolojik kuram nehrinde bir psikolojik varsayımlar akıntısı bulunmaktadır; ancak insan tabiatına ilişkin dönemin yazarları tarafından varsayımlar öne sürülmesine rağmen, örf ve kurumların bireysel duygulanımlar ve itkilere referansla anlaşılabilirliğini öne sürmüşlerdir. Gerçekten görüldüğü üzere onlar açık bir biçimde bu öneriyi reddetmişlerdir. O dönemde deneysel psikoloji olarak adlandırılabilir olan her hangi bir şeyin var olmadığı hatırlanmalıdır; öyle ki, Tylor ve Frazer gibi antropologlar yardım için psikolojiye, cemiyetçi psikolojiye yönelmişlerdir ve bu psikoloji türünün modası geçince bu psikolojiden çıkarılan demode olmuş entellektüalist yorumlara terk edildiler.

Daha sonra diğer antropologlar aynı şekilde iç gözleme dayalı psikoloji türüne terkedilmişlerdir. Ben özellikle din, büyü, tabu ve sihir gibi konular üzerinde bu ülkede Marett, Malinowski ve diğerleri, Amerika'da ise Lowie, Radin ve diğer birçok antropoloğun yazdıklarını düşünüyorum²¹. Bu yazarlar tümüyle, bir biçimde sosyal davranışı, öfke, hırs, aşk, korku, huşu, hayret, gizemlilik ya da olağanüstülük duygusu, mucize, iradenin projeksiyonu ve benzeri duygulanımlar ya da duygusal ifadeleri kutsala bağlayarak açıklamaya çalışmışlardır. Davranış duygusal gerginlik, asabilik ya da aşırılık durumlarında ortaya çıkar ve onun fonksiyonu hisleri açığa vurma, boşluğu doldurma veya uyarmadır. Çeşitli modern deneyimsel psikolojilerin gelişimi bütün

21 R.R. Marett, *The Threshold of Religion*, 1909; B. Malinowski, 'Magic, Science and Religion', *Science, Religion and Reality*, 1925; R. H. Lowie, *Primitive Religion*, 1925; Paul Radin, *Social Anthropology*, 1932.

bu türden yorumların karmaşık, ilgisiz ya da anlamsız olduğunu göstermiştir. Ne var ki, özellikle Amerika'daki öncülerinin inançlarıyla dolu olan bazı antropologlar şimdilerde psikoloji olarak adlandırılan davranışçı ve psiko-analitik psikolojilerin bu karışımında bulgularını ifadelendirme girişiminde bulunmaktadırlar.

Sosyal olguları bireysel psikoloji ile açıklama girişimlerine bu ardarda gelen girişimlerin her birine farklı ve özel eleştiriler yöneltilmiş bulunmaktadır; bütün bunlara yönelik bir genel eleştiri yer almaktadır. Psikoloji ve Sosyal Antropoloji fenomenin farklı türlerini konu edinir ve bu yüzden birinin konu edindiği şey, diğerleri tarafından ulaşılan sonuçlar aracılığıyla anlaşılamaz. Psikoloji bireysel yaşamın araştırmasıdır. Sosyal Antropoloji, sosyal yaşamın araştırılmasıdır. Psikoloji fiziksel sistemleri araştırır. Psikolog ve sosyal antropolog ham davranışın aynı eylemlerini gözlemler, ancak bunları farklı soyutlamalar düzeylerinde araştırırlar.

Basit bir örnek verelim. Cinayetten sanık olan bir kişiyi, on iki kişilik jüri üyeleri suçlu bulur ve yargıç tarafından cezalandırılmak üzere mahkum edilir. Burada olguların sosyolojik anlamı, bir yasanın varlığı, onun ihlalinin ötürü farklı hukuksal kurumlar ve prosedürler ile suçluyu cezalandırmada siyasal toplumun temsilcileri aracılığıyla gerçekleşen eylemdir. Bu süreç boyunca sanığın, jüri üyelerinin ve yargıcın düşünceleri ve duyguları düzeyinde ve farklı zamanlarda, örneğin onların yaşı, saç ve göz renklerinin farklılaşması gibi, değişiklik gösterecektir; ancak bu farklılaşmalar sosyal antropolog için her hangi bir ilgi konusu ya da hiçbir düzeyde ilk elden bir ilgi konusu olmayacaktır. O, bu oyunda (drama) bireyler olarak aktörlerle ilgili değil, fakat adalet sürecinde belli roller oynayan kişilerle ilgilidir. Diğer yandan bireyleri inceleyen psikoloğa göre, aktörlerin duyguları, düşünceleri ve değerleri daha

çok öneme sahip olup, hukuki prosedürler ve süreç ikincil bir ilgi konusudur. Sosyal Antropoloji ve Psikoloji arasındaki bu temel ayırım, Sosyal Antropolojiyi öğrenimde *pans asinorum*dur.

Bu iki disiplinden herbiri bağımsız olarak kendi araştırmasını kendi problemlerine özgü kılarırsa ancak birbirleri için değer –ve büyük bir değer içerebilirler-ifade edebilirler.

Sözde on dokuzuncu yüzyıl antropolojisinin evrimsel kuramların, örf ve inançların psikolojik açıklamalarını araştıranlarca gözardı edilmelerini içeren eleştirilerden ayrı olarak, bu kuramlar yayılmacılar ve işlevselciler olmak üzere iki taraftan saldırıya uğramışlardır.

Yayılmacı antropologlar olarak bilinenlerin eleştirileri, kültürün sıklıkla ödünç alınabildiği ve farklı toplumlarda belirli genel sosyal potansiyeller ve genel insan tabiatı gereğince kendiliğinden gelişimi nedeniyle benzer formlarda ortaya çıkmayışı olgusunda temellenmektedir. Teknoloji, sanat, düşünce ya da örf alanlarının herhangi birinde bir buluşun tarihini bildiğimizde, biz sürekli farklı yerlerde ve farklı zamanlarda bağımsız olarak var olan insanlarca değil, bilakis bir yerde belli bir tarihsel anda var olan insanlar tarafından yapıldığını ve bunu tümüyle ya da kısmen bu insanlardan diğerlerine yayılmış olduğunu görürüz. Daha ileri düzeyde konuya eğildiğimizde sınırlı sayıda önemli kültürel gelişme ve yayılma merkezlerinin olduğunu görürüz ve bunun yanında diğer kültürlerden ödünç alma ve onlarla birleşme sürecinde nüfuz eden özellikler değişiklik ve değişimlerin bütün türlerinde varlığını gösterir. Tarihi içerisinde buluşların sürekli olarak bu biçimde yayıldığını gösteren güvenilir bir kanıta sahip oluşumuzla gösterilebileceği için dünyanın farklı yerlerinde yaşayan ilkel toplumlarında benzer el sanatlarına, düşüncelere ve örflere rastladığımız zaman, bunların aynı yolla sınırlı sayıdaki kültürel gelişim

noktalarından yayıldığını var saymamız, elimizde onların benzerliği ve coğrafi dağılım dışında bir kanıta sahip olmasak bile, mantıksızlık değildir; özellikle hususiyetleri tümüyle kompleks ve aynı zamanda birlik içinde olsa da.

Geçen yüzyıl antropologlarının genetik kuramlara onu karalamak için çok şey yapmış olan bu argümanın yaklaşımı açıktır. İnsanların, birtakım kurumlarını tarihsel rastlantılar yoluyla diğer insanlardan aldıkları gösterilebilirse, onların önceki kurumlarının gelişimi doğal ve kaçınılmaz olarak değerlendirilmesi ve büyümenin birtakım yasalarının kanıtı olarak kabul edilmesi zordur.

Yayılmacı antropoloji Amerika'da hala hakim durumdadır. İngiltere'de ise kısmen Elliot Smith, Perry ve Rivers²² tarafından eleştirisiz kullanımı, ancak aynı zamanda kısmen de, saldırıda bulundukları genetik yeniden inşalar gibi varsayımlı ve doğrulanamayan yeniden inşalara sahip olması yüzünden küçük çapta devam eden bir etkiye sahiptir; ve şimdi konu edineceğim işlevselci antropologlar evrimselciler ve yayılmacılar arasındaki savaşı etnologlar ve onların karşısındakiler arasında bir aile kavgası olarak değerlendirmişlerdir.

Her ikisine de yönelen bu işlevselci eleştiri, yalnızca onların yeniden inşalarının tahminden ibaret olduğu yönünde değil, fakat aynı zamanda onların geçmiş aracılığıyla sosyal yaşamı açıklamaya çalışmalarıydı da. Bu kanıya sahip olan yazarların çoğunun kendilerini -bundan kastedilen antropologlardır- öyle kabul ettikleri doğal bilimcilerin prosedürü değildir. Bir uçağın ya da bir insan bedeninin nasıl çalıştığını anlamak için kişi

22 G. Elliot Smith, *The Ancient Egyptians*, 1911; W. J. Perry, *The Children of the Sun*, 1923; W. H. R. Rivers, *The History of Melanesian Society*, 1914.

önce mekanik yasaları ve ikinci olarak da psikoloji yasaları ışığında çalışır. Bu noktada kişi havacılık tarihi ya da biyolojik evrim kuramını bilme gereksinimi duymaz. Aynı biçimde bir dil onun bilinen sözcüklerinin tarihini bilmeksizin farklı açılardan -gramer, fonetik, semantik ve diğerleri- araştırılabilir. Dilin sözcüklerinin tarihi dilbilimin ve filolojinin farklı bir alanına aittir. Aynı şekilde, bugünün İngilteresinin bir hukuki kurumlar tarihi bize yalnızca onların nasıl bu şekli aldığını gösterir, bizim sosyal yaşamımızda nasıl bir fonksiyon icra ettiğini göstermez. Nasıl işlediklerini anlamak, doğal bilimlerin deneysel metotlarıyla yapılacak olan bir çalışmayı gerekli kılar. Tarihsel ve doğabilimsel araştırmalar farklı amaçları, metotları ve teknikleri olan farklı çalışma türleridir ve yalnızca her ikisini birlikte varsaymaya çalışma sonucunda karşılıklı düzensizlik ortaya çıkabilir.

İlkel toplumlar araştırılırken, ilkel insanlar tarihçisinin, etnoloğun görevi, eğer yapabilirse, onların kurumlarının nasıl oluştuğunu ortaya çıkarmaktır. Onların ait olduğu sosyal sistemlerde onların fonksiyonlarını ortaya çıkarmak bilim adamının, sosyal antropoloğun görevidir. Çalışmasında en iyi kaynaklara sahip olsa bile, tarihçi bize yalnızca bir toplumu neyse o yapan olayların rastlantısal ardıllığını anlatır. Bu olaylar ne genel prensiplerden çıkarsanabilir, ne de bu olayların araştırılması onları ortaya çıkarır. Bu yüzden on dokuzuncu yüzyıl antropologları ikili bir yanılgıya düşmüşlerdir; onlar bunu yapmak için yeterli materyale sahip olmaksızın tarihi yeniden inşa etmekteydiler ve onlar, buna elverişli olmayan bir metotla sosyolojik yasalar kurmayı amaçlıyorlardı. Bu yaklaşımın genel kabulü Sosyal Antropolojiyi etnolojiden ayırmış ve antropolojiye insan çalışmasında daha geniş bir çalışma alanında var olan otonomisini kazandırmıştır.

Bu iddiaları ortaya koyarken sosyal antropologlar, bütün parçaları birbirine bağılı olan, her biri bir zorunlu ilişkiler kompleksi içerisinde bütünü korumak için işlev gören toplumların doğal sistemler olduklarını ve sosyal yaşamın öngörüyü mümkün kılan bilimsel yasalara indirgenebileceğini öne sürerler. Burada bir kaç öneri sunulmaktadır. Özet bir biçimde tahlil edeceğim iki temel olan bu öneriler, toplumların birer sistem oldukları ve bu sistemlerin, onların doğasına yönelik bir araştırmaya onların tarihinin uygun olmadığı kabulü ile, değişkenliklere indirgenebilecek doğal sistemeler olduğu ifadeleriyle sunulabilir.

Sosyal yaşamda tutarlı ve değişmez bazı kuralların varlığı açıktır. Eğer bunlar var olmamış olsa, hiç birimiz işlerimizi yapamayız ya da en temel gereksinimlerimizi karşılayamayız. Aynı zamanda hemen farkedileceği üzere, bu kurallar sosyal aktivitelerin sistemleştirilmesi ya da kurumsallaştırılmasıyla gerçekleşir; şöyle ki, belirli kişiler bunların içerisinde belirli rollere sahiptir ve bu aktiviteler genel sosyal yaşamda belirli fonksiyonlar içerirler. Örnek olarak daha önce vermiş olduğumuz örneğe dönebiliriz. Bir ceza mahkemesinde yargıç, jüri üyeleri, avukatlar, zabıt katipleri, polisler ve davalı belirli rollere sahiptir ve mahkemenin bir bütün olarak işlevi suçu tespit etme ve cinayeti cezalandırma fonksiyonlarını içerir. Bu konumları işgal eden bireyler davadan davaya değişiklik gösterebilirler ancak formu ve fonksiyonları sabittir. Aynı şekilde yargıcın, avukatların, zabıt katiplerinin ve polislerin sahip oldukları bu profesyonel rolleri, örneğin, kendi yiyecek maddelerini yetiştirme ve temin etme zorunda kalmaksızın, yaptıkları görevin karşılığında aldıkları maaşla bunları temin edebilen bir takım ekonomik organizasyonlar varsa ancak yerine getirebilecekleri/başarabilecekleri ve eğer hukuk ve düzeni koruyan birtakım siyasal organizasyonlar varsa

onlar görevlerini yaparlarken korumaya da sahip olmaları gerektiği de açıktır.

Bütün bunlar oldukça açıktır ki, sosyal sistem, sosyal yapı, sosyal roller ve kurumların sosyal fonksiyon düşünceleri bir biçimde sosyal yaşam konusunda var olan ilk felsefi düşünümde yer almaktadır. Geçen konferansında değindiğim isimlerin ötesine geçmeksizin, genel olarak yasa ve örf konusundaki tartışmasında Montaigne'nin *bastiment* ve *liauison* terimlerini kullanımında yapı ve fonksiyon kavramlarını belirlediğini gözlemleriz ki, o bunu "bütün yapı bozulmaksızın birine zarar vermenin olası olmadığı bir biçimde bütünleşmiş olan farklı parçalardan bir araya gelmiş bir yapıyla" mukayese eder²³. Sosyal fonksiyon düşüncesinin onun bir parçasını oluşturduğu aynı sosyal sistem kavramı, bir toplumun *yapısını* ve onun parçaları arasındaki *uyumları* ele aldığı Montesquieu'nun farklı toplum türlerinin doğası ve ilkeleri tartışması boyunca varlığını göstermektedir; ve biz bunu tüm on sekizinci yüzyıl boyunca sosyal kurumlar konusunda yazmış olan filozofların hepsinde az ya da çok farklı düzeylerde olsa da buluruz. On dokuzuncu yüzyılın başında bu, Comte tarafından açık bir biçimde dillendirilmiştir ve fakat daima açık, belirgin bir biçimde formüle edilmemiş ve gelişimin orijin, neden ve aşamaları kavramlarına bağımlı olarak ele alınmış olsa da bu yüzyılın bütün antropolog yazarları tarafından konu edilmiştir. Bu yüzyılın sonlarına doğru ve artan bir biçimde içinde bulunduğumuz yüzyılda genel bir düşünce yönelimi ile uyumlu bir kavram üzerinde önemli bir vurguda bulunulmuştur. Örneğin yakın zamana kadar, öğretimin tüm alanlarında genetik antropoloji baskın olduğu için,

23 'De la Coustume et de ne Changer aisement une Loy Receüe', *Essais*, Nouvelle Revue Française, Bibliotheque de la Pleiade, 1946, s. 132.

şimdi her yerde işlevsel bir yönelim buluruz. İşlevsel biyoloji, işlevsel psikoloji, işlevsel hukuk, işlevsel ekonomi ve diğerleri olduğu gibi, işlevsel bir antropoloji de bulunmaktaydı.

Daha özelde sosyal antropologların dikkatini işlevsel analizlere yönlendiren iki yazar, Herbert Spencer ve Emile Durkheim'di. Herbert Spencer'in (1820-1903) felsefi yazıları bugün az okunmaktadır, ancak onların zamanında bu yazılar büyük bir etkiye sahiptiler. O ve Comte çok yönlülükte birbirlerine benzemekte olup, her ikisi de beşeri bilginin tümünü kapsamaya ve bu alanda -beşeri bilgi- Spencer'in super-organik adını verdiği kapsamlı bir toplum ve kültür bilimi kurma girişiminde bulunuyorlardı²⁴. Özel toplumların olması zorunlu olmamakla birlikte, onun görüşüne göre insan toplumunun evrimi organik evrimin doğal ve kaçınılmaz bir sürekliliğidir. Gruplar daima, yapısal farklılığın büyüklüğü sosyal organizmanın parçalarının birbirine bağlılığını büyüteceği için, çapta ve sonuç olarak organizasyonda ve bu yüzden de entegrasyonda büyümeye doğru eğilimlidirler. Spencer'in, organizmanın biyolojik analojisini kullanması, sakıncalı olduğu kanıtlanmış olsa da, Sosyal Antropolojide yapı ve fonksiyon kavramlarının kullanımında gelecek için çok şeyler yapmıştır. Çünkü o, sürekli sosyal evrimin her aşamasında, eğer devamlı olmak zorunda ise, sürekli bir denge durumuna doğru yönelmesi gereken bir toplum kurumları arasında zorunlu bir işlevsel karşılıklı bağımlılık olduğu üzerinde ısrarla durmuştur. Aynı zamanda o, yapısal ve genetik olan sosyolojik yasaların büyük bir savunucusuydu.

Emile Durkheim'in (1858-1917) yazıları Sosyal Antropoloji üzerinde daha büyük ve daha doğrudan bir

24 *The Study of Sociology*, 1872 vd; *The Principles of Sociology*, 1822-3.

etkiye sahiptir. Onun genel sosyolojik kuramları, o ve bir grup yetenekli arkadaşları ve öğrencilerinin olağanüstü bir kavrayışla ilkel toplumların tahlilinde bunları uygulamalarından ötürü, gerçekte o, Sosyal Antropolojinin gelişim tarihinde önemli bir şahsiyettir²⁵.

Özetle Durkheim'in konumu şöyle ifadelendirilebilir: Sosyal gerçekler, bireysel zihinler dışında ve ondan ayrı olarak var olduğu için, bireysel psikoloji ile açıklanamazlar. Örneğin, bir dil o dili konuşan toplumda bireyin doğmasından önce ve ölümünden sonra vardı ve var olacaktır. Birey yalnızca, onun atalarının yaptığı ve kendisinden sonra geleceklerinde yapacağı gibi o dili öğrenir. Eşsiz olan bir şeyin yalnızca aynı düzenin diğer olgularıyla ilişkili olarak anlaşılabilceği sosyal bir gerçeklik olup, bu sosyal sistemin bir parçası ve bu sistemin korunmasında onun işlevleriyle ilgili olarak anlaşılabilir.

Sosyal gerçekliklerin, genellikleri, geçişkenliği zorunlulukla karakterize edilmiştir. Genelde, bir toplumun bütün üyeleri aynı alışkanlıklara, örflere, dile, ahlaki değerlere sahiptirler ve hepsi de aynı ortak yasal, politik ve ekonomik kurumlar çerçevesini paylaşırlar. Bütün bunlar, temel olarak nesilden nesile aktarılan büyük zamansal faaliyetler üzerine kurulmuş oldukça düzenli bir yapı oluşturur. Birey yalnızca var olan bu yapının içinden geçer. Bu yapı ne onunla doğar ve ne de

-
- 25 Onun en çok bilinen yapıtları, *De la Division du Travail Social: Etude sur L'organizatin des Societes Superieures*, 1893; *Les Regles de la Methode Sociologique*, 1895; *La Suicide: Etude de Sociologie*, 1897; ve *Les Formes Elementaires de la Vie Religieuse: Le Systeme Totemique en Australie*, 1912. Aynı zamanda bir çok makale ve makale analizi için 1898'den sonrasına *L'Annee Sociologique*'den bakınız ve aynı dergideki Hubert, Mauss, ve diğerleri tarafından yazılanlara.

onunla ölür, bu yüzden fiziksel bir sistem değil, bireysel bilinçten farklı olan kollektif bilinci içeren bir sosyal sistemdir. Bu yapıyı kompoze eden sosyal olguların totalitesi zorunludur. Bunlara uymayan birey yasal ya da moral ceza ve mahrumiyet ile karşı karşıya kalır. Genellikle o, bunlara uyumun dışında ne bir isteğe ve ne de bir fırsata yönelir. Fransa'da Fransız bir aileden doğan bir çocuk sadece Fransızca öğrenebilir ve bunun dışında farklı bir şey yapmayı da arzu etmez.

Kollektif yaşamın özelliğini vurgusunda Durkheim, kollektif bir zihnin varlığını kabul ettiği için çok eleştirilmiştir, ancak onun yazıları bazen oldukça metafiziksel olmasına rağmen, o kesinlikle hiç bir zaman böyle bir oluşu tasarlamamıştır. 'Kollektif temsilciler' olarak isimlendirdiği şeyle, İngilizce'de bireyin içinde doğduğu herhangi bir toplumda öğrendiği, kabul ettiği, onunla yaşamını düzenlediği ve geçirdiği değerler, inançlar ve örflerin genel bir bütünü olarak adlandırdığımız şeyi kasteder. Bu kollektif temsilcilerin ideolojik içeriminin başarılı bir araştırması İngiliz antropologlar tarafından şiddetle eleştirilmelerine ve çok yanlış anlaşılmalara rağmen, İngiltere'de ciddi anlamda etkisi olan bir dizi kitapta onun meslektaşı Lucien Levy-Bruhl (1857-1939) tarafından yapılmıştır²⁶. İlkel toplumların inançları, mitleri ve genelde düşünceleri onların sosyal yapılarının yansımalarıdır ve bu yüzden bu, bir toplumdan diğerine değişiklik gösterir. O kendisini onların mantıksal ilkesini mistik katılım yasası olarak adlandırdığı sistemlerin nasıl kurulduğunu göstermeye adanmıştır. Bu, Durkheim'in çalışması gibi yapısal bir analizdi, ancak Durkheim sosyal aktiviteleri analiz etmekteyken, Levy-Bruhl düşünceleri onlarla

26 Onun çok iyi bilinen iki çalışması, *Les Fonctions Mentales dans les Societes Inferieures*, 1912 ve *La Mentalite Primitive*, 1922.

birlikte analiz etmiştir. Bu ülkede Sosyal Antropolojinin kavramsal gelişim tarihinde Durkheim'in önemi ve bugün İngiltere'de Sosyal Antropolojiyi şekillendiren iki insan olan Prof. A. R. Radcliff-Brown ve müteveffa Prof. B. Malinowski üzerinde Durkheim'in yazılarının etkisi Amerikadakinden daha büyük değildir. Şimdi hepimiz İngiltere ve Dominyonlarında bu konuyu öğretenlerin tamamı doğrudan veya dolaylı olarak, büyük kısmı itibariyle de doğrudan onların talebeleriyizdir.

Daha sonra, Malinowski (1884-1942) hakkında özellikle alan çalışması konferansında işlevsel antropolojiyi bir alan teknikleri ilkesi olmaktan öte betimsel amaçlar için kullandığı gözlemlerini bütünleştiren bir edebi araç olarak gördüğü için daha fazla şey söyleyeceğim. Uygun bir deyişle, bu bir metodolojik kavram değildi ve o hiç bir zaman genel kuram soyutlamalarıyla ilgilenirken onu açıklıkla kullanımda başarılı olduğunu göstermemiştir. Prof. Radcliffe-Brown oldukça açık ve devamlı bir biçimde işlevsel ya da organizmik toplum kuramını ortaya koymuştur. Sistematik bir form, açık bir yorum ve belirgin bir tarzda sunmuştur.

Prof. Radcliff-Brown şöyle der: 'İnsan toplumlarına uyguladığımız işlev kavramı sosyal yaşam ve organik yaşam arasında bir analojiye dayanır'²⁷. Durkheim'e uyarak, sosyal bir kurumun işlevini sosyal kurum ve sosyal organizmanın zorunlu varlık şartları arasındaki uygunluk olarak tanımlar; bu bağlamda işlev -yine Prof. Radcliff-Brown'dan alıntılıyorum- 'total aktivitenin bir parçası olan kısmi aktivitenin total aktiviteye katılımıdır. Belirli bir sosyal adetin işlevi, total sosyal sistemin

27 'Sosyal Bilimlerde İşlev Kavramı Üzerine', *American Anthropologist*, 1935, s. 394.

işlevselliği olarak total sosyal yaşama katılımı sağlamasıdır²⁸.

Böylelikle kurumlar, bireysel insan yaşamlarını içeren sosyal yapı içerisindeki işlevselliği olan 'belirli bir sosyal ilişkiler dizisi ile bir entegre bütüne bağlanmış olan' bir yapı olarak düşünülmelidir²⁹. Bu yapının sürekliliği sosyal yaşam süreciyle gerçekleşir ya da diğer bir deyişle, bir toplumun sosyal yaşamı onun yapısının işlevselliğidir. Anlaşıldığı üzere, sosyal bir sistem işlevsel bir birliktir. O, bir yığın değil, bir organizma, entegre bir bütünlüktür.

Prof. Radcliff-Brown sosyal entegrasyondan söz ederken şunları varsaymaktadır: 'Bir bütün olarak kültürün işlevi birey olarak insanlar az ya da çok düzenli sosyal yapılar üzerinde birleştirmektir, yani, bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini belirleyen ve düzenleyen ve fiziksel ortama ait bireyler ya da gruplar arasında düzenli sosyal bir yaşamın mümkün olması için, dahili bir uyum sağlayan grupların düzenli sistemleridir. Kanımca bu varsayım, kültür ve insan toplumunun nesnel ve bilimsel bir araştırmasının bir tür ilksel postulatıdır³⁰'.

Bu yaptığımız alıntı da Prof. Radcliff-Brown tarafından tanımlanan ve bugün sosyal antropologlarca kullanılan sosyal yapı, sosyal sistem ve sosyal işlev kavramlarının işlenmesi olan araştırmaların problemlerinin determinasyonuna önemli bir katkıda bulunmuştur. On dokuzuncu yüzyıl antropologları kuramlarını üzerinde temellendirdikleri olguların toplanmasında bu ilmin dışında olan insanların yer almasından hoşnut olmuşlar ve kendilerinin ilkel

28 a.g.e., s. 397.

29 a.g.e., s. 396.

30 'The Present Position of Anthropological Studies', Presidential Adress, *British Association for the Advancement of Science*, Section H., 1931, s. 13.

insanları çalışmalarının gerekliliği hatırlarına gelmemiştir. Bunun nedeni, onların kültür ve örf materyalleri ile inançlar ve pratiklerin büyük benzerliği ya da büyük farklılığını ya da insan gelişimindeki aşamaları göstermeye yönelik olan atomu bir tarzda ele almalarındandır. Ancak bir örf sosyal bağlamından kopuk olarak ele alındığı zaman anlamsız olduğu kabul edildiği takdirde, onların sosyal yaşamlarının her yönünde ilkel insanların kapsamlı ve ayrıntılı çalışılmasının gerçekleşebileceği ve bunu da konunun kuramsal problemlerinin farkında olan bu sorunların zm için gereken bilgiye sahip ve tek başlarına gereken konuma kendilerini koyabilen profesyonel antropologlarca gerçekleştirilebileceği açıklık kazanmıştır. Eşyaların ilişkisine dair işlevselcilerin vurgusu, böylece kısmen onun ürünü olmasından ötürü, modern olan çalışmalarından kısmen sorumludur. Daha sonraki iki konferansında modern Sosyal Antropolojinin bu yönünü konu edineceğim.

Sosyal sistem kavramı ve buna bağlı olarak bugün var oldukları şekliyle ilkel insanların sosyal yaşamlarının sistematik araştırılma zorunluluğu üzerindeki vurgusuyla işlevsel antropoloji görüldüğü üzere Sosyal Antropolojiyi sadece etnolojiden ayırmakla kalmamıştır; aynı zamanda kurumların kuramsal tahlilini ve ilkel sosyal yaşamın gözlemsel araştırmasıyla da bir araya getirmiştir. Sosyal kurumların doğası ve orijinleri konusundaki felsefi spelasyonların on dokuzuncu yüzyılda kültür ve kurumların gelişimi ile ilgili olan birkaç bilgin için bu ilkel toplumların nasıl temel bir merak konusu olduğunu görmüştük. Ancak onlar, bu bilginler, münhasıran diğerlerinin, kuramı düşünür ve birbirlerinden ayrı olan gözlemcilerin gözlemlerine dayanmaktadırlar. Gelecek konferansında daha ayrıntılı biçimde açıklayacağım üzere işlevsel antropolojide, sonuçta her ikisi birleşmiştir ve kelimenin modern

anlamıyla Sosyal Antropoloji, ilkel toplumlar araştırması yoluyla içerisinde genel sosyolojinin kuramsal problemlerinin yer aldığı müstakil bir disiplin olarak varlık kazanmıştır.

İşlevselci yaklaşım karşılaştırmalı metodun amaç ve kullanımını değiştiren daha fazla bir etkiye sahip olmuştur. Eski antropologların yazılı bir tarihin yokluğu durumunda tarihsel yeniden inşalar yapmada karşılaştırmalı metodu bir araç olarak kabul ettiklerini ve kullandıkları metodun da rastgele dünyanın her hangi bir yerinden toplanmış özel örf ya da kurumların örneklerini karşılaştırma biçiminde olduğunu gördük. Sistem nosyonu ilksel bir postulat olarak kabul edildiği takdirde, Prof. Radcliffe-Brown'un adlandırması ile araştırma nesnesi, etnolojik sınıflama ve kültürel kategorilerin incelenmesi ve hipotetik gelişim projeleri olmaktan çıkar. Özel toplumlara yönelik çalışmalarda sosyal sistemleri içerisindeki işlevlerine bağlı olarak sosyal aktivitelerin tanımını ve sosyal sistemin parçaları olarak kurumların karşılaştırmasını yapan çalışmalarda ya da onların bulunduğu toplumların tüm yaşamıyla olan ilişkisinde ortaya çıkar. Modern antropolog örfleri değil, ilişkiler sistemini karşılaştırır. Bu, daha sonraki konferanslarımda konu edineceğim bir meseledir.

Şimdi işlevsel antropolojinin ikinci postulatına gelmiş bulunmaktayım. Tarihleri bilimsel uygunluk içermeyen sosyal sistemler, sosyolojik yasalara indirgenebilecek sistemlerdir. İtiraf etmeliyim ki, bu bana en kötüsünden bir doktriner pozitivizm olarak görünmektedir. Sosyal Antropolojinin amacının bu bilimlerdeki yasalara benzeyen formülasyonlar üretmek için sosyal bilimciler tarafından formüle edilmiş yasalara benzeyen sosyolojik yasalar formüle etmek olduğunda ısrar edenlere bir kişinin sorma hakkı vardır. Bugüne kadar, doğal bilimlerde yasa olarak adlandırılan şeylere uzaktan da olsa, bir benzerliği olmayan şeyler delil olarak

getirilmemiştir. Yalnızca oldukça naif deterministik, teolojik ve pragmatik iddialardır. Şimdiye kadar yapılmış olan oldukça belirsiz ve genel olan genellemeler doğru olsa bile, kullanımı az olmuş ve genel anlamda dedüksiyon düzeyinde yalın totoloji ve bayağılıklara kolayca dönüşmüştür.

Durum böyle olunca, gerçekte sosyal sistemler tümüyle doğal sistemler midir; örneğin bir yasal sistem gerçekten psikolojik bir sistem ya da gezegen sistemi ile karşılaştırılabilir mi? sorusunu tekrar sorabiliriz kanaatindeyim. Sosyal bir sistemi organik veya inorganik aynı türden bir sistem olarak değerlendirebilmek için yeter bir neden bulunmamaktadır. Bu, bana bütünüyle farklı bir sistem olarak görünmektedir; ve toplumun doğal yasalarını keşfetmeye yönelik olan çabanın anlamsız ve bunun yalnızca metotlar konusunda boş bir tartışmaya yol açacağı düşüncesindeyim. Herhalükarda ben bu türden yasaların olmadığını kanıtlamak durumunda değilim; bunu kanıtlaması gerekenler bu türden yasaların var olduğunu öne sürenlerdir.

Yukarıda ifade ettiğim yaklaşıma sahip olanlar önce kendilerine bir kurum tarihinin bulunulan zaman diliminde olduğu şekliyle anlaşılmasının kabul edilebilirliğinin uygun olmadığını öne süren işlevselci iddia konusunda sormalılar. Çünkü bu iddia konusunda bizimkilerden farklılık arzeden insani eylemlere gönderme yapan bir sistem ve yasa kavramına dayanırlar. İşlevselciliğin bazı temel varsayımlarını eleştiride, ben kendimi başka konularda olduğu gibi bir işlevselci ve kendi üstatlarım olan Prof. Malinowski ve Prof. Radcliff-Brown'un takipçisi olarak değerlendirmedim ya da toplumların anlaşılabilir olmadığını ve sistematik olarak çalışılamayacakları veya onlara ilişkin herhangi önemli genel ifadelerin öne sürülemeyeceği görüşünde olduğum için bu konunun özet bir biçimde

değerlendirilmesi benim kendi yaklaşımıyı ortaya koymama fırsat tanıyacaktır.

Burada tarihi konu edinirken, şimdi genetik ya da yayılmacı etnolojik hipotezleri tartışmıyorum. Bu konuyu kapanmış olarak değerlendirebiliriz. Bu tarihin kesin ve ayrıntılı olarak bilindiği bir yerde bir sosyal kurumlar tarihine uygunluğunu tartışıyorum. Bu sorun, on sekizinci yüzyıl ahlak filozofları ve onların Victorian takipçileri tarafından oldukça zor fark edilmiştir, çünkü kurumlar çalışmasının onların gelişiminin bir çalışması, insan toplumunun kapsamlı bir doğal tarihi, onların nihai amacının olduğu hatırlarına gelmemiştir. Sonuç olarak sosyolojik yasaları, gelişim yasaları olarak anlamışlardır. Birleşik Devletlerde bu yasaları soruşturmaksızın -bu konuda Amerikan antropologlar benim gibi septiktirler- antropoloji hala amaçlarında çoğunlukla tarihseldir. Bu yüzden, İngilteredeki toplumların tarihinin araştırılması işinin sosyal antropologların görevi olmadığı ve onların tarihinin onların işlevsel olan kurumlarını anlamada bize yardımcı olamayacağı görüşünde olan işlevselci antropologlara göre bu Sosyal Antropolojiden çok, etnoloji olarak değerlendirilmiştir. Mantıksal olarak bu yaklaşım toplumların doğal sistemleri olup, şimdiye kadar kimyager ve biyologlar gibi doğal bilimciler tarafından uygulanan metotlar aracılığıyla çalışmaları gerektiği varsayımından çıkmaktadır.

Bu mesele, bugün sosyal antropologların tarihsel kültürlere ait olan toplumları çalışmaya başlamalarıyla birlikte daha bir öne çıkmıştır. Avusturalyalı yerliler ya da Güney Denizi Adalıları gibi yazılı tarihi olmayan toplulukları araştırırken basit bir bilinçlilikle tarihi gözardı edeceklerdir. Şimdi onlar Hindistan'da ve Avrupa'da, Arap göçebeler ve benzer toplumlardaki köylü toplulukları araştırmaya başlamışlardır, ancak bu konuda gerekli olanı yapmayıp, sosyal durumları üzerinde çalışırken onların sosyal geçmişlerini kasten

gözardı etmek ya da değerlendirmeye almak durumunda olacaklardır.

Tarih konusunda işlevselci yaklaşımı benimseyenler, bugünü ve geçmişindeki gelişimi ile bir toplumun ayrı çalışılması ve her bir çalışma da farklı teknikler kullanılması gerekli olduğunu ve ne olursa olsun belirli şartlarda farklı kişilerce yapılan bu tür müstakil çalışmaların için arzulanabilir olmasına rağmen, bir toplumun geçmişini bilmenin, günümüzde onun sosyal yaşamının doğasını anlamada kişiye daha derin bir anlayış sunacağını ileri sürerler; çünkü tarih yalnızca bir değişimler dizisi değil, diğerlerinin deyimlediği şekliyle bir gelişimdir. Ben sosyal yaşamın geçmişine ait bilgisiyle anlaşılabileceğini söylemiyorum, ancak bu bilgi bize daha tam bir anlamayı mümkün kılacaktır. Aynı zamanda sosyal gelişimin sorunlarının sadece, tarih aracılığıyla çalışılabileceği de açıktır ve ayrıca tarih tek başına işlevsel antropolojinin hipotezlerinin test edilebileceği tatmin edici deneyimsel bir durum sunar.

Bu konuya ilişkin daha bir çok şey söylenebilir, bu konunun özel olduğunu, ancak daha geniş düzeyde bir uzmanlar topluluğunca tartışılabilir olan bu konunun, genel bir dinleyici kitlesi önünde ayrıntılı bir biçimde ele alınmasının gereksiz olduğunu düşünebilirsiniz. Böylece bu görüş farklılığını deyimledikten sonra bu konuyu burada bırakacağım. Bu ülkede meslektaşlarımla çoğundan farklı olarak ben ve diğerlerinin Sosyal Antropolojiyi doğal bilimlerden çok, beşeri bilimlere ait olarak değerlendirdiklerini belirtmiş olmakla, metottan ne anladığımı ve Sosyal Antropolojinin amacının ne olması gerektiği konusunda düşündüklerimi söylemem uygun olacaktır.

Kanımca, tarihsel bilgeliğin belirli branşlarına sosyal tarih, kurumlar ve düşünceler tarihi anlatısal ve siyasi tarihle farklılıkları karşılaştırıldığında doğal bilimlerin herhangi birine daha çok benzerlik gösterir. Bu tür bir

tarih yazımı ile Sosyal Antropoloji arasındaki benzerlik, sosyal antropologların sosyal yaşam konusunda doğrudan çalışmalarının yaptıkları, tarihçilerin ise, dokümanlardan ve diğer kaynaklardan dolaylı çalışmalar yaptıklarını; yine sosyal antropologların ilkel toplumları yazılı tarihi olmaksızın çalıştıkları; ve genel olarak sosyal antropologların senkronik problemleri konu edinirken, tarihçilerin diyakronik sorunları çalıştıklarını öne süren olguları belirsizleştirmiştir. Genellikle antropolojik sentezin tarihsel sentezden daha üst bir soyutlama düzeyinde antropolojinin karşılaştırma ve genellemeyi amaçlayan tarihten daha açık ve belirgin olmasına rağmen, bunların teknik, vurgu ve perspektif farklılıkları olduğunu, amaç ya da metot farklılığı olmadığını ve tarih yazımı ve Sosyal Antropolojinin esas olarak metodunun betimsel yorumlama olduğunu, öne süren Prof. Kroeber'e katılıyorum³¹.

Konuyu anladığım şekliyle, sosyal antropoloğun yaptığı işlev, üç aşamaya ayrılabilir. İlk aşamada etnograf olarak, ilkel insan toplulukları arasında yaşamaya gider ve onların değerlerini hissedebilmek için onların dillerini öğrenir. Bu deneyimi eleştirisel ve yorumsal olarak, kavramsal kategoriler ve kendi kültürünün değerleri ve kendi alanının genel bilgi bütünü bağlamında yeniden yaşar. Diğer bir deyişle bir kültürden diğerine çevirmenlik yapar.

Çalışmasının ikinci aşamasında ve hala belli bir ilkel toplumun etnografik tahlili sınırları içerisinde kalarak, bu edebi ve izlenimci düzeyin ötesine geçmeye ve toplumun yapısal düzenini keşfetmeye çalışır, böylelikle yalnızca bilinç ve eylem düzeyinde onun bir üyesi ya da onun törelerini ve yaşamlarının özel yönlerini öğrenmiş bir yabancı olarak değil, fakat bunun yanında sosyolojik

31 A. L. Kroeber, 'History and Science in Anthropology, *American Anthropologist*, 1935.

analiz düzeyinde de bu anlaşılabilir³². Nasıl bir dil uzmanı yerli bir dili anlamak, konuşmak ve çevirmek için öğrenmeyip, onun fonolojik ve gramatik sistemlerini açıklamayı amaçlarsa, aynı şekilde sosyal antropolog da ilkel bir toplumun sadece sosyal yaşamını gözlemlemek ve betimlemekle kalmayıp, birbiriyle ilişkili bir soyutlamalar düzeneğini bir bütün olarak görmesini sağlayacak olan onun temel yapısal düzenini, kurulu modellerini açıklamaya yönelir.

Bir toplumdaki bu yapısal modelleri izole etmiş olan sosyal antropolog, çalışmasının üçüncü aşamasında onları diğer toplumlardaki modellerle karşılaştırır. Her yeni toplumun tahlili, onun temel sosyal yapılar bilgisinin seviyesini yükseltir ve onun daha iyi bir formlar tipolojisi kurmasını ve onların temel niteliklerini ve farklılaşma nedenlerini determine etmesini sağlar.

Benim beğendiğim meslektaşlarımdan çoğu, bir sosyal antropoloğun ne yaptığı konusundaki bu tanımlamaya katılmazlar. Onlar, doğal bilimler metodolojisinin dilinde bir sosyal antropoloğun ne yaptığını tanımlamayı tercih ederler, diğer yanda benim söylediklerim, Sosyal Antropolojinin toplumları doğal sistemler olarak değil, moral ya da sembolik sistemler olarak tahlil ettiğini ima eder. Öyle ki, prosesle projeye göre daha az ilgilidir ve bu yüzden yasaları değil, modelleri araştırır; sosyal aktiviteler arasındaki zorunlu ilişkileri değil, uyumu izaha yönelir ve açıklamaktan çok yorumlamaya çalışır. Bunlar yalın sözselsel değil, kavramsal farklılıklardır.

Görüldüğü üzere, Sosyal Antropolojide oldukça çok çözülmemiş metodolojik ve felsefi problemler bulunmaktadır: Sosyal olguların psikolojik yorumları yapılmalı mı yoksa yapılmamalı mı; acaba toplum ve kültür tek bir araştırma alanı mı yoksa ayrı alanlar mı ve

32 Claude Levi-Strauss, *Histoire et Ethnologie*, *Revue de Metaphysique et de Morale*, 1949.

bu soyutlamalar arasındaki ilişki nedir; yapı, sistem ve işlev gibi terimlere ne gibi bir anlam verilmelidir; ve Sosyal Antropoloji olgunlaşmamış bir doğa bilimi olarak değerlendirilebilir mi, ya da gidişatını sosyolojik yasaların peşinde bir seraba mı yönlendiriyor. Bütün bu meselelerde biz antropologlar kendi aramızda altı ya da yediye ayrılırız ve hiç bir tartışma bu görüş farklılıklarını çözemeyecektir. Hepimizin kabul ettiği tek arabulucu yargı olgulara -araştırma yargısına- dönüştür. Gelecek konferansında konumuzun bu yönünü tartışacağım.

ALAN ÇALIŞMASI VE EMİRİK GELENEK

Geçen iki konferansında Sosyal Antropolojide kuramsal gelişimle ilgili birtakım bilgiler sundum. Her bir nesille birlikte geniş oranda artış gösteren ilkel insanlar hakkındaki bilginin artışı ile birlikte kuram yön değiştirmiştir. Bu gece hakkında konuşacağım şey de bilginin bu gelişimidir.

Deneyimle karşılaştırıldığında kurama karşı daima popüler, bununla birlikte sağlıklı, önyargılı olmayan bir tutum olmuştur. Ancak, kabul gören kurulu bir kuram, yine onun tarafından onanmış olan deneyimden yapılan bir genellemedir ve bir hipotez kendisiyle yargıya varılan şeyin bilindiği, belirli bir araştırmayla diğer olguların da bulunabileceğini varsaymanın makul olabildiği yalın onanmamış bir görüştür. Kuramlar ve hipotezler olmaksızın antropolojik araştırmayı gerçekleştiremeyiz, çünkü yalnızca araştıran kişi aradığı şeyleri bulur ya da bulamaz. Sıklıkla insan aradığı şeylerden başka şeyler bulur. İlim tarihi tümüyle, doğal bilimler ya da beşeri bilimlerde, kuram tarafından yönlendirilmeyen olgular olarak adlandırılan şeylerin yalın koleksiyonunun gözlem ve seleksiyonda değeri azdır.

Bununla birlikte hala antropologlar hakkında ilkel insanları kuramsal bir önyargı ile tahlil ettiklerini ve bununla onların vahşi yaşam değerlerini çarpıttığını, diğer taraftan bu türden önyargıları olmayan pratik çalışma ise, olguların tarafsız bir tespitini sağlar. Bunlar arasındaki fark, gerçekte değişik bir türdür. Öğrenci gözlemlerini uzman görüşün genellemelerinden çıkan sorulara yanıt vermek için yapar, sıradan insan ise popüler düşünce genellemelerinden çıkan sorulara yanıt vermek için gözlemlerini gerçekleştirir. Her ikisi de birisi

sistematik, diğeri ise popüler olmak üzere kuramlara sahiptirler.

Gerçekte Sosyal Antropoloji tarihi, bir derecelendirme ile ağır bir ilerleme ile ilkel insanlar hakkındaki düşüncenin yerine ardıl olarak değerlendirilebilir ve herhangi bir zaman diliminde bu süreçte ulaşılan aşama kabaca elde edilebilir bir organize bilgi bütününe bağlıdır. Sonuçta bu, tek başına göz önünde tutulan kanıtlanmış olgunun çapı, doğruluğu ve farklılığıdır; ve onun koleksiyonunda kuramın işlevi gözlemi harekete geçirmek ve ona rehberlik etmektir. Ancak burada ben, sosyal kurumlar hakkında yazarların sahip oldukları popüler düşünce ile çok ilgili değilim.

İlkel insan konusunda yapılan spekülasyonlarda, aşırılıktan aşırılığa doğru bir gelgitin olduğu görülmektedir. Önce o fakirlik, şiddet ve korku içinde yaşayan küçük bir hayvandan az öte bir şeydi; daha sonra zenginlik, barış ve güven içinde yaşayan bir beyefendi oldu. İlk o, yasadışı idi; sonra o yasa ve örfün bir kölesi oldu. Başlangıçta o, herhangi bir dini duygulanım veya inançtan bağımsız idi; sonra tümüyle kutsalın egemenliği altında ve ritüele gömülü hale geldi. İlk o, zayıfı ezen bir bireyselci idi; sonra toprak ve eşyaların ortak kullanımını savunan bir toplumsalcı oldu. Önce o, karma seksüel iken; sonradan o yerel değerlerin bir modeli olmuştur. Önceden o, uyuşuk ve ıslah olmaz biçimde tembelle iken, sonra o, uyanık ve çalışkan olmuştur. Kabul edilen bir düşünceyi değiştirmeye çalışırken, ona karşı kanıt seçim ve toplamada bir muhalif çarpıtma oluştuğunu zannediyorum.

Bu spekülasyonlarda elde edilebilir bilgi üzerine kuramın dayanması ve diğerlerince her birinin şekillenmiş olması Sosyal Antropolojinin gelişimi boyunca görülebilir. On yedinci ve on sekizinci yüzyıl da ilkel kişi konusundaki yaygın görüş, onun yaşamının 'ıssız, yoksul, kötü, kaba ve kısa', kurumlardan yoksun

olduğu yönündeydi; ancak çağdaş seyyahların değerlendirmelerinden başka ne türden sonuçlara ulaşılacağını görmek zordur. Bu seyyahlar çoğunlukla görmüş oldukları ilkel toplulukları şu ifadelerle betimlemişlerdir: ‘Konuşmadan başka onların insanlığını ortaya çıkaran bir şey yoktur’-bu 1671’de Sir John Chardin’in Çerkezlerin ülkesini dolaştıktan sonra söylediği sözdür³³- veya onlar ‘hayvanlardan çok az farklıdır’-bu 1698’de Father Stanislaus Arlet’in Peru Kızılderilileri için söylediği sözdür³⁴. Bu ilk seyahat değerlendirmeleri, vahşi kabalık ya da seçkin olarak betimlese de, genel olarak hayalperest veya yalan, uydurma ve doğru olmayan yargılarla doludur.

Ancak, bunun daha çok seyyahın nezaketine, mizacına ve karakterine dayandığını söylemek doğru olacaktır ve on altıncı yüzyıldan bu yana, yerli yaşamın ölçülü ve olgusal betimlemelerin anlatıları yok değildir; daha önce belirttiklerimin dışında bazı isimler zikredecek olursak şunları sıralayabiliriz: Englishman Andrew Battel’in Congo, Portekiz yerlilerine ilişkin yazıları, Jesuit Father Jerome Lobo’nun Habeşliler üzerindeki, Dutchman William Bosmann’ın Altın Sahilliler ve Kaptan Cook’un Güney Denizliler üzerindeki yazıları. Father Lobo’nun anısına, Pinkerton’s Voyages’de onun çevirmeni olan Dr. Johnson şöyle söyler: ‘O, tutarlı ve samimi anlatımıyla şeyleri gördüğü şekliyle betimleyerek, yaşamdan doğayı çıkarmış ve hayallerine değil, duyularına müracaat etmiştir³⁵’.

Genel olarak hakkında yazdıkları insanlar ve literatürden aşinalığa sahip oldukları eskiler arasında, sıklıkla yüksek kültürlerin düşük kültürle olan birtakım tarihsel etkisini göstermek amacıyla, paralellikler kurmak

33 *Pinkerton’s Voyages*, vol. IX, 1811, s. 143.

34 John, Lockman, *Travels of the Jesuits*, vol. I, 1743, s. 93.

35 *Pinkerton’s Voyages*, vol. XV, 1814, s. 1.

için, bu ilk Avrupalı seyyahlar, betimleme ve kişisel yargıların ötesine geçmişlerdir. Father Lafitau, Huron ve Irakua Kızılderilileri ve Yahudiler, ilk Hristiyanlar, klasik Spartalılar ve Giritliler ve eski Mısırlılar arasında bir çok karşılaştırmalarda bulunur. Aynı biçimde, on yedinci yüzyılda Doğu Hindistan'a giden bir Fransız seyyah olan de la Crequiniere'de, Hindistan'da belirli Yahudi ve klasik örfler arasında paralellikler bulmaya çalışır ve böylece metinler ve klasik yazarların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur, bunun için o şöyle söyler: 'Hintlilerin örflerinin bilgisi özünde hiçbir biçimde yararlı değildir...³⁶'.

Ahlak filozoflarının en enerjik çağı ile ilk antropolojik yazılar arasında, yani on sekizinci yüzyıl ortaları ve on dokuzuncu yüzyıl ortası arasında, ilkel insanları ile Uzakdoğu insanları hakkındaki bilgiler oldukça artmıştır. Amerika'nın Avrupa kolonizasyonu büyük ölçüde yayılmış, Hindistan, Avusturalya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika'da kurulu olan İngiliz hakimiyeti Avrupalı göçmenlerce tesis edilmiştir. Bu bölge insanların etnografik betimlenmesinin karakteri seyyahların hikayelerinden, en iyi gözlemlene şansına sahip olan ancak aynı zamanda ilk dönem maceraperestlerinden daha büyük kültür insanları olan misyoner ve idarecileri ayrıntılı çalışmalarına doğru değişim başlamıştır.

İlkel insanlar konusundaki kabul gören görüşün çoğu bu yeni bilgi ışığında yanlış ya da tek yanlı görünmektedir, önceki konferansımda ifade ettiğim üzere, bu yeni bilgi Morgan, McLennan, Taylor ve diğerleri için ilk olarak kendisini ilkel toplumların tahliline adanmış kendi kendisine yeten bir disiplin kurmada nicelik ve nitelikte yeterliydi. Spekülasyonların

36 *Customs of the East Indians*, 1705, s. viii. ('*Conformite des Coutumes des Indiens Orientaux*' de çevrilmiştir, 1704, s. viii)

test edilmesi ve yeni hipotezlerin etnografik olgunun sağlam temel üzerinde ileri sürülmesi sonunda oluşan yeterli bir bilgi birikimi vardı.

Nihayette, bunun kuramların akıbetini belirleyen olgular olduğu söylenirse, şu eklenmelidir ki; bunlar yalın olgular değil, onların dağıtım ve öneminin bir delilidir. Bir örnek verelim. Eski ve Ortaçağ tarihçileri tarafından birçok ilkel toplum için anasoylu tarzında soy araştırması kaydedilmiştir, örneğin; Herodotus Lycians'ların ve Maqrizi Beja'nın ve aynı zamanda modern gözlemcilerce bu araştırmayı yapmıştır; Lafitau Kuzey Amerikalı Kızılderililerin, Bowdich Afrika Altın Kıyısının Ashanti'lerinin, Grey Avusturalyalı Blackfellows'ların ve diğer seyyahlarda başka insanların bu türden araştırmalarını yapmışlardır³⁷; ancak bu kayıtlar, Bachofen ve McLennan'ın sosyolojik kuram açısından bunların sahip olduğu büyük öneme dikkat çekmesine kadar basit, garip şeyler olarak geçiştirilmişlerdi. Maine *Ancient Law* adlı yapıtını yazmadan önce bu materyallerin bir araya getirilmiş olması ve onların öneminin ortaya konmuş olması, onu güçlükle bu kitabında belirli bir çizgi yakalamasında ve daha sonraki yazılarında bu organize kanıt ışığında düzenlemeye zorlamasında etkin olmuştur.

McLennan, bir bilgi bütünüünün onun üzerinde temellendiği kuramlarla ilişkisinin oldukça öğretici bir örneğidir. Değerlendirmelerini yetersiz ve her türden kişisel önyargılarla malul olduğu gerekçesi ile eleştirdiği otoritelerinin çoğunun değeri konusunda bir illüzyona sahip değildi; ancak olduğundan daha dikkatli olabilseydi, onu bir dizi yanlış konstrüksüyonlara

37 Joseph François Lafitau, *Moeurs des Sauvages Ameriquains*, 1724; T. H. Bowdich, *Mission from Cape Coast Castle to Ashantee*, 1819; George Grey, *Journals of Two Expeditions of Discovery in North-West and Western Australia*, 1841.

götüren birtakım hatalardan hemen hemen kurtulabilirdi. Kendi yaklaşımını kanıtlamasında Avusturalyalı yerliler arasında evrensel olarak anasoyluluğun yayıldığını gösteren tatmin edici düzeyde nedenlere sahiptir. Şimdi bizim sorunumuzun bu olmadığını biliyoruz. Onun da düşündüğü sorun varlığını sürdüren kaba ırkların büyük çoğunluğu arasında yaygın anasoylu da değildir. Aynı zamanda o, çok kocalılığın olası en geniş dağılıma sahip olduğunu düşünmüştü, ancak gerçekte onun dağılımı oldukça sınırlıdır. Yine onun, ilkel toplumlarda yeni doğan kız çocuklarını öldürmenin yaygın olduğunu zannetmesi da yanlıştır.

McLennan'ın otoritelerinin onu sevkettiği en ciddi hata ilkel insanların çoğunluğu arasında evlilik ve aile kurumlarının bulunmadığı ya da oldukça kaba bir formda varolduğunu ileri sürmesi idi. Bizim şimdi bildiğimiz gibi o da bunun istisnasız bütün ilkel toplumlarda bulunduğunu bilmiş olsaydı, bu türden sonuçlara ulaşmış olmayacaktı. Bu yaklaşım mutlak olarak, yakın zaman önce Westermarck ve ondan sonra Malinowski tarafından gerçekte bunun dayanaksız olduğu gösterilinceye kadar bertaraf edilememiş bir inanç olan ne evliliğin ve ne de ailenin ilk toplumda varolmadığı dogmasına dayanır³⁸.

Eşit kolaylıkla dönemin diğer yazarlarının kuramlarının çoğunun kaydedilen gözlemlerinin hatalı ya da yetersiz olduğu gösterilebilir. Fakat bu yazarlar yanlış yere yönelmiş olsalar da, en azından bu basit insanlar arasında oldukça uzun kalmayı gerektiren bir mesleğe ve göreve sahip olanlar için ilkel toplumlar hakkında araştırma ölçüleri sunan hipotezler öne sürmüşlerdir; ve biz bu dönemden sonra yerli bilginler ile dünyanın geri

38 Edward A. Westermarck, *The History of Human Marriage*, 1891; B. Mallinowski, *The Family Among the Australian Aborigines-A Sociological Study*, 1913.

kalmış yerlerinde yaşayan birkaç misyoner ve idareciler arasında bir değişmeye sahip oluruz. Bu misyoner ve idareciler bilgiye katkılarda bulunmak ve onların bölgelerini anlama çabalarında onlara antropolojinin öğreteceği şeyin kullanımında isteklidirler. Antropoloji literatürünü okumak suretiyle, maddi kültür düzeyinde en alt seviyede olan insanların bile, saygı duyulması gereken, takdir edilebilecek olan kompleks sosyal sistemlere, moral yasalara, dine, sanata, felsefeye ve bilim ilkelerine sahip olduklarının farkına varırlar.

Çağın antropolojik kuramlarının etkisi bazen iyi, bazen kötü yönde de olsa oldukça belirgindir. Onlar sadece, bilginler tarafından tartışılan kuramsal sorunlara aşına değil, fakat aynı zamanda sıkça bunları öne sürenlerle de doğrudan ilişki içindedirler. Yerli olup bilgi isteyenler için, ilkel insanlar arasında yaşayanlara sorular listesi göndermek gelenek halini aldı. Bunların ilki, Morgan tarafından birbirine benzer terminolojiler ortaya çıkarmak için yazılmış ve yabancı ülkelerdeki görevlilerine gönderilmiştir. Onların yanıtları üzerine 1871'de meşhur *Systems of Consanguinity and Affinity of the Human Family* adlı yapıtını yayınlamıştır. Daha sonra Sir James Frazer bir sorular listesi hazırlamıştır, *Questions on the Manners, Customs, Religion, Superstitions, etc., of Uncivilized or Semi-Civilized Peoples*³⁹, ve bilgi elde etmek için dünyanın her yerinde insanlara göndermiş olup, *The Golden Bough*'un ciltleri arasında kalmıştır. Bu anketin en kapsamlısı ilk kez 1874 yılında Kraliyet Antropoloji Enstitüsünde *Notes and Queries in Anthropology* idi ve şimdi beşinci baskısı yapılmıştır.

Yerli bilginler bazen, ilişkili olduklarıyla, düzenli olarak yazışmışlardır, örneğin Morgan Avustralyadaki Fison ve Howitt ile, Frazer yine Avustralyadaki Spencer

39 Tarihsiz. Muhtemelen seksenlerde.

ile ve Afrika'da bulunan Roscoe ile yazışmışlardır. Çok yakın zamanlarda, idari görevliler geçen konferansında konu edindiğim üzere, İngiliz üniversitelerinde antropoloji kursları almışlardır. Yerli bilginler ve yurt dışındaki idareci misyonerler arasındaki bu önemli bağ, Londra Etnolojik Toplumu (Ethnological Society of London) olarak kurulan 1843'ten beri var olan Kraliyet Antropoloji Enstitüsü, ilkel insan çalışmalarıyla ilgili olan herkes için ortak bir buluşma alanı sunmuştur.

Sıradan insanlar tarafından ilkel insanlar hakkında yazılmış olan birçok değerlendirme mükemmeldi ve birkaç meselede onların betimlemeleri en iyi profesyonel alan çalışmacılarınca güçlkle aşılabilmektedir. Bunlar, bu insanlarla birlikte yaşanmış deneyimlere sahip olan ve onların dillerini konuşanlarca yazılmıştır. Callaway'ın *The Religious System of the Amazulu* (1870), Codrington'un *The Melanesians*'ı (1891), Spencer ve Gillen'in Avusturalyalı yerliler⁴⁰ üzerine yazdıkları, Junod'un *The Life of the South African Tribe* (1912-1913, Fransa baskısı, 1898) ve Smith ve Dale'nin *The ıla-Speaking Peoples of Northern Rhodesia* (1920) gibi kitaplara müracat ederim. Bu dönem boyunca misyonerler ve idareciler tarafından ilkel insanlarla ilgili ayrıntılı monografiler yazılmakta iken seyyahların gözlemlerinin değerli bilgi sunmaları devam ettiği gibi, sıradan insanlarca yapılan ayrıntılı çalışmalar da profesyonel alan çalışması geleneksellikten sonra antropoloji için büyük bir değere sahip olmaya devam etmiştir.

Bununla birlikte, Sosyal Antropoloji çalışmasının ilerlemesi için antropologları kendi gözlemlerini gerçekleştirmeleri gerektiği açıklık kazanmıştır.

40 B. Spencer ve F. J. Gillen, *The Native Tribes of Central Australia*, 1899; *The Northern Tribes of Central Australia*, 1904; *The Arunta*, 1927.

Morgan'ın çalışması olan iroquois⁴¹ dışında, on dokuzuncu yüzyıl sonuna kadar hiçbir antropoloğun alan çalışmaları yapmamış olması gerçekten ilgi çekicidir. Onlara, bir yazarın hayatı hakkında yazmak için harcadığı antropolojinin temel meselelerinde bir ya da iki modelde, sadece bir göz atma şeklinde de olsa, bir bakışa sahip olmasının gerçekleşmemesi daha dikkate değerdir. William James şöyle söyler; Sir James Frazer'e onun bildiği yerler hakkında ona sorduğunda yüksek sesle şöyle söyledi: 'Tanrı Korusun!'⁴².

Kendi çalışma nesneleri konusunda kendisine benzer bir soru yöneltilen bir doğal bilimci, oldukça farklı bir biçimde yanıtlayacaktır. Belirttiğimiz üzere, ilk antropolog yazarlar arasında yer alan Maine, McLennan, Bachofen ve Morgan hukukçuydular. Fustel de Coulanges bir klasik ve ortaçağ tarihçisiydi; Spencer bir filozof, Tylor bir yabancı diller uzmanı, Pitt-Rivers bir asker, Lubbock bir bankacı, Robertson Smith Presbiteryan bir papaz ve kutsal kitap bilgini ve Frazer klasik bir bilgin idi. Şimdi ise Antropologlar çoğunlukla doğal bilimcidirler. Boas fizikçi ve coğrafyacı, Haddon bir deniz zoologu, Rivers bir fizyolog, Seligman bir patolog, Elliot Smith bir anatomici, Balfour bir zoolog, Malinowski bir fizikçi, ve Radcliffe-Brown, Cambridge'de Moral Bilimler eğitimi almakla birlikte deneysel psikolojide de eğitim görmüştür. Bu insanlar bilimde bir kişinin kendi gözlemleriyle hipotezleri test edeceğini öğrenmişlerdi. Kişinin bu işi onun yerine yapması için sıradan bir insana bırakması söz konusu olamazdı.

Baffin Land ve British Colombia'daki çalışmasıyla antropolojik gezilere Amerika'da başlamıştır ve 1898-

41 *The League of the Iroquois*, 1851.

42 Rutha Benedicte, "Anthropology and the Humanities", *American Anthropologist*, 1948, s. 587.

1899'da Pasifik'in Torres Straits bölgesinde araştırma yapmak için bir grup bilğine öncülük eden Cambridge'li Haddon tarafından kısa bir süre sonra İngiltere'de de başlatılmıştır. Bu gezi İngiltere'de Sosyal Antropoloji tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemden itibaren iki önemli ve birbiri ile ilişkili gelişme kendini göstermiştir: Antropoloji tümüyle daha bir profesyonel çalışma olmuş ve bazı alan deneyimleri bu bilim öğrencilerinin eğitiminin temel bir parçası olarak değerlendirilmeye başlanmıştır.

Bu ilk profesyonel alan çalışması birçok eksiklikleri bulundurmaktaydı. Ancak, bu işi yapanlar doğal bilimlerin bir alanın da sistematik araştırmada uzmanlaşmış olmakla birlikte, çalıştıkları insanlarla az bir zaman geçirmeleri, onların dillerini bilmemeleri, ve yerlilerle olan, ilgisiz ve yüzeysel ilişkileri onları derin araştırma yapmalarına izin vermemiştir. Gerçekte bu ilk çalışmalar antropolojinin gelişiminin bir ölçüsü olmakla birlikte bugün oldukça yetersiz görünmektedirler. Daha sonraki ilkel toplumlarla ilgili çalışmalar, artan düzeyde daha yoğun ve aydınlatıcı çalışmalar da olmuştur. Bunların en önemlisi, Rivers ve Haddon'un bir öğrencisi olan Prof. Radcliffe-Brown'un çalışması olduğunu düşünüyorum. 1906'dan 1908'e Andaman Adaları çalışması ilkel bir toplumda sosyolojik kuramları araştıran ve bu insanların sosyal yaşamını, bu kuramlar önemli olan noktaları belirleme biçiminde betimleyen bir sosyal antropolog tarafından ortaya konulmuş ilk girişimdir. Bu bağlamda Sosyal Antropoloji tarihinde bu çalışma, üyelerinin sosyolojik sorunlardan çok etnolojik ve psikolojik sorunlarla ilgili olduğu Torres Straits gezintisinden daha büyük bir öneme sahiptir. Sosyal kurumlara ilişkin kuramsal spekülasyonun başlangıçta ilkel insanların betimsel değerlendirmelerle nasıl ilişkili olduğu ve daha sonra Sosyal Antropolojinin on dokuzuncu yüzyıl da bu insanlar, bu kurumların bazı

öğrencileri için nasıl temel bir araştırma alanı olmaya başladığının söylenebileceğini belirtmiştik. Fakat araştırma tümüyle edebiydi ve diğerlerinin gözlemlerine dayanmaktaydı. Şimdi biz finale, gözlemlerin ve onların evriminin aynı kişiler ve bilginler tarafından onun çalışmasının öznesi ile doğrudan ilişkiye sokan gelişimin doğal aşamasına ulaştık. Daha önceden tarihçi gibi antropolog da dokümanları kendi çalışma konusunun hammaddesi olarak değerlendirmiştir. Şimdi ise ham maddesi sosyal yaşamın kendisidir.

Hophouse'un öğrencisi Bronislaw Malinowski, Westermarck ve Seligman bir adım ötede alan araştırmasını gerçekleştirmişlerdir. Prof. Radcliffe-Brown daima daha geniş bir genel Sosyal Antropoloji bilgisine sahip olmuştur ve kendisini yetenekli bir düşünür olarak kanıtlamıştır; Malinowski daha mükemmel bir alan çalışmacısıydı. 1914-1918 yılları arasında ilkel bir topluluk olan Melanesia Trobriand Adalılara yönelik tek bir çalışma için o kendinden önceki ve zannedersenem sonraki hiçbir antropoloğun harcamadığından daha çok bir zamanı harcamakla kalmayıp, çalışması boyunca yerlilerin yaşamının merkezinde yaşayan ilk kişi olarak araştırmasını yerli dille gerçekleştiren ilk antropologtur. Bu uygun şartlarda Malinowski, Trobriand Adalılarını çok iyi tanımış ve onların sosyal yaşamlarını büyük ve bazı küçük hacimli monografilerle ölümüne kadar betimlemiştir⁴³.

Malinowski 1924'te Londra'da ders vermeye başlamıştır. Şimdi Londra'da Malinowski'nin yerinde bulunan Profesör Firth ve ben o yıl onun ilk iki antropoloji öğrencileriydik ve 1924-1930 yılları arasında şimdi İngiltere'de ve Dominyon'larında bir mevkiye sahip olan diğer antropologların çoğu ondan ders

43 *Argonauts of the Western Pasific*, 1922; *The Sexual Life of Savages*, 1929; *Coral Gardens and Their Magic*, 1935.

almışlardır. Modern antropolojinin doğrudan ya da dolaylı olan kapsamlı alan çalışmalarının onun öğretilerinden çıktığını açıklıkla söyleyebiliriz; çünkü o ilkel bir topluluğun sosyal yaşamının ancak yoğun bir biçimde çalışıldığı zaman anlaşılabilceği ve bunun ilkel bir toplumun bu türden yoğun bir çalışmasını gerçekleştirmek isteyen bir sosyal antropoloğun eğitiminin zorunlu bir parçası olduğu üzerinde ısrar etmekteydi. Bunun ne anlama geldiğini birkaç sözcükle sizin dikkatlerinizi, profesyonel antropologların ilk alan çalışmalarının önemli bir özelliği olarak düşündüğüm noktaya çekerek tartışacağım.

Bu çalışmalar, oldukça küçük çaptaki politik topluluklar -Avusturalyalı Hordes, Andamanese Kampları ve Melanesian köyleri- arasında gerçekleşir ve bu çevrenin, diğerlerinin özellikle de Afrikalı toplumların çalışılmasına başlanıncaya kadar hakkettiği ilginin gösterilmediği siyasi yapı görmezden gelinerek araştırıldığı, sosyal yaşamın belirli yönlerini özellikle akrabalık ve ritüel üzerinde etkiye sahiptir. Afrika'da binlerce üyesi olan otonom politik gruplar ve onların politik organizasyonu ve aynı zamanda onların iç ilişkileri, öğrencilerin dikkatini, özellikle siyasal sorunlara çevirdi. Bu, Afrika'da profesyonel bir araştırma için, Profesörün ziyaretine ve Mrs. Seligman'ın 1909-1910'da İngiliz-Mısır Sudan'a ve 1927'de başlayan İngiliz-Mısır Sudan Azandeleri arasında Afrika'da bir sosyal antropolog olarak benim tarafımdan gerçekleştirilen yoğun bir çalışmaya kadar kapılar kapalı olduğundan, bu oldukça yeni bir gelişmedir. Bundan sonra, Afrika'da ilkel insanlara ilişkin en yoğun çalışmalar gerçekleştirilmiş ve örneğin Prof. Schapera'nın Bechuana'yı Prof. Fortes'in altın sahilli Tallensiler'i Prof. Nadel'in Nijerya Nupe'u, Dr. Kuper'in Swazi ve benim İngiliz-Mısır Sudan'ın

Nuer'leri değerlendirmemde görüldüğü gibi siyasi kurumlara da gereken dikkat çekilmiştir.

Yoğun alan çalışmasını daha iyi anlayabilmeniz için şimdi size bugün profesyonel bir sosyal antropolog olmak isteyen bir kişi için neyin gerekli olduğunu anlatacağım. Özellikle Oxford'daki kendi düzenlemele- rimizden bahsedeceğim. Başka bir alanda diploma alan kişi bize gelir ve önce genel bir Sosyal Antropoloji bilgisi ve aynı zamanda ilk konferansımda açıkladığım üzere fiziksel antropoloji, etnoloji, teknoloji ve prehistorik arkeoloji konusunda biraz aşinalık kazandırmayı amaçlayan bir program çerçevesinde antropolojide diploma için bir yılını harcar. İkinci yılı, ya da daha fazla bir süre, B. Litt. ya da B. Sc. derecesi için Sosyal Antropoloji literatürüne ilişkin olan bir tez yazmakla geçer. Daha sonra eğer onun çalışması yeterli düzeyde ve şanslı ise, alan çalışması için bir burs elde eder ve onların dillerini öğrenmeyi de kapsayan bu çalışmayı gerçekleştireceği bölge insanına ilişkin dikkatli bir literatür çalışmasına kendini hazırlar. Sonra da genellikle, en az iki yıl ilkel toplumun ilk çalışma alanına ayırır, bu dönem iki keşif gezintisi ve bu ikisi arasında ilk gezintide toplanan materyalleri düzenlemek için bir arayı içerir. Tecrübelerimiz gösterdi ki tercihen  niversite departmanında verilen birkaç aylık ara iyi bir alan çalışması için gereklidir. Araştırmasının sonuçlarını modern ilmi standartlarda yayınlaması da en az onun beş yılını alacaktır ve böylece tek bir ilkel toplumun yoğun bir çalışması ve onun sonuçlarının yayınlaması yaklaşık on yıl olarak hesap edilebilir.

İkinci bir toplum çalışması gerekebilir; çünkü Malinowski'nin yaptığı gibi antropolog geri kalan yaşamında, özel bir toplum tipi çerçevesinde düşünür. Genellikle bu ikinci çalışma geçmiş deneyiminden hızlı araştırma gerçekleştirmek ve kısa sürede yazmak konusunda yararlandığı için daha kısa sürer, ancak onun

çalışmalarının yayımlanması öncesinde mutlaka birkaç yıl geçecektir. Bu kadar uzun süreli bir eğitim ve araştırma programı büyük bir sabır ister.

Antropoloğun eğitim taslağında, ben yalnızca onun ilkel insanları yoğun bir biçimde çalışması gerektiğini söyledim. Onun bunu nasıl yapacağını henüz belirtmedim. Bir kişi, ilkel insanlar çalışmasını nasıl gerçekleştirir? Bu soruyu oldukça özet ve genel ifadelerle, sadece neleri, iyi bir alan çalışmasının temel kuralları olarak değerlendirebileceğimizi deyimleyerek ve araştırmasının özel tekniklerine ilişkin tartışmaları bir kenara bırakarak yanıtlayacağım. Oldukça basit ve az sayıda olan özel tekniklere sahibiz; istatistik ve sayım gibi bazı teknikler verimli bir biçimde, konu edilen insanlar ticaret, eğitim ve yönetim tarafından daha çok değiştirilmesinden önce sıradan halklar arasında bulunandan daha yüksek bir derecede karmaşıklığa ulaşmaksızın kullanılamaz. Gerçekte, Radin'in mücadelesi için söylenebilecek çok şey vardır; 'en iyi araştırmacılar verilerini topladıkları dakik metodun güçlüğüyle farkına varırlar'⁴⁴.

Bununla birlikte, deneyimlerimiz iyi bir araştırmanın gerçekleştirilmesi için birtakım şartların gerekli olduğunu kanıtlamıştır. Antropolog çalışmasına yeterli zaman ayırmalı, aralarında çalıştığı insanlarla çalışması boyunca yakın ilişkisini koparmamalı, onların dilleriyle onlarla -iletişim kurmalı ve onların tüm kültür ve sosyal yaşamını tahlil etmelidir. Bu aranan niteliklerin her birini, İngiliz Antropoloji araştırmasını diğer yerlerde yapılandan farklı ve daha nitelikli kılan belirleyici özellikler olmaları nedeniyle tahlil edeceğim.

İlk profesyonel alan çalışmacıları daima çok aceleci idiler. Onların yerli insanlara yaptıkları hızlı ziyaretler

44 Paul Radin, *The Method and Theory of Ethnology*, 1933, s. IX.

bazen birkaç gün ve nadiren de birkaç haftadan fazla sürmüştür. Bu türden bir taslak araştırması yoğun çalışmalar için faydalı bir başlangıç olabilir ve ilk etnolojik sınıflamalar bundan çıkarılabilir, fakat bu sosyal yaşamın anlaşılması için yeterli değildir. Tek bir insan topluluğu çalışması için bir yıldan üç yıla varan bir zaman harcandığını belirttim; ancak bugün durum oldukça farklıdır. Bu, yılın her mevsiminde gözlemlerin yapılmasına, insanların sosyal yaşamlarının en son ayrıntısına kadar kaydedilmesine ve sistematik olarak sonuçların test edilmesine olanak sağlar.

Ancak, araştırması için verilen sınırsız zamanda bile antropolog, onlarla yakın dostluk ilişkileri kurmasını sağlayacak ve onların dışında değil de onların içinde günlük aktivitelerini, toplumsal yaşamını gözlemleyecek bir konumda olmadığı sürece, iyi bir değerlendirme yapamayacaktır. Mümkün olduğunca onların köylerinde, kamplarında fiziksel ve moral olarak topluluğun bir parçası gibi onlarla yaşamalıdır. Böylece o, sadece insanların normal günlük yaşamlarında nelerin olup bittiğini görmek ve işitmekle kalmaz, aynı zamanda seremoniler ve hukuki davalar gibi az olan olayları da müşahade eder, ancak uygun bir biçimde bu aktivitelere katılımıyla çevresinde olup biteni işitme ve görmesinin yanında bu eylemlerden bir şeyler öğrenir. Bu durum ilk antropolog alan çalışmacılarının yerli yaşam konusundaki kayıtlarından ve aynı zamanda misyonerlik faaliyetinde ya da devlet görevinde olup yerli topluluğun dışında yaşayan birkaç bilgi vericinin onlara söyledikleri ile hareket eden misyoner ve idareciler tarafından yazılanlardan farklılık arz eder. Eğer onlar yerli köyleri tümüyle ziyaret etmiş olsalardı, ziyaretleri kesintiye uğrayacak ve gözlemlemek için geldikleri aktiviteler değişecektir.

Bu basit bir fiziksel yakınlık meselesi değildir. Bunun aynı zamanda psikolojik bir yönü de vardır. Yerliler

arasında yaşamak suretiyle antropolog kendisini onlarla aynı düzeye koyar. İdareci ve misyonerin tersine onun ileri süreceği herhangi bir otoritesi ve statüsü bulunmamaktadır ve onların tersine o tarafsız bir konumdadır. O, orada onların yaşam biçimini değiştirmek için değil, bilakis onun mütevazı bir öğrencisidir; ve o onunla insanların arasına giren hizmetlilere ve aracılara sahip değildir; polisin, yorumcuların olmadığı ya da onu onlardan ayıran öğreticilerin olmadığı bir ortamdır.

Onun çalışması süresince, belki de daha önemli olanı onun kendi ırk ve kültüründen olan insanların arkadaşlığından uzakta yalnız olması ve dostluk, arkadaşlık ve beşeri anlama konusunda çevresindeki yerlilere bağlı oluşudur. Bir antropolog, onlara veda ederken her iki tarafta da ayrılığın acısı duyumsanmadığı sürece başarısız olmuş demektir. Kendisini toplumun bir üyesi yaparsa ve onların kültüründe yaşar, düşünür ve hissederse ancak -ki bu durumda onlar değil antropolog zorunlu olan hisleri bir başkasına psikolojik yönelimini gerçekleştirmiş olursa- bu yakın dostluğu kurabildiği söylenebilir

Belirtmiş olduğum şartlarda antropolog çalışmasını gerçekleştirirse, yerli dili öğrenmesi zorunludur ve antropolog, ilk iş olarak dili öğrenecektir ve çalışmasının ilk başında yorumculardan uzak duracaktır. Bazıları ilginç dilleri kolayca öğrenemezler ve ilkel dillerin çoğunu öğrenmek inanılmaz biçimde zordur, ancak dil öğrencinin yeteneği doğrultusunda yalnızca yerlilerle rahat iletişim kurması için değil, diğer nedenlerden ötürü de öğrenilmelidir. İnsanların düşüncelerini anlamak için onların sembolleriyle düşünmek gerekir. Aynı zamanda dil öğreniminde kişi dilde kavramsallaştırılmış olan kültür ve sosyal sistemi de öğrenir. Her türden sosyal ilişki her inanç, her teknolojik proses -gerçekte yerlilerin sosyal yaşamındaki her şey- eylemde olduğu kadar

sözcüklerde de ifade edilmişlerdir ve kişi onların dilinin tüm sözcüklerinin anlamını bütün referans durumlarında tümüyle kavradığı zaman, kişinin o toplum çalışması sona ermiş demektir. Her deneyimli alan çalışmacısının bildiği üzere, şunu ekleyebilirim, antropolojik alan çalışmasındaki en zor iş, tüm araştırmanın ana başarısının ona dayandığı bir anlama olan, birkaç anahtar sözcüğün anlamını belirlemektir; ve bunların anlamını da ancak yerlilerle iletişimde bu sözcükleri doğru kullanmasını öğrenen antropolog kendisi belirleyebilir. Araştırmanın başlangıcında yerli dili öğrenmenin bir başka nedeni de, bunun antropoloğu tümünden yerlilere bağımlı bir konuma getirmesidir. Antropolog onların yanına bir öğrenci olarak gelir, üstat olarak değil.

Sonuç olarak, antropolog sosyal yaşamın tümünü çalışmalıdır. Herhangi bir insan topluluğunu sosyal yaşamını bir bütün olarak onların tüm sosyal yaşam bağlamı olmaksızın açık ve kapsamlı bir biçimde anlamak mümkün değildir. Antropolog kaydetmiş olduğu her ayrıntıyı yayımlamasa bile, iyi bir antropoloğun not defterinde oldukça sıradan aktivitelerin bile, örneğin bir ineğin nasıl sağıldığı ya da etinin nasıl pişirildiği gibi, ayrıntılı betimlemeler bulacaksınız. Bunun yanında antropolog o insanların hukuku, dini ya da ekonomileri üzerinde onların yaşamının bir yönünü alıp geri kalan tarafını ihmal ederek yazmaya karar verebilirse de, bunu onların tüm sosyal aktivitelerinin arka planına ve onların sosyal bütünlüğüne karşı olarak gerçekleştirir.

Oldukça özetle ve kabaca iyi bir antropolojik alan çalışmasının temel şartları bunlardır. Şimdi de bunun için gerekli olan niteliklerin neler olduğunu sorabiliriz. Açıktır ki, ilk olarak alan çalışmacısı Sosyal Antropolojide bir akademik eğitim almış olmalıdır. Genel kuram çalışacağı bölgenin etnografisi konularında iyi bir bilgiye sahip olması gerekir.

Eğitilmiş, zeki ve duygulu birinin herhangi yabancı birisini daha iyi tanıyabileceği ve onların yaşam tarzı hakkında daha mükemmel bir değerlendirme yazacağı doğrudur; ve onun onları daha iyi bilebileceğini ve onlar hakkında profesyonel antropologlarınkinden daha iyi yazacağını söyleyebilirim. Bir çok mükemmel etnografik değerlendirmelerin Sosyal Antropolojiden çok önce kaleme alınmış olduğu bilinmektedir; örneğin Dubois'ın *Hindu Manners, Customs and Ceremonies* (1816) ve Lane'nin *An Account of the Manners and Customs of the Modern Egyptians* (1836). Bu inkar edilemez, ancak şu da bir gerçek ki, bir kültürden diğerine çeviri düzeyinde bile, yapısal analizi değerlendirmeye almaksızın, Sosyal Antropolojide eğitim almış kişi diğer niteliklerine ek olarak, ne araştıracağını ve nasıl gözlemleyeceğini öğrenmek isteyen kişi daha derin ve bütünlüklü çalışma yapacaktır.

Yapısal analiz aşamasına geldiğimiz zaman, sıradan insan kaybolur, çünkü burada bir kuram, sorunlar, metot ve teknik kavramlar bilgisi esastır. Bir yürüyüşe çıkarım, geri gelirim ve size gördüğüm kayaların bir değerlendirmesini sunabilirim. Bu mükemmel bir betimleme olabilir ancak bu jeolojik olmayacaktır. Aynı biçimde sıradan biri ilkel bir topluluğun sosyal yaşamı hakkında bir değerlendirme sunabilir ancak, betimsel olarak mükemmel olsa da, bu sosyolojik bir değerlendirme olmayacaktır. Tabi buradaki fark, bir jeoloğun kayalar çalışmasında yalnızca bilimsel bilgi, teknik yetenek ve araçlar gereklidir; diğer yanda insanların antropolojik çalışmasında sıradan birinin sahip olabilip de antropoloğun sahip olmadığı tüm kişisel ve beşeri nitelik türlerini içerebilir. Kişinin kendisini bir kayanın değil yabancı bir kültüre sahip insanın yerine koyması mümkündür.

Antropolojik alan çalışması bu yüzden, kuramsal bilgi ve teknik eğitimin yanı sıra belirli bir karakter ve mizaç

gerektirir. Bir kısım insanlar özellikle rahat olmayan ve çoğu kez de sağlıklı şartlarda yalnızlığa tahammül edemezler. Diğer bazıları da gereken entellektüel ve duygusal iletişimi gerçekleştiremezler. Yerli toplum, eğer onları anlamak zorunda ise, antropoloğun içinde var olmalı sadece not defterlerinde değil; sırası ile bir medeni olmayan ve bir Avrupalı olarak düşünme ve hissetme yetisi kolayca elde edilemez.

Bu konuda başarılı olabilmek için kişi rezervsiz bir biçimde kendisini verebilmesi ve aynı zamanda herkesin sahip olmadığı sezgisel güçlere sahip olması gerekir. Neyi ve nasıl gözlemleyeceğini bilen insanların çoğu ilkel insanların yalın yeterli bir çalışmasını yapabilir, ancak daha derin anlama düzeyinde bir çalışma yapacak olan kişinin entellektüel yetenek ve teknik eğitimden başka şeylere de ihtiyacı vardır. Çünkü bu nitelikler iyi bir tarihçi yapar, ancak iyi bir antropolog olmak için yeterli değildir. İlkel bir topluluğun tahlilinden ortaya çıkan şey, yalnızca yerli yaşamın entellektüel izlenimlerinden değil, total bir beşer olarak onun, gözlemcinin tüm kişiliği üzerindeki etkisinden çıkar. Bir düzeye kadar başarılı bir alan çalışması, özel bir insan topluluğu çalışması için özel bir kişinin uygunluğuna dayanır. Bir insan topluluğu çalışmasında başarısız olan birisi, bir diğerinde başarılı olabilir. Eğer başarılı olmak istiyorsa ilgi ve sempatisini canlandırması gerekir. Doğru bir mizaç daima yetenek, özel eğitim ve ilim sevgisi ile gözlemlenen şeyin yorumunda gerekli olan sanatçının yaratıcı içgörüsü, yabancı bir kültürü kendi diline çevirmek için zorunlu olan edebi maharetle oldukça az bir araya gelirler. Antropoloğun çalışması fotoğrafik değildir. O, gözlemlediği şeyde neyin önemli olduğuna karar vermek ve onun deneyimlerinin buna bağlı olarak gelen ilişkisi ile, önemli olanı açığa çıkarmak zorundadır. Bunun için o, geniş bir antropoloji bilgisinin yanı sıra, form ve tarzın hissedilmesine ve bir dehaya sahip olmak

zorundadır. Herhangi birimizin, alan çalışmacısını mükemmel yapan tüm bu niteliklere sahip olduğunu iddia etmiyorum. Bazılarına bunların bir kısmı, diğerlerine başka bir kısmı bahşedilmiş olup, herkes sahip olduğu yetenekleri en iyi bir biçimde kullanabilir. Zannedersen hepimizin kabul edeceği üzere, antropolojik alan çalışması daha çok bunu gerçekleştiren kişiye dayanmalıdır; bir başka kişinin yaptığı özel bir araştırmadan da aynı sonucun mu çıkacağı sorulabilir. Bu oldukça zor bir sorudur. Konuyla ilgili sahip olduğumuz kanıtın gösterdiğini düşündüğüm yanıtım, olgunun yalın kaydının da, tabii algılama düzeyinde birtakım bireysel farklılıklar olmakla birlikte, aynı olduğudur.

Ne aradığını ve nasıl araması gerektiğini bilen birisi için, iki yılını harcayarak küçük ve kültürel olarak homojen olan bir topluluk içerisinde sadece onların yaşam biçimini çalışmayı amaçlayan birisinin olgular konusunda yanılma ya düşmesi hemen hemen imkânsızdır. Herhangi bir durumda ne söyleneceğini ve yapılacağını oldukça iyi bilir ki -sosyal yaşama oldukça aşina olur- yapacağı diğer gözlemlerde ya da yönelteceği sorularda takılacağı pek bir nokta kalmaz. Aynı zamanda ne türden bir kişi olursa olsun, antropolog geniş ölçüde onun ilgilerini ve araştırma ölçülerini belirleyen bir kuramsal bilgi bütünü içerisinde çalışır. Bunun yanında onun çalıştığı insanların kültürünün belirlediği sınırlar içerisinde çalışır. Eğer onlar kırsal göçebeler ise, o kırsal göçebelik çalışmalıdır. Eğer onlar büyücülükle uğraşıyorlarsa, o büyücülük çalışmalıdır. Onun kültürel yapıyı takip etmekten başka seçeneği yoktur.

Ancak, aynı insan topluluğu üzerine çalışan farklı sosyal antropologlar, not defterlerine çoğunlukla aynı olguları kaydetmekle birlikte, onların farklı türden kitaplar yazacağına inanıyorum. Kendi disiplinlerinin belirlediği sınırlar ve araştırma konusu yaptıkları kültür

içerisinde antropologlar konuların tercihinde, olguları tasnif etmek için seçim ve düzenlenmesinde ve neyin önemli ya da önemsiz olduğunun belirlenmesinde, kişilik, eğitim, sosyal statü, politik görüşler, dinsel inançları ve diğer farklılıklarını yansıtan farklı ilgileriyle yönlendirilirler.

Kişi yalnızca kendi deneyimi doğrultusunda gördüğünü yorumlayabilir ve ortak bir bilgi bütününe sahip olan antropologlar, genelde diğer insanlarda olduğu gibi deneyimlerinin arka planında ve kendilerinde farklılık arzederler. Bir antropolog, bir tarihçinin yaptığı işinden kişiliğini soyutlayabileceğinden daha fazla, kişiliğini yaptığı işten soyutlayamaz. Esasen, ilkel insanlar çalışmasında antropolog, yalnızca onların kesin olduğu ölçüde onların sosyal yaşamlarını betimlemez, fakat aynı zamanda kendisini ifade edebilir de. Bu anlamda, onun çalışması moral yargıyı ifade etmeli, özellikle de güçlü bir biçimde hissettiği meselelerle ilgili olduğu durumlarda; ve bu çalışma sonucunda ortaya çıkan sonuç bu düzeye kadar en azından bireyin yaptıklarına dayanır. Benim bildiğim gibi antropologları ve onların yazılarını bilenler, bu sonucu kabul edeceklerdir. Yazarın kişiliği için müsamahalarda bulunursak ve antropolojik çalışmaların tüm alanlarında bu kişisel farklılıkların bir diğerini düzeltmeye yöneldiğini göz önünde tutarsak, antropolojik bulguların güvenilirliği gündemde olduğu müddetçe, bu sorun üzerinde boş yere üzölmeye gerek olmadığını düşünüyorum.

Sorunun daha geniş bir yönü bulunmaktadır. Ancak, aynı kültür ve toplumun çocukları olan bir çok antropolog kendi aralarında farklılık gösterebilirler. Onların genel uzmanlık bilgi ve eğitimlerinden ayrı olarak genelde dikkatlerini çalışılan toplumların seçilmiş karakteristiklerine yönlendiren aynı kültürel kategoriler ve değerlere sahiptirler. Din, hukuk, ekonomi, politika

ve diğ erleri, ilkel insanların yaşamları üzerine yapılan gözlemlere örnek teşkil eden kültürümüzün soyut kategorileridir. Belirli olgu türleri fark edilir ve bizim kültürümüzün insanları tarafından belirli bir biçimde görülür. Bir dereceye kadar, herhangi bir düzeyde farklı kültürlere ait olan insanlar farklı olguları fark edecekler ve değişik bir biçimde onları kavrayacaklardır. Bizim not defterlerimizde yazılı olan olgular sosyal değil, etnografik olgular olup, gözlem düzeyinde seleksiyon ve yorumun yer aldığı doğrudur. Ben şimdi, bunu tartişmaksızın, yalnızca, bu genel kavrama ve değerlendirme meselesini deyimlemekteyim.

Sonuç olarak şunu söylemeliyim ki, görüldüğü üzere, antropolojik alan araştırmasını ve geçen konferansında ifade ettiğim Sosyal Antropoloji'nin bir doğal bilim olmaktan öte sanat olarak kabul edilmesinin daha uygun olduğu düşüncesi ışığında, bunun için gerekli olan nitelik ve özellikleri tartişmış bulunmaktayım. Benden farklı düşünen meslektaşlarım bu konferansında konu edindiğim meseleleri daha farklı bir tarzda işleyebilirler.

MODERN ANTROPOLOJİK ÇALIŞMALAR

İkinci ve üçüncü konferanslarımda size, ilkel toplumların ya da son yüzyılda ilk insan, önceki yüzyılda vahşi toplum olarak adlandırılan topluluklara özgü kuramların pratikte az çok gelişimi anlamına gelen Sosyal Antropoloji'nin kuramsal açınının bir betimlemesini vermeye çalıştım. Son konferansımda ise, bu ilkel toplumlar hakkındaki bilgimizin artışıını kısaca gözden geçirdim ve onların betimleyici anlatımlarının hem nitelik ve hem de nicelik bakımından misyonerlerin ve idarecilerin ayrıntılı arşivleri/kayıtları sayesinde, kaşiflerin rastgele gözlemlerinden modern profesyonel araştırmanın yoğun çalışmalarına doğru nasıl ilerlediklerini açıkladım. Kuramlar bilgideki sürekli gelişme tarafından oluşturuldu, yeniden şekillendirildi ve her bir yeni formülasyonda, kuramlar kendi adına gözlemi tabakaların daha derinlerine ve ilkel halkların sosyal hayatlarının yeni alanlarına yönelttiler ve bu çabalar bilgide daha fazla artışla sonuçlandı. Araştırmadaki büyük gelişme, Sosyal Antropoloji'nin hedefleri ve metodolojisinde yeni bir yönelime sebep oldu. .

Bu konferansta size, önce bu gelişimin sebep olduğu bir kısım eğilimlerin kısa bir açıklamasını verecek ve sonra antropolojik monografilerden bazılarını tartışacağım. Bu monografilerde, alan-araştırmacıları bugün antropologları meşgul eden araştırma türünün örnekleri olarak kendi gözlemlerini kaydetmiş ve onları düzenlemişlerdir. Gözlemlerini nasıl yaptıklarını gördük. Şimdi bu gözlemleri nasıl düzenlediklerini ve onları nasıl kullandıklarını araştıracağız.

Hatırlanacak esas nokta, antropoloğun kuramsal bir bilgi bütünü/yapısı içinde çalışıyor olduğu ve bu kuramsal yapıdan kaynaklanan problemleri çözmek için

gözlemlerini yaptıdır. Tabii ki, problemler üzerindeki bu vurgu, herhangi bir bilim dalının bir özelliğidir. Lord Acton, tarih öğrencilerine, dönemleri değil, sorunları, Collingwood, Arkeoloji öğrencilerine mahalleri değil, problemlerini öğütlemişlerdir; biz de Antropoloji öğrencilerimize halkları değil, sorunları çalışmalarını söylüyoruz.

Daha önceki alan-araştırması monografileri, zaman zaman sahte-tarihsel spekülasyonlar gibi kabul edilmekle birlikte, büyük kısmı itibariyle daha çok sistematik bir analize teşebbüs edilmeksizin herhangi bir halkın betimleyici bir anlatımıydılar. Her bir çalışma, sırayla ve detaylı olarak sosyal hayatın farklı bir yönünü araştıran bir dizi bölümden oluşur: Çevre, ırki özellikler, demografi, yaşamsal istatistikler, teknoloji, ekonomi, toplumsal örgüt, *rites de passage*, hukuk, din, mitoloji, folklor, eğlenceler ve benzerileri. Modern alan-araştırması monografilerinden, genel olarak bir halkın toplumsal hayatının sade bir tasvirinden ziyade bir kültürün herhangi bir betimlemesini, diğerine göre zorunlu olarak gerektiren daha popüler türün yorumlarıyla vermesi istenir. Monografiler, toplum yapısını anlamak ve genel kuram için, önemli olan toplumsal hayatın özelliklerini ortaya çıkaran çözümleyici ve bütünleştirici betimlemeyi hedeflerler.

Bu, kuram öğrencisinin kendi alan araştırmasına başlamasının zorunlu sonucudur. O, gerçekleri yani, antropologların not defterlerinde kaydedilen gözlemleri, insanbilimcinin yayınlarında ilkel bir halkın ne dediği ve ne yaptığının bir betimlemesi olarak değil ancak, onların ne söylediği ve ne yaptıklarını göstermek için ayrıntılarıyla anlatıldığı, esas ilginin yanısıra, kültürün ya da hayatın kuramsal herhangi bir yönünün bir kısım sorunlarını da aydınlatma anlamını ifade eder. Bir diğer ifadeyle, kitabında neye yer vereceği ve neye yer vermeyeceğine karar verirken Antropolog, toplumsal

faaliyet sistemlerinin bir kısım özelliklerini ortaya çıkarma amacı için düşünülmüş hususi bir konuya uygun materyal tarafından yönlendirilir.

Burada, çalışmasının yazma safhasında sosyal antropoloğun ciddi bir zorlukla karşılaştığını söylemek yerinde olur. Sosyal antropoloğun bir halkın bütün hayatının bir incelemesini yaptığına işaret ettik. Ancak onların hayatlarının her yönüne dair bütün gözlemlerinin tamamının bir dökümünü yayınlamak onun görevi midir? Tarihçi burada benzer zorlukla karşı karşıya kalmaz. Elindeki materyalden/malzemeden konuyla ilgili olanı seçer ve geri kalanı görmezden gelebilir. Antropolog, büyük ölçüde de arkeolog, çok farklı bir konumdadır; çünkü onların kaydetmedikleri çoğu kez, sonsuza kadar kaybolabilir. Antropolog, eleştirel bir karşılaştırma için kaynakların sadece toplayıcısı ve yorumcusu değil, aynı zamanda yaratıcısıdır da.

Bu yüzden çoğu kez, hala çalışılacak ilkel topluluklar varken mümkün olduğu kadar çok sayıda olguyu bir araya getirmek, bu zamanda antropologun birinci görevidir. Dolayısıyla ister kendisiyle ilgili olsun isterse olmasın gözlemlediği her şeyi yalnız kaydetmek değil, aynı zamanda yayınlamak bir alan-araştırmacısının görevi kabul edilir. Antropolog, kayıt memurudur, yargıç değil. Antropolog için bir olgunun önemli, bir diğerinin ise önemsiz olduğuna karar vermek, gelecek nesillerin ilgilerini önceden belirlemektir. Bu, değişik şekillerde üstesinden gelmeye çalışacağımız bir zorluktur. Yaygın uygulama, alan-araştırmacısının, sadece seçilmiş konularıyla ilgili ve onları açıklamak için yeterli olan olguları kendi hedefine yönelik şekilde kullanmaya ve özel bir öneme sahip görünen ilkel bir halkın hayatının şu ya da bu diğer yönüne dair monografileri yayınlaması yönündedir. Geri kalan malzemeler ilmi dergilerde yayınlanır ya da teksir veya mikrofilm şeklinde kaydedilir.

İlkel bir halkın iki yıllık bir etüdü sürecinde toplanabilen muazzam bilgi yığını, eğer bu çözüm kabul edilirse, antropolojik metotta, şimdiden çok önemsenen bir değişiklik meydana getirir. Eski antropologların karşılaştırmalı metodun bağluları olduklarını gördük. Maksat ister tarihi yeniden kurmak, isterse genel betimleyici formüllere ulaşmak olsun takip edilecek usul aynıydı. Çok sayıda kitap okundu, onlardan araştırma konusuyla ilgili veriler alındı ve parçalar yeni bir kitap meydana getirmek için bir araya getirildi. Bu tür karşılaştırmalı çalışma edebiyatının değerini yeniden göz önüne almaya girişmeksizin yaptığı iki ya da üç alan çalışmasının sonuçlarını yayınlamak eğer ağır öğretim ve idari yükü de varsa böyle bir zorunluluk altında olan bir kimsenin altından kalkamayacağı korkunç bir görev olduğu, açık bir tecrübe meselesidir. Bugün alan araştırması yapan hemen . hemen bütün sosyal antropologların durumu aynıdır.

Açıktır ki, eğer karşılaştırmalı metodun eski kullanımının yerini alacak ortak bir araştırma metodu yoksa, bu şartlarda Sosyal Antropoloji sonsuz sayıda birbirinden bağımsız çalışmalar dizisine ayrılacaktır. Bugün bu ihtiyaç, Sosyal Antropoloji'nin alan ya da öözlemle ilgili bir çalışma olmasının bir sonucu olarak tabii bilimlerde deneysel diye isimlendirilen metot tarafından karşılanır. Bununla ne demek istediğime, bir örnek verirsem sizin için konu netleşecektir.

Diyelim ki, bir antropolog bazı ilkel toplumlarda bir dini kült çalışması yaptı ve kültlerin sosyal hayattaki rollerine dair birtakım sonuçlara ulaştı. Eğer o, bunları açıkça ve araştırma problemlerini çözümlemeye izin verecek terimlerle formüle ederse, o zaman kendisi ya da bir diğer antropolog için ikinci bir toplumda, bu sonuçların yaygın bir geçerliliğinin olup olmadığını gösterecek gözlemler yapması mümkün olur. Muhtemelen o, sonuçların bir kısmını kabul edecek, bir

kısmını kabul etmeyecek, bir kısmını ise değişikliklerle kabul edecektir. Birinci çalışmanın ulaştığı noktadan başlayan ikincisi, muhtemelen araştırmayı daha derinleştirecek ve birincinin desteklenmiş sonuçlarına bazı yeni formülasyonlar ekleyecektir. şimdi, ilkel halkların dini kültlerine dair bir hipoteze sahibiz. Bunlar iki toplumda yapılan dini kült çalışmalarından elde edilmiştir. Bir nc şimdi yapıldı, sonra bir dördüncü ve bir beşinci. Süreç sonsuza kadar devam edebilir. Eğer alışmalar, sistematik ve herbiri o noktaya kadar ulaşılan sonuçları test etmek ve doğrulamaya izin veren yeni hipotezler geliştirmek için kullanılırsa, bilgi arttıa ve yeni problemler ortaya çıktıkça, herbiri sırayla kavramların daha açık bir tanımına götürecek, araştırmanın daha derin bir seviyesine ulaşacaktır. Her yeni çalışma, eğer bir değeri varsa, bize yalnızca çalışılan özel ilkel toplumdaki belli bir kurum hakkında değil, diğer toplumlardaki o kurumun daha önceki araştırmacılar tarafından dşnlemeyenleri de içine alan önemli özelliklerini de aydınlatır. Bugünün alan araştırması, bu anlamda deneyseldir. Daha farklı bir anlamda ise, karşılaştırmalıdır; ancak o, kısmen verdiğim sebepten ve kısmen sorulan sorulara nadiren cevaplar vermesinden dolayı büyük ölçüde reddedilen "Karşılaştırmalı Metot" diye isimlendirilen metottan çok farklıdır.

Daha ileri bir yön değişimi, söylüyor olduğumdan anlaşılır. Yalnızca metot değil, bir ölçüde araştırmanın hedefi de değişti. Alan araştırmasının on dokuzuncu yüzyıl antropologları tarafından tercih edilen sosyal gelişim şemalarıyla uyumlu olmadığı düşüncesi akla yatkındır. Bir kimse, uzun süre önce yaşanmış ve hiçbir hatıranın muhafaza edilmediği olayları gözlemleyemez. İlkel bir toplumun alan araştırmasında, bir kimsenin onların eskiden anasoylu olduklarını ya da cinsel konularda gevşek bir durumda yaşadıkları hipotezini

yanlışlamak ya da doğrulamak için kullanabileceği hiçbir araç yoktur.

Ayrıca, araştırma alanı zorunlu olarak araştırmanın mümkün olduğu ve verimli neticelerle sonuçlanabileceği sınırlar içinde küçük problemlerle daraltılır. Evrensel sentezi başarma isteği olan çabalar, basit ve gösterişsiz araştırmalara izin verir. Bu yüzden on dokuzuncu yüzyıl antropologu “dinin sosyolojik önemi nedir?” türü soruları cevaplamaya çalışırken bugün hiçbir antropolog, ya da hiç olmazsa akli başında hiçbir antropolog, bu tür sorular sormuyor. Dahası, mesela o, bir kısım Afrika halkları arasında bir kısmî soy sistemi diye isimlendirdiğimiz sosyal sistem tipinde ata kültürünün oynadığı rolü belirlemeye/tanımlamaya çalışır. Büyük bir tuval üzerinde sorumluluk düşüncesinin gelişimini, ya da bütün insan ırkındaki devlet fikrinin gelişimini resmetmeye teşebbüs etmek yerine, bugünün antropologu görülebilen ve çalışılabilen bu kurumlar etrafında sosyal aktivitelerin odaklaştığı toplumlarda, tımarın fonksiyonu ya da belli bir tür kabile başkanlığının konumu gibi doğrudan araştırma ve gözlemlerle incelenebilecek kadar küçük problemler üzerinde yoğunlaşır. İlkel toplumların komünsel ya da ferdiyetçi olup olmamalarını tartışmak yerine, bugünün antropologu bir kısmı ortak bir kısmı kişisel mülk olarak, toprak ya da hayvanda ki özel mülkiyette merkezileşen haklar kompleksinin, bu hakların birbirleriyle ve akrabalık sistemleri, sosyal sistemler, kült sistemleri ve benzerleriyle nasıl ilgili olduğunu ortaya çıkarmak için belirli bir toplumda detaylı bir çalışma yapar.

Bugünkü Sosyal Antropoloji’nin bakış açısını, literatürden daha geniş ölçüde genelleştirmelere teşebbüs etmek yerine, sınırlı problemleri çözmek maksadıyla seçilmiş bir toplum gurubunda yapılan gerçekten detaylı yoğun ve gözleme dayalı çalışmalarla, insan toplumunun

doğasına dair daha fazla şeyi öğrenebileceğimizi düşündüğümüzü söylemek şeklinde özetlenebilir. Sonuç olarak, ilkel hakların toplumsal hayatları hakkında bir şeyler öğrenmeye yeni başlıyoruz.

Vurguladığı sınırlı problemlerin ele alındığı yoğun alan incelemesi çalışmalarının bir kısım modern çalışma örneklerini size vermeden önce, modern Sosyal Antropoloji'nin daha ileri bir sonuca sahip olduğuna dikkatlerinizi çekmek istiyorum. Önceki konferanslarımda on dokuzuncu yüzyıl antropologlarının kültürel realistler⁴⁵ olduğuna işaret etmiştim. Onlar adetlerle ilgiliydiler ve adetler onlar için bağımsız varlıklardı. Adetler bir toplumun sahip olduğu ve diğer bir toplumun sahip olmadığı şeylerdi. Sosyolojik olarak düşünüen bir yazar olarak McLennan bile, dış evlilik (egzogami), totemizm, anasoyluluk vs.yi bir araya getirildiğinde kültürü oluşturan örf parçaları olarak kabul etmiştir. Bundan dolayı bir halk ister egzogami kurallarına sahip olsun isterse olmasın, hem totemistiktir hem de değildir; hem babasoylu hem de anasoyludur.

Kültürü bu şekilde sınıflandırma, İngiliz sosyal antropologları tarafından yavaş yavaş ıskartaya çıkartıldı. Bu konu hakkında çok şey söylendi, ancak modern antropologların kültürden daha çok toplum, sosyal sistemler, değerler ve onların birbiriyle olan ilişkilerini konuşmaya eğilimli olduklarını söylemek yeterli olmalıdır. Sosyal antropolog, halkın egzogami kurallarına sahip olup olmadığını o kadar çok sormaz, ancak, mesela bu kuralların ortak ilişkilerinin çalışılması için öneminin ne olduğunu sorar. Halkın totemik inançlara sahip olduğunu öğrenmekle yetinmez, aynı

45 Realizm, orta çağda tümeler hakkında yapılan tartışmalarda, tümelerin reel hayatta karşılığının bulunmadığını savunan Nominalizm karşısında tümelerin reel hayatta karşılığının bulunduğunu savunan düşünce (ç) .

zamanda bu inançların, soy üzerine temellenen grupların dayanışmasını ve soy değerlerini nasıl yansıttığını ortaya çıkarmaya çalışır. Halkın soyunun devamını erkekler değil de kadınlar vasıtasıyla takip ettiklerini öğrenmeyi bizatihi önemli bir bilgi kabul etmez. Daha ziyade, mesela, soyu devam ettiren anasoylu tarzın erkek-kız kardeş ilişkilerini ya da annenin erkek kardeşi-kızın erkek kardeşi ilişkilerine nasıl etki ettiğini araştırır. Bu modern çalışmaların bir kısmı -sizin de açıkça göreceğiniz gibi- diğerlerinden daha soyut ve yapısaldır ve çözümleme metotları hakkında oldukça çok ayrılık vardır; ancak, daha önceki çalışmalarla karşılaştırıldıklarında tamamı sosyolojik ve fonksiyonel olma eğilimi gösterirler. Şimdi size bir kısım örnekler veriyorum.

Yerli diller sayesinde yoğun alan araştırması yapan ilk profesyonel antropolog olması sebebiyle, Malinowski'nin kitaplarından birinin özetıyla başlıyorum. Trobriand Adalıları hakkında büyük miktarda malzeme toplamış ve ölümünden önce onlarla ilgili birkaç cilt yayımlamış olmasına rağmen, onların en önemli aktiviteleri, özellikle de siyasi organizasyonları ve akrabalık sistemleri hakkında hala aydınlanmış değiliz. Tartışacağım kitap, sıkacak kadar uzun ve gazetecilik tarzında yazılmış olmakla birlikte az çok ve yalnızca ilklği sebebiyle değil üstünlükleri sebebiyle de betimleyici etnografinin bir klasığı olarak kabul edilebilen *Argonauts of Western Pacific* (1922)'dır.

Kitap, Trobriand Adalıları tarafından *kula* diye isimlendirilen bir grup etkinlik hakkındadır. Onlar ve yakın komşu adaların sakinleri uzun kırmızı deniz kabuğu gerdanlıkları ve beyaz deniz kabuğu bilezikleri gibi birtakım nesnelerin değiş-tokuşu için bir tür birlik oluştururlar. Değiş-tokuş sisteminde gerdanlıklar, topluluklar vasıtasıyla adalar etrafında çemberimsi, bilezikler ise onun tersi bir yol kateder. Bu nesneler

pratik bir değerde değildir, sadece ayin ve prestij değerine sahiptir. Prestij, bir kimse tarafından alma, sahip olma ve sonra özellikle adı geçen nesneleri dağıtmaya bağlı olarak kazanılır. Değiş-tokuşlara katılan bu insanların ziyaret ettikleri adalarda ortakları vardır. Değiş-tokuş, merasim ve âdâba uygun bir şekilde gerçekleşir ve hiçbir pazarlık olmaz. Ayinsel değiş-tokuşlar tamamlandığında, ticari işlemler, yiyecek ve pratik kullanım maddelerine dair antlaşmalar olur. *Kula*, kendisinde gerdanlıkların ve bileziklerin ada toplumları etrafında bitimsiz şekilde dolaştığı ayinsel değiş-tokuş sistemidir.

Bu değiş-tokuşları gerçekleştirmek için, kasabaların ve yakın kasaba gruplarının reisleri büyük ticari seferler organize ederler. Bu, kanoların hazırlanması, denizcilik bilgisi, muhtemel tehlikelere karşı yardım için büyülü sözler bilgisi, yolculuklarında ve görüşmelerinde Argonautlara rehberlik etmek için mit ve geleneğin bilgisi anlamına gelmektedir. Bu yüzden Malinowski, bütün bu ve diğer birçok meselenin anlatımını tek bir kitabın sınırları içinde vermek zorunda olduğunu hissetti. Sahneyi bize betimlemek, yerlilerin bahçelerini nasıl ekip biçtiklerini, kadınların toplumsal konumunun ne olduğunu, kanolarını nasıl inşa ettiklerini ve yüzdürdüklerini vs. (hatta bizatihi içeride neler olduğunu da, çünkü o da oradaydı) anlatmak için büyü ve mitin detaylı anlatımlarını vermek zorunda kaldı. Malinowski, Emile Zola'nın hikayelerini akla getiren Trobriand toplumunun yaşayan gerçek bir resmini çizer.

Trobriand Adalıları üzerine olan bu birinci -ve bence onun en iyi- kitabında bir toplum sistemini neyin oluşturduğuna dair düşüncesini ve onun fonksiyonel/işlevsel çözümlemesini çok açık bir şekilde görüyoruz. Malinowski için bir sosyal sistem, aktiviteler ya da olaylar dizisidir/aktivitelerin ya da olayların birbirini takip etmesidir. Bir sefere çıkmak için

Trobriand Adalılar, kanolar yaparlar. Kanolar yaparken, büyüsel sözler söylerler. Bu sözlerin hikayeleri ya da onların kaynaklarını anlatan mitleri vardır. Aynı zamanda bu sözler, dayı vasıtasıyla kalıtsal olarak birinin malıdır. Bir kanonun yapımında ve bir seyahati planlamada, iş bölümü ve reislerin yönetimi söz konusudur. Reisler, büyük otoriteye sahiptirler, çünkü onlar herkesten daha zengindirler. Onlar zengindirler, çünkü daha büyük bahçelere sahiptirler. Daha büyük bahçelere sahiptirler, çünkü onlar birkaç kadına sahiptirler. Malinowski için bütün bu farklı aktivitelerin tamamı bir sistem oluşturur, çünkü herbiri, diğerine dayanır herbiri fonksiyoneldir ve *kula* ayin nesnelerinin değiş-tokuşunda doğrudan ya da dolaylı bir ilgisi olan faaliyetlerin tamamında önemli bir rol oynar.

Bir anlamda onların bir aktiviteler sistemi oluşturduğu doğrudur ve sosyal hayatın bu empresyonistik takdim tarzı çok etkilidir, ancak doğrusunu söylemek gerekirse anafikir, olayların betimleyici bir sentezinden daha fazlası değildir. Hikaye boyunca aralarda teorik problemler tartışılmakla birlikte, kitap teorik bir bütün değildir. Her şey, diğer her şeyle kültürel realitede bir zaman-yer ilişkisine sahip olduğundan ve herhangi noktada biri başlarsa diğeri de aynı noktanın ötesine yayılır. Farklı yönlerine göre sosyal hayatın bir betimlemesi kaçınılmaz bir şekilde sonsuz tekrarlara yol açar ve eğer bir kimse somut gerçeklikten ayrılmayacaksa, güvenilmez korelasyonlar, hemen hemen hiç kavranamayacağından dolayı bu betimleme daha somut bir dilde yeniden betimlenmelerinden öteye geçemeyen sözde-teorik sonuçlara götürür. Malinowski, reislikten başlar ve *kulayı* o kuruma göre tanımlayabilir ya da kitabını büyü üzerine yazabilir ve *kulayı* ve reisliği büyüye göre açıklayabilirdi.

Nadiren soyutlama yapması sebebiyledir ki, Malinowski muhtemelen *kulanın* en önemli özelliği olan,

ortak ayin değerlerinin kabulü sayesinde siyasi olarak otonom cemaatleri bir araya getirme özelliğini görmede açık bir şekilde başarısız oldu. Yine böyle betimlenen bir halkın sosyal hayatı ile benzer şekilde resmedilen diğer halkların sosyal hayatları arasındaki bir karşılaştıırma, kültürel benzerliklerin ve ayrılıkların değerlendirilmesiyle sınırlıdır ve yapısal türden olamaz, zira bunu yapmak için soyutlama gereklidir. Böyle olmakla birlikte, Malinowski'nin öğrencileri tarafından hala çok yaygın olarak kültürel realizm seviyesi diye bilinen ve üzerine araştırma yapılan bir çok ilkel halkın örnek ve önemli bir kısım etnografik çalışmalar konumuzla ilgili literatürü zenginleştirmiştir: Mesela, Prof. Firth'un *We, Tikopia* (1936), bayan Hunter'in *Reaction to Conquest* (1936), Prof. Schapera'nın *A Handbook of Tswana Law and Custom* (1936), ve Dr. Richard 'ın *Land, Labour and Diet in Northern Rhodesia* (1939) ve benzeri çalışmalar...

Soyutlama birkaç farklı anlam ifade edebilir. Toplumsal hayatın bir kısmını sadece araştırmanın özel ve sınırlı problemleri için inceleme, geri kalan kısımlarını problemlerle ilgili olduğu ölçüde dikkate alma anlamına gelir ya da sosyal hayattan soyutlamalar bütünü vasıtasıyla yapısal çözümleme yapma manasında olabilir. Birincisinin bir örneği olarak, Dr. Mead'ın *Coming of Age in Samoa*'yı (1929) tartışıcağım. Malinowski'nin başlattığı benim hurma ağacındaki rüzgarın hışırdaması diye isimlendirdiğim antropolojik yazı türüne picturesk'e, karşı eğilimiyle birlikte dağınık, ya da belki geveze ve dişil diyebileceğim, tutarsız bir kitaptır.

Kitabın hedefi, Amerikan hayatının yaygın ve baş belası bir özelliği olan, Samoa'da ortaya çıkmayan ve bu yüzden de tabiatın değil de medeniyetin baskısı yüzünden özel bir sosyal çevre türünün ürünü olarak kabul edilen ergenlik çağının, özellikle de kızların ergenlik çağının sıkıntılarını ortaya koymaktır. Onun için

Dr. Mead bize, Samoa'daki ergenlik çağının Amerikan ergenlik çağından ne şekilde farklı olduğunu göstermeye çalışır. Bu maksatla o, Samoalı kızın sosyal çevresi, geniş anlamda, nasıl eğitildiği, çocukluğunun nasıl geçtiği; onun ev, kasaba ve daha geniş olarak cemaat hayatındaki yeri ve genç erkeklerle olan cinsi ilişkilerinin türü hakkında gözlemlediği her şeyi bize anlatır. Betimleme, her zaman araştırma problemine hususi göndermelerle, sosyal şartlar ve ergenliğin psikolojik değişmelerine tepkileriyle birlikte büyüyen genç kızın kişiliğinin şekillenmesini anlatmaya yöneliktir.

Çalışmanın sonucu, ergenlik süreci noktasında Amerikan genç kızlarıyla Samoalı genç kızları arasında hiçbir farkın olmadığıdır. Farklılık ona olan tepkide yatar. Samoa'da ne stres ne de kriz, sadece ilgiler ve aktivitelerin düzenli bir gelişimi vardır. Dr. Mead bize, kızların zihinlerinin/akıllarının, hiçbir çatışmayla/zıtlıkla karıştırılmadığını, hiçbir felsefi şüpheyle bulandırılmadığını, erişilmesi güç ümitlerle baskı altında tutulmadığını anlatır. Mümkün olduğu kadar uzun bir süre bir kız olarak yaşamak ve sonra akrabalarının yanında kendi kasabasında evlenmek ve çocuklara sahip olmak, bütün bunlar onun için değişmeyen ve tatmin edici isteklerdi⁴⁶.

Hayatının aynı çağında Amerikalı kız, sosyal çevresinin farklı olması sebebiyle gerginlik ve stresten dolayı ıstırap çeker. Önemli farklılıklar nelerdir? Dr. Mead'ın düşüncesine göre, farklılıkların en önemlisi, derin hislerin ve değer çatışmalarının Soma'da bulunmamasıdır. Samoalı kızlar herhangi biriyle ya da herhangi bir şeyle çok derinden ilgilenmezler ve özellikle de herhangi bir kimseyle olan ilişkilerine çok büyük ümitler bağlamazlar. Bu kısmen, onların dar bir aile çevresinde değil de daha geniş bir aile/akraba çevresinde yetiştirilmeleri gerçeğinden dolayıdır. Öyle ki hem otorite

46 Mead, *Coming of Age in Soma*, s. 157.

ve hem de sevgi, çok sayıda kişi arasında paylaşılır. Belki de daha önemlisi, Samoalıların türdeş kültürüdür. Onlar benzer davranış standartlarına sahiptirler. Yalnızca tek bir dini inanç grubu ve yalnızca tek bir ahlak kodu vardır. Sonuç olarak bu meselelerde Samoalı ergenlik çağındakiler zorunlu olarak etraflarındakilerle ilişkilerine etki eden şeyleri seçme hakkına sahip değıldirler ve bu yüzden onlar farklı değer gurupları arasındaki semelerden kaynaklanan çatışmalardan ve bu çatışmaların sonuu olan intibaksızlıklar ve psikolojik rahatsızlıklardan kurtulurlar. Amerikalı genç kız ise aksine sosyal çevresinde seçmek zorunda olduğu o kadar çok farklı ve çatışan değerle karşı karşıyadır ki, bunlar arasında tercihte bulunmak, çatışmanın habercisidir.

Az önce tartıştığım kitap, Samoa sosyal yapısının çözümünün sunulmadığı çoğu modern alan monografilerinden genel görünüş olarak da ayrılır; öyle ki, bir şekilde perspektifle ilgili gerçekleri görmek zordur. Bununla birlikte son derece zeki bir kadın tarafından yazılan kitap, tek bir problemi çalışma türünün iyi bir örneğidir.

şimdi iki kitabımdaki tartışmayı size vereceğim. Bu şekilde hareket ettiğim için özür dilemeliyim, çünkü bir kimseye aşına olmadığı bir kültürden ziyade aşına olduğu bir kültür içindeki bir çözümlemeyi sunmak daha kolaydır. Bu iki kitap olduğca farklı türden bir soyutlama kullanımını örneklerle açıklamaktadır. Birincisi, bir düşünceler sistemi, ikincisi ise bir siyasi guruplar sistemi çalışmasıdır.

Birinci kitabım *Witchcraft, Oracles and Magic among the Azande* (1937), bir orta Afrika'nın halkı hakkındadır. Kitap, tamamı modern İngiliz mantalitesine yabancı olan birçok inancı, nasıl kavranabilir bir düşünce sistemi oluşturduklarını ve bu düşünce sisteminin sosyal aktiviteler, sosyal yapı ve ferdin hayatıyla nasıl ilgili olduğunu göstererek anlaşılır kılma teşebbüsüdür

Azandeler arasında herhangi bir şansızlık, faaliyetinin pisişik olduğuna inanılmakla birlikte, genel olarak batını bir hal olduğu kabul edilen büyücülüğe atfedilir/lebilir. Büyücü kadın, onların büyücünün ruhu (soul ya da spirit) diye isimlendirdiklerini başkalarına zarar versin diye gönderir. Acı çeken, Azandeliler, birçok türüne sahip oldukları kahinlere ya da bir kahine kendilerine zarar verenin kim olduğunu ortaya çıkarmaları için baş vururlar. Bu oldukça komplike ve çok uzun süreli bir süreç olabilir. Suçlu ortaya çıkarıldığında, kötücül etkisini geri çekmesi istenir.

Eğer bir hastalık halinde büyücü böyle yapamaz ve hastalıklı olan ölürse, ölen şahsın akrabaları prenslerinin yargısına müracaat ederler ve intikam ya da kefarete isterler; ya da değişmeksizin bugünkü şartlarda yaptıkları gibi büyücüyü ortadan kaldırmak için öldürücü büyü yapabilirler. Bu öldürücü büyüye ilaveten Azandeliler, bir kısmı özel birliklerin üyeliğini gerektiren ve yaygın olarak bedenlerini ve aktivitelerini büyücüden korumak için kullanılan geniş bir büyüsel bilgi ve teknikler toplamına/yapısına sahiptirler.

Bu yüzden büyücülük, büyücüler ve büyü, bir bütünün bağımsız parçaları olarak görüldüklerinde bir anlamı olan kompleks bir inançlar ve ritler sistemi oluşturur. Bu sistem mantıksal bir yapıya sahiptir. Belli birtakım postullar, çıkarımlar var sayılır ve bunlara dayanan eylem doğru kabul edilir. Ölümün sebebi büyücülüktür. Bir ölü, büyücülüğün delilidir ve kahinler büyücülüğün ölüme sebep olduğunu doğrularlar. Büyü, ölenin öcünü almak için yapılır. Komşulardan biri büyüünün hemen arkasından ölür ve kahinler onun intikam büyüünün bir kurbanı olduğuna karar verirler. İnançların herbir parçası mistik düşüncenin genel mozayigi içindeki diğer herbir parçayla uyum içindedir. Eğer böyle bir kapalı düşünce sisteminde bir inanç, hususi bir deneyimle çelişiyorsa bu, yalnızca deneyimin

yanlış ya da yetersiz olduğunu gösterir, veya çelişme, zahiri uyumsuzluğun tatmin edici açıklamalarını veren inancın ikincil açıklamaları ile izah edilir. Septisizm bile şüphe ettiği inançları destekler. Mesela, belli bir kahinin eleştirisi ya da belli bir kahinin kuşkusu veya büyüünün şekli yalnızca diğerlerine ve bir bütün olarak sisteme inancı artırır.

Büyücülüğün ortaya çıktığı çok sayıdaki şartlar ve çeşitli vesilelerle Azandelilerin büyüculük düşüncesiyle ilgili yorumlarının bir çözümlemesi, büyüculüğün ayrıca Azandelilere entellektüel düzeyde tatmin edici bir olaylar felsefesi sağladığını gösterdi. Mesela, termitler tahıl ambarının desteklerini kemirir de, altındaki gölgede oturan bir adamın üzerine düşer ve onu öldürürse bunun bir büyüculük edimi olduğunu kabul etmek ilk anda, anlamsız/absurd görünür; ancak Azandeliler, ölüm sebebinin doğrudan doğruya, tahıl ambarının çöküşü olmadığını düşünürler. Onların dediği şey şudur: Tahıl ambarı, altında belli bir adamın büyülenmiş olmadıkça oturduğu belli bir anda çökmezdi. Ambar niçin başka bir anda ya da başka bir adam onun altında oturuyorken çökmedi? Ambarın çöküşünü açıklamak kolaydır. Çökme, termitler ve ambardaki darıların ağırlığı sebebiyledir. Adamın onun altında oturmasını açıklamak da kolaydır. O, günün sıcaklığında gölge için oradaydı. Ancak niçin olayların bu iki zinciri belli bir anda belli bir noktada birlikte oldular. Birlikte olmalarının şans olduğunu söyleyebiliriz. Azandeliler onu, büyüculikle açıklarlar. Birlikte çalışan büyüculük ve ambar, adamı öldürmüştür.

Büyüculük düşüncesi Azandelilere yalnızca doğal bir felsefe değil, aynı zamanda psikoloji teorisinin yer aldığı bir ahlak felsefesini de verir. Bir adam büyüculü olsa bile, onun büyüculüğü iradi bir fiil olmaksızın insanlara zarar vermez. Bir motive edici olmalıdır ve bu her zaman insanların şeytani isteklerinde, kinde, aç gözlülükte,

çekememezlikte, kıskançlıkta ve kızgınlıkta bulunur. Şanssızlıklar büyücülükten kaynaklanır ve büyücülük şeytani niyetler tarafından yönlendirilir. Azandeli, bir adamı büyücü olduğu için suçlamaz. Ona yardım edemez. Onların suçladığı, onda yer alan ve onu başkaları için zararlı kılan şeytandır. Azandelilerin psikologların projeksiyon dedikleri şeyin iyi farkında olduklarını, bir adam bir başkasının kendisine düşmanlık ettiğini ve onu büyülediğini söylediğinde, çoğu kez düşman ve büyücünün kendisi olduğunu; ve onların insanların günahkar isteklerinde rüya ya da şuuraltı diye isimlendirilen etken tarafından oynanan önemli rolü de bildiklerini ekleyebilirim. Büyücülük yüzünden şanssızlığa yol açan şeyin günahkar olduğu doğmasının, kusur ya da cehalet sebebiyle meydana gelen işler için bir özür olarak gösterilemeyeceğine de işaret edilmesi gereklidir. Büyücülük yalnızca hak edilmemiş şanssızlıklara sebep olur. Zina işleyen ya da kralına hainlik yapan ya da yeteneğini kaybetmeyle kap-kacak-yapma gibi teşebbüslerde başarısız olan bir adam eylemlerinin maruz kaldığı cezalar ve başarısızlıklardan sorumludur.

Bir büyücü yalnızca kendisine karşı kötü davrandığında bir adama zarar verdiğinden, hastalık ya da bir başka beladan acı çeken, düşmanlarının ismini kahinlerin önüne koyar. Nihayet kahinlerin büyülediğini söyledikleri kimse, onun düşmanıdır. Bu yüzden büyücülük suçlamaları, ancak birbiriyle sosyal ilişkileri, düşmanlık durumlarının oluşmasına imkan veren iki şahıs arasında ortaya çıkar. Bu ilişkilerin kapsamı, sosyal yapı tarafından belirlenir. Mesela, çocuklarla gençler arasındaki ilişkiler, aralarında düşmanlığın ortaya çıkacağı türden değildir; bu yüzden çocuklar, gençleri büyülemekle suçlandırılamazlar. Yine benzer sebeple, seçkinler de sıradan insanları büyülemekle suçlanmazlar, gerçi bu durumda hiçbir sıradan insanın bir seçkini

büyücülükle suçlamaya cüret etmeyeceğine dair başkaca bir delil de mevcuttur. Aynı şekilde, Azande toplumunda kadınlar akrabaları ve kocalarından başka erkeklerle sosyal ilişkileri olmadığından -ki onlar kendi akrabalarına zarar veremezler- yalnızca erkek komşularına ya da diğer erkeklere değil de kocalarına büyü yapmakla suçlanırlar.

Kahinlerin bir itibar sıraları vardır. Bir kısmı kehanetlerinde diğerlerinden daha az güvenilirdir; eylem, ifadeleri en yüksek otorite olan, zehirli kehanet tarafından destekleninceye kadar gerçekleştirilemez. Zehirli kehanet, kendi sırasında sahibinin sosyal statüsüne bağlı olarak az ya da çok öneme sahip kabul edilir. Bu yüzden bir mesele, ülkemizde bir mahkemeden diğerine gittiği gibi, bir zehirli kehanetten diğerine gider ta ki, ötesinde daha yüksek bir makama başvurunun mümkün olmadığı bir kralın kehanetiyle verilen nihai bir karara varıncaya kadar. Bu yüzden büyüculük meselelerinde iş gören hukuk mekanizması, nihai olarak bir kralın ve inancın gerektirdiği sosyal eylemi, krallık otoritesinin esas desteklerinden biri haline getiren kralın temsilcilerinin elindedir. Büyücülüğün sosyal hayattaki işleyişi akrabalık sistemi ile, özellikle de intikam geleneğiyle, yakından ilişkilidir. Ancak daha önceden, ilk anda absürd boş bir inançtan öte görünmeyen şeyin, antropolojik araştırmalar tarafından bir düşünce ve ahlak sisteminin nasıl bütünleyici bir prensibi ve sosyal yapıda önemli bir role sahip olduğunu ortaya koyacak kadar olanı söylenmişti.

İkinci kitabım, *The Nuer. A description of the modes of livelihood and political institutions of a Nilotic People* (1940) çok farklı bir halk ve toplum türü hakkındadır ve çok farklı türden problemlerle ilgilenir. Nuerliler, Güney İngiliz-Mısır Sudanında Marsh ve Savanna taşrasında (country) yaşayan yarı göçebe sığır çobanlarıdır. Bir kabileler topluluğu oluştururlar ve reisleri ve hukuki

müesseseleri olmadığından her şeyden önce önemli görünen görev, kabilevi ya da siyasi bütünleşmelerinin esasını keşfetmektir. Nuerliler'in çevrelerine oldukça bağlı olduğu açıktır; ve çevrelerinin incelenmesinden zor şartlarda kırsal hayatı sürdürmenin eğer bu tür bir hayat tarzını devam ettirecek iseler, oldukça geniş siyasi bir düzeni gerekli kıldığı açıkça anlaşılmıştır. Bu siyasi düzen, kabilesel yapı tarafından sağlanır. Nuer kabilesi içindeki farklı lokal cemaatlara dair bir çalışma, herbirinin üyelerinin çoğu bu soya ait olmamakla birlikte, siyasi olarak bir soyla özdeşleştiğini ve bütün soyların tek bir klanın kolları olduğunu ortaya koymuştur. Bu yüzden bir kabilenin belli bir bölgeye ait parçalarından herbiri, bu hakim klanın yerini tutan bir koluyla aynı sıraya konulur, öyle ki, bir kabilenin iki parçası arasındaki ilişkiler hem ayrılıkları hem de birlikleri, bir soy değeri çerçevesinde düşünülür ve ifade edilir.

• Bu genel yapısal arka plana rağmen araştırılan diğer meseleleri bir tarafa bırakarak, araştırdığımız problem ve yaptığımız yapısal analiz türünün bir örneği olarak Nuer zaman kavramlarını çok kısaca tartışacağım.

Ben, yalnızca kısmen zamanı hesaplamada referans noktaları olarak doğal değişimleri kavramlaştırmanın, sosyal eylemlerin ritimleri tarafından nasıl belirlendiğini ve kısmen de bu noktaların nasıl sosyal gruplar arasındaki yapısal ilişkilerin yansımaları olduğunu gösteren iddianın genel bir taslağını çıkarabilirim. Kralın günlük görevi, her bir gün için bu referans noktalarıdır ve bir günden daha uzun süreler için ise referans noktaları, evlenme ya da insanların ve onların sürülerinin mevsimsel hareketleri gibi yinelenen diğer aktivite dönemleridir. Zamanın geçmesi, aktivitelerin ardardalığı ve birbirleriyle olan ilişkileridir. Zaman, yılın bir mevsiminde, diğer bir mevsiminde sahip olduğu aynı değere sahip değildir. Doğrusunu söylemek gerekirse,

Nuerliler, soyut zaman hesaplama sistemine sahip olmadıklarından zamanı, bizim yaptığımız gibi, geçen, tüketilebilen, korunabilen vs. türden bir şey olarak düşünmezler; referans noktaları bizatihi aktivitelerin kendisi olduğundan faaliyetlerini zamanın soyut akışına ayarlamak zorunda değildiler. Sonuç olarak belirli bir ayda ilk balık avlama bentleri yapılır, ilk sığır kampları oluşturulur, bunlar yapıldığından dolayı bu ay veya civarı referans noktası olan aydır. Kasım ayı olduğu için bir kimse balık avlama bentleri yapmaz; o balık avlama bentleri yaptığı için Kasım ayıdır.

Daha geniş zaman aralıkları, bütünüyle yapısaldır. Zaman aralıklarının ilgili olduğu olaylar, farklı insan grupları için farklıdır. Öyle ki, her bir grup, kabile için dikkat çekici önemdeki olaylara gönderme yapan ortak bir sisteme ilaveten kendilerine özgü zaman-hesaplama sistemleri de vardır. Keza, erkek Nuerli de yaşa göre bölümlere ya da gruplara, yaklaşık her on yılda başlayan yeni bir yaş grubu şeklinde ayrılır. Bu düzenlemelerin ayrıntılarına girmeyecek, ancak olayların meydana geldiği zamanın çoğu kez bu bölümlere göndermeyle gösterildiğini söyleyeceğim. Bu nedenle olaylar arasındaki aralıklar, bizim yaptığımız gibi, zaman kavramlarıyla değil şahısların grupları arasındaki yapısal uzaklık ve sosyal farklılığa göre hesaplanır. Aynı şekilde Nuerli, tarihi de soy şecerelerine dayanarak hesaplar. Şimdi, belli bir duruma kadar izi sürülen soyun derinliği/eskiliği, gözönüne alınan akraba grubunun genişliğine eşittir, öyle ki, burada zaman, sosyal yapı ünitelerinin bir yansımasıdır. Olaylar yapıda bir yere sahiptirler, ancak bizim onu anladığımız anlamdaki tarihsel zamanda tam bir yere sahip değildir. Genel olarak, Nuerlerde zaman, sosyal yapının bir kavramlaştırılmasıdır ve hesaplama sistemindeki referans noktaları, şahısların grupları arasındaki aktüel ilişkilerin

geçmişine bir yansıtmadır. Zaman olaylardan ziyade ilişkileri koordine eder.

Böyle kısa bir açıklamada, bir çok adım sizin için belirsiz kalmış olmalı. Ancak bu önemli değil çünkü, size iddianın geçerliliğini değil, takip edilen çözümleme metodunu göstermeye çalışıyorum. Yine burada, metodun anlamının, diğer kısımlarıyla nasıl entegre olduğunu göstererek sosyal hayatın bazı kısımlarını anlaşılabilir yapma olduğunu göreceksiniz. Bu da yalnızca, soyutlamalar yaparak ve onları mantıksal olarak birbirlerine bağlayarak yapılabilir.

Birinci konferansımda Sosyal Antropoloji'nin her ne kadar geçmişte dikkatini genel olarak ilkel toplumlarla sınırlamış olsa da, bütünüyle böyle yapmadığını ve bizim tarafımızdan da ilkel toplumların bir incelenmesi olarak değil bütün insan toplumlarının etüdü olarak kabul edildiğini zikretmiştik. Medenileşmiş toplumları da çalıştığımızı göstermek için antropolojik alan monogrofilerine son bir örnek olarak, Güney İrlanda köylüleri hakkındaki bir kitabı, Prof. Arensberg'in *The Irish Countryman*'i (1937) ele alacağım. Kitap, yazar ve Prof. Kimball tarafından Clare taşrasında yapılan bir araştırmanın ulaştığı sonuçların basit ve özet olarak ortaya konulduğu yapısal analizin mükemmel bir örneğidir.

Güney İrlanda, küçük çiftlikler, un ve çay gibi zorunlu ihtiyaçları için on üçten otuz dönüme kadar varan topraklarından aldıkları ürünlerin fazlasını satarak geçimlerini sağlayan, büyük çiftçi aile gruplarından oluşan bir ülkedir. Çiftçiler, erkek akrabalarından, İrlanda ülkesinin hayatının organizasyonunda temel bir role sahip olan bir kasabayla komşu kasabaları birleştiren akrabalık bağları ağından yardım almakla birlikte, çiftliklerini ailenin iş gücüyle yürütürler. Yazar bunları ve diğer bir çok konuyu tartışır. Ben bu konulardan

ikisi, evlilik ve köy halkıyla kasaba halkı arasındaki ilişkiler hakkında söylediklerini kısaca nakledeceğim.

Evliliğin, köy hayatının etrafında döndüğü bir dönüm noktası olduğu anlatılır. Evlilik, merkezi bir yapıdır⁴⁷. En küçük çiftlikler, en küçük ailelere sahiptirler ve evlilik, her iki cins içinde evliliğe dair kayıtları muhafaza edilen diğer ülkelerdekinden daha sonraki bir zamanda gerçekleşir. Çiftliklerin ebadı küçük olduğundan bir aile yalnızca bir erkek çocuk ve bir kız çocuk evlendirebilir. Çiftliği alacak olan erkek çocuk evlendiğinde, gelin ona genellikle 250 £ ile 350 £ arasında bir çeyiz getirir. Çeyiz, kabaca bir çiftliğin değerinde olmalıdır ve bu yüzden de ailenin sosyal statüsünün bir ölçüsüdür. Çeyizin bir kısmı, kocaya ve evlilikten sonra çiftliğin yönetiminden çekilecek olan kocanın ailesine gider; bir kısmı ise çiftlik, çocuklar arasında bölünmeyeceğinden ya hayatlarını ticaretle, bir meslekte kazanmak için kasabalara göç etmek veya kiliseye kapanmak ya da hicret etmek zorunda kalan diğer kardeşlere yardım etmek için kullanılır. Bu şekilde, kan ve toprağın birbirine bağlı olduğu bir çiftlikte, ailenin devamını sağlamak mümkündür ancak, diğer erkek çocukların, genel olarak da daha genç olanların zararına. Yazar bu şekilde evliliğin, mirasın, sosyal kontrollerin, göç ve hicretin küçük çiftliklerin nasıl sosyal sisteminin bir parçasını oluşturduklarını gösterir. Yerel kasaba pazarlarında çiftlik aile sisteminin taklitleri vardır ve bu, göreceğiniz gibi, kasaba ailelerinin ortadan kalkmasının sebebi olarak gösterilir. Çiftliklerin daha genç erkek çocukları çirak olarak, kız çocukları ise eş olarak kasabaya giderler. Bir tüccar kasabanın geleneğine göre yaşar ve bu yalnızca akraba insanlara verilir. Sonuç olarak, bir dükkan sahibi ya da meyhaneci, dükkanını veya meyhanesini kendisinden alacak olan oğlunu,

47 Arensberg, *The Irishh Countryman*, s. 93

kendisiyle birlikte yalnızca çeyiz değil, kendi köyünün adetlerini de getirecek olan bir taşra kızıyla evlendirir. Kasaba ve taşra/köy, dağıtıcı ve üretici birlik böylece yalnızca ekonomik olarak değil, akrabalık vasıtalarıyla da birbirine bağlanır. Ancak şehir hayatı, artık yarım yamalak taşra hayatıyla uyuşamayan insanların hayatını etkiler. Onlar köylü hayat tarzlarını ve köycül ilgilerini kaybederler ve bu daha çok kasabalarda doğan ikinci nesillerde olur. Böylece dükkan sahipleri ve meyhaneci aileleri zanaatlara girerler veya daha büyük kasabalara taşınırlar. Taşranın hiçbir pay sahibi olmadığı sosyal bir çevrenin bir parçası haline gelirler. Yeni nesil kasaba pazarındaki yerlerini alır ve yeni akrabalık bağları doğuran taşra ilişkilerini devam ettirirler. Böylece ekonomik sistemin, ticarete yönelik çiftlik üretiminin ve kasabayla taşra arasındaki evliliklerle akrabalık sisteminin değişmesinin İrlanda taşrasının genel sosyal sisteminde nasıl birbirlerine bağlı olduğunu gördük.

Kasabalıyla taşralı/köylü kuzenleri arasındaki bağın devam ve ifade edildiği yollardan birisi borçtur. Taşralı/köylü her zaman dükkan sahibi akrabasına borçludur ve bu kronik borç, onun sosyal ilişkisinin bir parçasıdır. Gerçektende bir köylü, dükkan sahibinin kızgın olduğu zaman alışverişten çekilmek ve ilişkilerini koparmak için borcunu öder. Çeyiz gibi borç da, bir kimsenin statüsünün bir ölçütü, kendisine ve ailesine sosyal hayatta bir yer sağlayan toplumsal yükümlülükler ağını destekleme gücünün ve isteğinin bir işaretidir. Borç, babadan oğula geçerek sonraki nesillere intikal eder. Borç, aile ile çiftçi akrabası ve dükkan sahibi akraba ile aile arasında, birbirlerine karşı güvenlerini ve sosyal zorunluluklarını ifade ettikleri bağdır. Böylece yeni bir bakış açısından borç, kendisiyle sosyal sistemin devam ettirildiği bir mekanizma olarak görülür. Bu yüzden borç, yalnızca ekonomik ya da hukuki terimlerle değil, ancak akrabalık ve bütün sosyal yapının diğer

özellikleri ile ilişkili olarak anlaşılabilir; borç hakkındaki ahlaki hüküm, bu geniş anlamının ışığı altında olmalıdır.

Bu birkaç örnek –hepsini verecek zamanım var-eminim, size bugün Sosyal Antropoloji'nin ilgilendiği problemlerin türü ve çeşitliliğini gösterecektir. Bir kez daha fark edeceksiniz ki, Sosyal antropologlar yabancı ve romantik olanın değil, gerçekte sosyolojinin problemleriyle, dahası, bir sonraki ve son konferansında vurgulamak için fırsat bulacağım, yalnızca etnik özneliği ve coğrafi konumu ile değil genel önemi olan problemlerin de araştırmacılarıdır. Kendi toplumumuzda Trobriand Adalıların en büyük enerjilerini kârın değil de şeref peşinde harcamalarını; Samoalıların hedef çeşitliliğinden ve bu hedeflerin sebep olduğu büyük şahsiyet farklılıklarından mahrumsalar, kişisel güvenlik ve onunla birlikte var olan mutluluğa sahip olduklarını; modern bilim Azande inanç sisteminin üzerine temellendiği kabulleri reddetse de, sistemin felsefi ve ahlaki bir geçerliliğe sahip olduğunu; Nuer zaman kavramlarını anlamak için ilk önce onların sosyal yapılarını anlamak gerektiğini; ve Kuzey İrlanda'da borcun köylülerle kasabalıların aralarındaki ilişkileri devam ettirme işlevi gördüğünü öğrenmek bizim için önemlidir. Deneme niteliğinde de olsa, açıkça bunlar ve diğer bir çok verimli sonuç, yalnızca çalışmada ulaşılan belli toplumların değil, fakat, bizim toplumlarımızın da içlerinde yer aldığı herhangi bir toplumun anlaşılması için de önemlidir.

UYGULAMALI ANTROPOLOJİ

Daha önceki konferanslarımda üniversite öğretimine uygun olarak Sosyal Antropoloji'nin ne olduğu, özel bir bilim dalı olarak gelişimi, araştırma tarzı ve araştırma konuları hakkında genel bir bilgi vermeye çalıştım. Bu son konferansta, çoğu antropoloğun zaman zaman cevaplamaları gereken soruyu tartışacağım. Sosyal Antropoloji çalışmasının amacı nedir?

Bu soru değişik şekillerde yorumlanabilir ve cevaplanabilir. Bir insanı, Sosyal Antropoloji'yle bir iş/meslek olarak meşgul eden etkenler hakkında bir araştırma olarak yorumlanabilir. Her bir antropolog bu soruya, muhtemelen meslektaşlarından farklı cevaplar verebilir. Benim de içlerinde yer aldığım çoğu kimse için cevap, ya "tam bilmiyorum" ya da Amerikalı bir meslektaşın ifadesiyle, "sanıyorum, gezmeyi seviyorum".

Yine de soru genel olarak: 'İlkel toplumlara dair bilginin kullanımı nedir?'in farklı anlamına sahiptir. Bu şekliyle soruya verilecek cevap, bilginin bizatihi ilkel toplumlar ve onların refahından sorumlu olanların kullanımı hakkındaki bir tartışmayla bilginin onları inceleyen insanlar yani, bizim için değeri hakkındaki bir tartışmaya ayrılmak zorundadır.

Sosyal antropologlar çoğunlukla ilkel toplumları çalıştıklarından, topladıkları bilgiler ve ulaştıkları sonuçlar açıkça ilkel halkların yönetimi ve eğitimi problemleriyle epeyce ilişkilidir. Kabul edilmeli ki, eğer bir koloni yönetiminin siyaseti, reisleri vasıtasıyla bir halkı yönetmek ise, reislerin kimler olduğunu, onların fonksiyonlarının, otoritelerinin, ayrıcalıklarının ve yükümlülüklerinin ne olduğunu bilmesi faydalıdır. Yine eğer, bir halkı onların yasalarına, adetlerine uygun olarak yönetmek niyetleniliyorsa bir kimse önce, bunların ne

olduğunu anlamak zorundadır. Aynı şekilde yine açıktır ki, bir halkın mesela, ekonomisini, toprak ayrıcalığı sistemlerini değiştirmek, onları ithal ürünler yetiştirmeye teşvik etmek ya da pazar ve bir para ekonomisi kurmaya niyetleniliyorsa, hiç olmazsa kabaca bu sosyal değişiklikleri doğuracak olan etkilerin neler olduğunu kestirebilmenin bazı avantajları vardır. Mesela, eğer toprak imtiyazı/ayrıcalığı sistemi değiştirilirse, halkın aile, akrabalık hayatı ve onların dinleri üzerinde bir yansıması olabilir, çünkü aile, akrabalık bağları, dini inançlar ve kültürler onların geleneksel ayrıcalık sistemleriyle yakından ilişkili olabilir. Açıktır ki, eğer bir misyoner bir yerliyi hristiyanlığa döndürmek istiyorsa, yerlilerin kendilerine özgü dini inançları ve pratikleri hakkında biraz bilgi gerekir. Başka türlü, apostolik öğreti imkânsızdır; çünkü, o yerli dil, yani, yerlilerin dini kavramları vasıtasıyla olmak zorundadır.

Yönetimle ilgili olarak Sosyal Antropoloji'nin değeri, genel olarak yüzyılın başından beri kabul edildi ve hem Koloni Bakanlığı hem de koloni yöneticileri antropolojik eğitim ve araştırmaya artan bir ilgi gösterdiler. Geçen birkaç yıldır, harp okulu öğrencileri görev almadan önce, diğer eğitim kursları arasında Oxford'da ve Chambridge'de ve son zamanlarda da Londra'da Sosyal Antropoloji eğitimi aldılar. Son savaştan beri koloni memurları, bu kursları yeniden canlandırmaya ikna edildiler ve onların bir kısmı isteğe bağlı özel bir çalışma alanı olarak Sosyal Antropoloji'yi seçtiler. Ayrıca yönetici memurlar, Cambridge'de sık sık Antropolojik Tripolar aldılar ve ara sıra diploma ya da Oxford'da antropolojiyle ilgili olarak lisans üstü dereceler elde ettiler; büyük bir çoğunluk ise, Royal Antropological Institue üyeleri vasıtasıyla antropolojik gelişmelerle ilişkilerini devam ettirdiler.

Koloni yöneticileri, genel ve elementer bir antropoloji bilgisinin memurları için yeterli olsa bile –ki bu bilgileri

de. olmadığı gibi-, bu kadar bilginin zaman ve fırsata sahip olsalar bile bir araştırmayı hakkıyla yapabilmek için yeterli olmadığını kabul ederler; ancak yöneticiler hizmetlerine, antropolojide daha ileri bir eğitim almış ve araştırma yeteneğine sahip olan, halkların çalışılmasını kendi bölgelerinde yapacak olan desteklenmiş memurlara sahiptiler. Bazı önemli çalışmalar, bu şekilde yapıldı; en dikkate değer olanı Rattary tarafından Altın Sahil (Golden Coast) Ashantileri üzerine yapılan ve birkaç cilt halinde ortaya çıkan araştırmadır. Aynı türden değerli bir araştırma, Dr. Meek tarafından Nijerya'da ve F. E. Williams ve E. W. Pearson Chinnery tarafından Yeni Gine'de yapıldı. Ancak yine de, en iyilerinde bile bu antropolog-yöneticilerin çalışmalarının profesyonel bilim adamını nadiren tatmin edeceği söylenmelidir. Yönetici açısından da bu çalışmaların bütünüyle tatmin edici olmadığı tahmin edilebilir, çünkü Tanganyika bölgesindeki hariç, yol gösterici araştırmanın bu türü, ben inanıyorum ki, koloni yönetimleri tarafından reddedilmiştir.

İngiliz-Mısır Sudanı'nın yöneticileri, keşif heyetleri finanse etmek ya da aynı maksatla kısa süreli antlaşmalarla kullanmak için, her zaman özel araştırmaları gerçekleştirecek profesyonel antropologları -akıllıca olduğunu düşünüyorum- tercih etti ve aralıklarla araştırma o ülkede bayan Prof. Seligman, ben, Dr. Nadel ve bay Lienhardt tarafından 1909'dan zamanımıza kadar başarılı bir şekilde devam ettirildi. Bu metot, antropologun daha sonra bir üniversite görevi almasını sağlayacak tecrübeyi edinirken yönetici, konuyla ilgili en son gelişmelere aşina tam olarak yetişmiş biri tarafından yapılan araştırmaları elde etmek gibi bir avantaja sahipti.

Son savaştan beri Koloni Bakanlığı Sosyal Antropoloji'ye daha büyük ilgi gösterdi, çok miktarda koloni bölgesinde antropolojik araştırma organize ve finanse etti. Yapılan araştırmayı bu vasıtalarla elde etme

–benim değerlendirmelerime göre- bütünüyle başarılıdır. Araştırmanın en iyi şekilde, öğrencilerin seçilmesi, eğitimi, araştırmasını denetleme, kaydetme ve araştırmanın sonuçlarını yayınlamada sorumlu kılınan niversite bölümleri vasıtasıyla olacağını kabul edenlerin görüşünü kuvvetle destekliyorum. Koloni Bakanlığının mevcut siyaseti, yerel araştırma kurumları vasıtasıyla araştırma organize etmektir. Bunlardan biri, kuzey Rodezya’daki the Rhodesia-Livingstone Institue 1938’den biri iş görmektedir; sosyal araştırma için, birincisi Uganda Makerere’de, ikincisi Nijerya Ibadan’da ncs Jamaika Kingston’da olmak üzere üç yeni müessese kuruldu. Bunun, bölgesel kurumlar, niversite öğrencileriyle araştırma yapılabilen merkezler olarak kullanışlı bir işleve -Roma, Atina ve Ankara’daki İngiliz kurumları gibi bir role- sahip olabilse de niversite bölümleri aracılığıyla araştırma organizasyonunun yerini alacağını şahsen düşünmüyorum. Bu başka yerde değerlendirildi.

Antropologlar için son derece önemli bir gelişme, Uzak Doğu, Yakın Doğu, Doğu Avrupa ve Afrika’nın dilleri ve kültürlerini araştırma için hazine burslarının ‘hazine burslarının’ ihdas edilmesidir. Son savaş boyunca tecrübe, dünyanın bu kısımları hakkında acınacak bir bilgisizliğin bulunduğunu gösterdi; Scarbrough’lu Earl’ın başkanlığı altında bir Krallık Komisyonu, olayların bu durumunun kesin olarak, bu diller ve kültürlerde onlarla ilgilenen bir bilim geleneği oluşturmakla değişebileceği sonucuna vardı. Onlar; niversite bölümlerini güçlendirmeyi, yeni bölümler kurmayı, ileride ğretim görevi alabilecek insanlara üniversitelerden burslar bulmayı ve dünyanın diğer yerlerinde bu araştırmaların gerçekleştirilebileceği bölgesel araştırma merkezleri olarak müesseseler kurmayı içeren çok güzel bir plan teklif ettiler. Bu

şekilde plan, sadece araştırmayı değil bir bilim adamlığı geleneği oluşturmayı ve devam ettirmeyi de sağladı.

Bu hazine bursları, sosyal antropologlara farklı bölgelerde, başka türlü imkan harici olabilen araştırma yapma imkanı verdi; çünkü, uzak bölgelerde araştırma çok pahalıdır ve bize cömertçe yardım eden –Emslie Horniman Antrpological Scholarship Fund, the Goldsmiths Company’nin Postgraduate Travelling Scholarships, the Levrhulme Grants Comettee ve Viking Fund gibi- farklı kurumların bursları/bağışları, araştırmamanın acilen gerektirdiğinin çok küçük bir parçasından daha fazlasını karşılayamazlardı.

Afrika’daki misyoner yapılar, ilkel halklar arasındaki misyonlarda hizmet edecek kimselerin yetiştirilmesinde kullanışlı bir yardımcı olan antropolojiyle biraz aşinalıkları olduğunu göstermediler. Bu, kısmen antropolojinin öğretildiği üniversitelere isteyenleri göndermeye para yetiştiremeyen misyonların güçsüzlüğünden; kısmen de, misyoner çevrelerinde antropolojiyle ilgili kuşkudan dolayı ortaya çıktığını düşünüyorum. Belki kuşku, temelsiz değildi; çünkü antropoloji, her zaman özgür-düşünceyle karıştırıldı ve haklı olarak içeriğinde ve hatta maksadında din-karşıtı olarak görüldü. Misyonerler de tabi olarak, Gabriel Sagard’ın Huranalar (1632)’a dair kitabının girişinde söylediği gibi bir hisse kapıldılar ki, “insanların mükemmelliği, ne çok araştırma ne de daha çok bilme değil, Tanrı’nın istek emrini yerine getirmededir”. Böyle olmakla birlikte bireysel olarak bir çok misyoner, antropolojiye derin bir ilgi duydu ve antropolojinin kendi çalışmaları için olan değerini algıladılar. Misyonerlerin tutumunu, şimdiye kadar yazılan antropolojik monografilerden birinin yazarı olan İsveç Romande Mission’undan Pesteur Junod güzel bir şekilde ifade eder. Pesteur Junod, bu kitapta yer alan bilgileri toplamadaki maksadının, kısmen bilimsel kısmen de

yönetici memurlara ve misyonerlere yardım etmek ve yerlilere dair güney Afrika düşüncesini aydınlatmak, olduğunu bize anlatır: “Bilim için çalışmak soylu bir davranıştır; ancak çalışma arkadaşlarıma yardım etmek daha soylu bir davranıştır⁴⁸”. Bir diğer misyoner, kuzey Rodezya *Ba-ila* halkının mükemmel anlatımının yer aldığı kısmın yazarı Dr. Edwin Smith, son zamanlarda the Royal Anthropological Institute’un başkanı oldu.

Geçmişte, biraz antropoloji bilgisinin tatlılıkla ve etkili şekilde görevlerini yerine getirmede kendilerine yardım ettiğini en çok idareciler ve misyonerler fark ettiler. Bugünün değişen durumunda teknik uzmanlar-doktor, tarım memuru, orman memuru, veteriner, mühendis vs. ile tüccar, madencilik temsilcilikleri ve diğer ticari gruplar- artan bir şekilde koloni imparatorluğumuzda önemli hale geldiler. Günümüzde çoğundan, hayat tarzları ve düşünceleri hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmedikleri halklar arasında değişik/farklı hizmetler yapmaları beklenir.

Antropolojiye dair bir bilginin yerli halklarla ilgilenen Avrupalılara nasıl yardım ettiğini soracaksınız. Uzun bir müddet bir çok antropolog, uygulamalı tıp ve mühendislik hakkında konuşan kimse gibi uygulamalı antropoloji hakkında konuştu. Böyle konuşanlar, Sosyal Antropoloji’yi toplumsal hayatın yasalarını belirlemeyi hedefleyen doğal bir bilim olarak gördükleri ve bir kez teorik genelleştirmeler temellendirilebilirse uygulamalı bilimin mümkün olacağını kabul ettiler. Antropolojideki bu normatif unsurun, doğal yasa ve ondan kaynaklanan ilerleme gibi kavramların, antropolojinin felsefi mirasının bir parçası olduğunu gördük. Daha evvel büyük, on sekizinci yüzyıl ahlak felsefecileri, on dokuzuncu yüzyıl etnologları ve günümüz antropologlarının çoğu, açık ya da gizli olarak, doğal bilimleri kendilerine model aldılar

48 *The Life of South African Tribe*, 1913, s. 10.

ve antropolojinin maksadının sosyal hayatı öndeyilemek ve planlamak olduğunu kabul ettiler. Bu kabul, “sosyal mühendislik” olarak özetlenebilir.

Bu yüzden ilk yıllardan itibaren teorik Sosyal Antropoloji’nin, güçlü bir şekilde özellikle hem Saint Simon ve hem de Comte’un pozitivist dinler oluşturmaya uğraştıkları Fransa’da, sosyalizmle karıştırılması şaşırtıcı değildir. Bunun, açıkça Durkheim’ın ve meslektaşlarının çalışmalarının gerisindeki yönlendirici etki olduğunu düşünüyorum. Genel bakış açıları, onlardan biri olan Lévy-Bruhl tarafından kusursuz bir kısa yorumda *La Morale et la Science Moeurs* (1903) çok güzel ifade edilir. Ona göre, etik sistemler her ne olursa olsun davranış üzerinde hiçbir etkiye sahip değildir. Etik sistemler, sadece adetin aklileştirilmesi olması sebebiyle ‘ne yapılırsa doğru olur’a sahip olamazlar. Eğer, mesela, bir halk doğumda ikizleri öldürürse, bu uygulama o halk için ahlakidir. Ahlaki olanlar basitçe, herhangi bir toplumda gerçekten davranışı belirleyen kurallardır ve bu yüzden sosyal yapıların değişmesiyle değişirler. Ahlaki olan, gelişimin belirli bir safhasında belirli bir toplum tipi için normal olan şeydir. Bundan dolayı da aklın görevi, toplumsal hayatın bilimsel bir tetkikinden elde edilen pratik bir ahlak sanatı ile bireyi şekillendirmektir. Bu döneme kadar sosyal kurumlar hakkında yazan hemen hemen bütün yazarların bakış açısı budur. Ve bu yüzden de onun bir çok sosyal antropolog tarafından paylaşılmış olduğu umulmuştur.

Bu tür antropologlar sürekli olarak elde ettikleri sonuçların olaylara uygulanmasını vurguladılar, vurgu İngiltere’de koloni problemleri, Amerika’da ise siyasi ve endüstriyel problemler üzerindeydi. Daha ihtiyatlı savunucularının, antropolojinin bugünkü durumundan daha ilerlemiş olduğu zaman uygulamalı Sosyal Antropoloji’nin uygulanabileceğini kabul ettikleri, doğrudur; ancak ihtiyatlı ve seçkin bir yazar olan Prof.

Radcliffe-Brown'u bile şöyle yazdığını görürüz: "Saf bilimin daha hızlı bir gelişmesiyle ve koloni idarecilerinin ortak işbirliğiyle, dünyanın farklı bölgelerindeki yerli halkların yönetimi ve eğitiminin, antropoloji biliminin ortaya çıkartılan yasalarının uygulanması üzerine temellenen bir sanata epeyce yaklaşabileceği bir anı bile bekleyebiliriz⁵¹". Antropoloji üzerine yazan ihtiyatsız ve daha popüler yazarlar -özellikle de Amerika'da- antropolojik bilginin toplumsal planlamada hemen uygulanmasına yönelik etkili iddialar ileri sürdüler.

Doğal bilim diye isimlendirilen bu görüş eğer kabul edilirse, sosyolojik yasalar herhangi bir topluma uygulanabileceğinden, onların asıl kullanımının, sosyolojik araştırmanın kobayı olarak kabul edilen ilkel toplumların gelişimini kontrol etmekten ziyade bizim toplumumuzda geçerli olduğunu kabul etmek oldukça mantıklıdır. Her şeye rağmen, yalnızca Afrika'da yönetim, mülkiyet, iş göçü, boşanma vs. problemler yoktur. Mesela, koloni bölgelerimizdeki halklar arasında ailenin dağılması hakkında ortaya koyduğumuz veriler, eğer bu bilgiden genel bir formül çıkartılabilirse, İngiltere'de ve Amerika'da ailenin dağılmasına da uygulanabilir. Amerikalı bir antropolog olan Prof. Herskovits, 'bizi destekleyen toplumumuza ödememiz gereken borcun', kültürün doğasını, sürecini ve onun vasıtasıyla temel problemlerimizin bir kısmının çözümünü anlamaya yönelik esaslı katkılar şeklinde olan uzun-dönemli ödemelerle yapılması gerektiğini' bize anlatır⁴⁹. Kipling'in çok farklı bağlamlarda söylediği gibi, sarı ve siyahtan öğrendiğimiz beyazla ilgili şeylere çok yardımı olacak.

Bu konferanslarda, burada hiçbir zaman doğal bilimleri çağrıştıran bir bilim topluluğunun olabilirliğine

49 Melville J. Herskovits, 'Applied Anthropology and the American Anthropologist', Science, 6 Mart 1936.

inanmadığımı bol bol ve tekrar tekrar açıkladığımı umuyorum. Böyle olmakla birlikte bu meseleye bir daha girmek gerekli de değildir; çünkü şu ana kadar herhangi bir yerde, herhangi bir antropolojik yasanın keşfedilmiş olduğu düşüncesini ciddi olarak sürdüren bir antropoloğun bulunduğunu düşünmüyorum; çünkü yasalar bilinmiyorsa, uygulanamazlar.

Ancak bu, Sosyal Antropoloji'nin dar ve teknik anlamda hiç bir şekilde uygulanamayacağı anlamına gelmez. Yalnızca, onun tıp ya da mühendislik gibi uygulamalı bir bilim olmadığı anlamına gelir. Yine de o, ilkel toplumlar hakkında sistematik bir bilgi birikimidir, bütün bilgi türleri gibi olayların akışında bir ölçüde ve sağduyulu bir şekilde kullanılabilir. Geri kalmış halkların idare edilmesinde ve eğitiminde alınacak kararlar ve o kararları almada sorumlu olanlar, gerçeklerin ne olduğunu bilirlerse akıllıca kararlar almaları daha muhtemeldir. Yine muhtemelen ciddi yanlışlardan da kurtulacaklardır. Altın Sahil Ashantileri'ne karşı, yönetimin kendilerinden teslimini istemiş olduğu Altın Tahtı'nın halkın tamamı tarafından ruhlarını içerdiğine inanıldığını ve hiçbir şartta verilmeyeceğini keşfetmeden önce iki kez savaşıldı. Antropolojik bilginin yönetime bu tür bir yardımı olduğu ya da olacağı açıktır ve hem antropologlar ve hem de idareciler tarafından sık sık vurgulanmıştır. Bunlar, Prof. W. H. Flower tarafından 1884'te yazılan ifadelerde çok iyi bir şekilde özetlenir: "Başarılı olarak yönetmek isteyen devlet adamı, insan doğasına soyut olarak bakmamalı ve evrensel kuralları uygulamaya uğraşmamalı ancak, ilgilenmek zorunda olduğu her bir özel ırkın kendilerine özgü moral, entellektüel ve sosyal yeteneklerini, isteklerini ve arzularını göz önünde bulundurmalıdır⁵⁰".

50 W. H. Flower, The President's Adress, *Journal of the Anthropological Institute*, 1884, s. 493.

Gözlem açık olsa da, bu “kendilerine özgü moral, entellektüel ve sosyal yetenekler, istekler ve arzuların” keşfedilmek zorunda olduğunu ve yine antropologların diğer insanlardan daha kesin bir biçimde onları ortaya çıkarabileceğini tecrübenin ortaya koyduğunun daha fazla vurgulanmaya değer olduğunu düşünüyorum. Onlar, ne arayacaklarını ve nasıl arayacaklarını bilirler. Uzman araştırmanın idareciler ve misyonerlikler için ne kadar değerli olduğunu anlatmak için bir çok örnek vermeme zaman müsaade etmeyecek. Afrika halkları arasında evliliği meydana getiren yollardan biri damadın ailesi ve akrabaları tarafından ineğin gelinin ailesine ve akrabasına teslim edilmesidir. Uzun bir süre, bu başlık parasının bir satın alma olduğu ve kızların inek karşılığında satıldığı düşünöldü. İşlem bu yüzden misyonerler tarafından mahkum edildi ve yöneticiler tarafından da yasaklandı. Antropologlar tarafından kadın almanın, batı Avrupa’da çeyiz ödeyerek koca almaktan daha fazla bir şey olmadığı ve onun mahkum edilmesi ve ortadan kaldırılmasının sadece evlilik ilişkilerini ve aile bağlarını zayıflatmakla kalmayıp aynı zamanda engel olmayı istedikleri kadının küçöltölmesini daha da arttırdığını ortaya koyduğunda, uygulamanın yerini farklı bir bakış açısı almaya başladı. Bu, meslekten olmayan birinin antropolojiden yol göstermesini bekleyeceği türden bir konudur; çünkü başlık parasının doğası ve fonksiyonları yalnızca antropolojik araştırmayla ortaya konabilir.

Gerçeklerin neler olduğunu ortaya koymada diğer inanlardan daha iyi bir konumda olmanın yanında antropologların, yönetimeşel eylemin etkilerini bazen doğru olarak zikretmesi oldukça muhtemeldir, çünkü eğitimleri onları, meslekten olmayanların göremediğı yan etkileri aramaya alıştıırır. Bu yüzden onlardan açıkça, sadece siyasetin onların ışığı altında yerine getirilebileceğı gerçeklerin ne olduğunu söyleyerek değil,

aynı zamanda herhangi bir siyasetin etkilerinin muhtemelen ne olacağını da söyleyerek koloni yöneticilerin yardım etmeleri istenebilir. Bununla birlikte hangi siyasetin uygulanabilir olduğunu teklif etmek antropoloğun görevi değildir. Gerçeklerin ortaya çıkarılmasıyla antropologlar, siyasi hedeflere varmada kullanılan vasıtaları ve siyaseti şekillendirmeden sorumlu olanların genel bakış açılarını etkileyebilirler. Ancak onların ilkel toplumlar hakkında topladıkları ve yayınladıkları bilgi, hangi siyasetin takip edileceğini belirleyemez.

Siyaset, hakim kabuller tarafından belirlenir. Bize bir antropoloğun evleri atom bombaları için bir test alanına döndürülürse Bikini Adası halkının şüphesiz daha mutlu olacağını söylemesi gerekmez. Antropologların yöneticilere, doğrusu onların yaptıkları gibi, Pasifik adalarındaki cemaatler arasında kafa-avcılığını yasaklasalar ilgili halkların durumunun kötüleşeceğini ve yok olacaklarını açıklamaları boşuna olabilir. Yöneticiler doğal adalete, eşitliğe ve iyi yönetime zıt olduğu için, kafa-avcılığının sonuçları dikkate alınmaksızın durdurulması gerektiği şeklinde cevap verebilirler. Hedeflerin, belitsel (aksiyomatik) olan ve şartların tam bilgisinden kaynaklanmayan değerler tarafından belirlendiğini göstermesi açısından bunun iyi bir örnek olduğunu düşünüyorum. Eğer siyaseti kontrol edenler maddi gönence, okur yazarlığa, demokratik müesseselere ya da herhangi bir şeye inanıyorlarsa, koloni imparatorluğunun halklarına onları vermek zorunda olduklarını hissederler. Yaptıklarının doğru ya da yanlış olduğu ahlak felsefesinin bir meselesidir, Sosyal Antropoloji'nin değil.

Taviz veren bilim(adamlığın)den sakınmak için antropologlar, siyaset meselelerinden kaçınmalıdırlar. Ayrıca, gerçek-bulucular olarak bile, antropologların destek için yöneticilere dayanmalarında antropoloji için

bir tehlike unsuru ve onların antropolojik çalışmaları neyin belirleyeceği hakkındaki görüşleriyle yneticilerinkiler arasında bir çatışma ihtimali olduğunu söylemem gerektiğini hissediyorum. Farzedelim bir antropolog, özellikle ilkel dinlerin bazı problemlerine ilgi duyar ve bu yüzden de dikkatinin büyük bir kısmını onlara hasretmek ister, oysa –genel olarak yöneticiler bu tür problemlerle ilgili değildirler- yönetim, esas dikkatin emek g problemlerine verilmesini isteyebilir. Ya da bir yönetim araştırmanın sadece bir halkın toprak imtiyazı sistemiyle ilgili olarak yapılmasını isteyebilir, oysa antropolog onların bütün sosyal hayatlarını çalışmaksızın toprak imtiyazı sistemlerini anlayamayacağınız düşüncesini kabul eder. Antropoloğun pratik bir önemi olup olmamasına bakmaksızın antropolojinin problemleriyle ilgilenmesi oldukça doğaldır. Herhangi bir teorik öneme sahip olup olmadığına bakmaksızın bir koloni yönetiminin pratik problemlerle ilgilenmesi de aynı şekilde doğaldır. Güçlükler bu anlatımdan kaynaklanır. şahsen ben, koloni yönetimler için nihai tek çözümün eğitimciler, jeologlar, botanikçiler, parazit bilimciler ve diğer uzmanlar için memuriyetlere sahip oldukları gibi kendi kurumlarında antropolojik memuriyetlere de sahip olmaktır, diye düşünüyorum. O zaman bazı antropologlar akademik ve diğerleri de idarelerin hizmetinde bir kariyeri tercih edecektir.

şahsen ben, İngiliz-Mısır Sudan yönetimi için hatırı sayılır miktarda araştırma yaptım. Eğer doğru anladıysam, bu yönetimin görüşü benimkine uygun düştüğü gibi, onun bir ifadesi, idare için Sosyal Antropoloji'nin değeri hakkındaki benim görüşümü size anlatmama imkan sağlayacaktır. Daha öncede söylediğim gibi, Sudan yönetimi uzun bir süre ve cömertçe antropolojik araştırmayı destekledi. Böyle yapmakla o, antropologlara nerede, neyi nasıl istiyorlarsa gerektiği

gibi çalışmaları için izin verdi. Adamı kendileri seçtiler ve ona planı seçmesine izin verdiler. Böyle yapmaları için yeterince akıllı olduklarını düşünüyorum, çünkü onlar asla, antropologların ortaya çıkaracakları herhangi bir şeyin muhtemelen büyük bir pratik öneme sahip bir şey olacağı yanılısaması içinde değillerdi. Dahası, bir yönetimin bir ölçüde bilim adamını desteklemesi gerektiğini hissettiler ve –bu vurgulamak istediğim konudur- herhangi mevcut pratik bir problemi çözüp zmemesinden tamamen farklı olarak, Sudan halklarının dillerine, kültürlerine ve sosyal hayatlarına dair bilginin idareciler ve diğerleri için muazzam bir değere sahip olduğuna inandılar.

Bir kimse probleme bu tarzda bakabilir, diye düşünüyorum. Bir adam Fransa’da diplomatik ya da mesleki bir memuriyet alacaksa, Fransızca konuşmaksızın hayat onun için çok daha uygun olabilir. Bunun yanında Fransız dilini öğrenip ve Fransız sosyal hayatı ve kurumların çalışmasına dair bir hayli şey öğrendiğinde çok daha iyi bir diplomat ya da iş adamı olabilir. İlkel bir halk arasında yaşayan bir kimse için de durum aynıdır. Eğer onların ne dediklerini, ne yaptıklarını, düşüncelerini ve değerlerini bilirse, yalnızca halkı çok daha derin bir şekilde anlamayacak, aynı zamanda onları daha adil ve etkili bir şekilde yönetecektir.

Daha nceki bir konferansımda kendisinden iktibas ettiğim bir on yedinci yüzyıl seyyahı olan de la Crequinière, bu bakış açısını kısaca ifade eder. Doğu Hindistan tecrübesine dayanarak seyyahlara araştırıcı bir zihni korumaları ancak kendi dinlerinde kalmaya devam etmelerini, yabancı adetleri hoş görmelerini ve anlamaya uğraşmalarını, yabancı topraklarda iyi davranmalarını, ilginin kaymasına sebep olan ařka düşmekten kaçınmalarını, kumar oynamaktan ve hilekar ve düzenbaz kimselere güvenmekten sakınmalarını ve tarihi,

dilleri ve coğrafyayı çalışmalarını öğütledikten sonra sözünü şöyle bitirir: “Seyahat etmesini bilen kimse –onun elde ettiği gibi- büyük avantajlar elde edecektir: İşaretlerle zihnini daha da geliştirecek, düşünceleriyle kalbini yönetecek, bir çok ülkenin saygı değer kişilerin konuşmalarıyla tavrını netleştirecek ve bundan sonra zarif bir şekilde yaşamak için çok daha iyi kalite kazanmış olacaktır, çünkü farklı halkların adetlerine ve ziyaret etmek zorunda olduklarının muhtemel bütün farklılık ve gülünçlüklerine de böylece kendisini nasıl uyduracağını bilecektir: Bunlarla, başkalarının eğilimlerine aykırı olduğunu bildiği şeyleri yapmayacaktır öyle ki o, şimdi bizim Yaşama Sanatı diye isimlendirdiğimizi içinde taşıyan hemen hemen tek hedeftir.

Antropolojik bilginin, bir ölçüde ilkel halklar arasında yönetim ve eğitim sanatlarında çok genel kültürel anlamın başka bir şekilde uygulanabileceğine inanmıyorum. Antropolojinin Avrupalıların yerli halklara karşı tutumlarının şekillenmesinde etkisi vardır. Bir halkın hayat tarzının anlaşılması genellikle onlara karşı sempati ve bazı zamanlar onların ayin ve ilgilerine derin bir bağlılığı doğurur. O zaman bundan Avrupalı kadar yerli de yararlanır.

Sosyal Antropoloji’nin hayatları araştırılan ve betimlenen halklar için daha özel bir kullanımının olduğunu kısaca zikredeceğim. Kelt ve Anglo-Sakson atalarımızın sosyal hayatlarının tam ve detaylı bir anlatımını bize bırakan bazı Romalı antropologlar sayesinde daha zengin hale geldik ve bu yüzden onlara büyük şükran borçluyuz. Bir gün dünya üzerindeki yerli halklar, maksadı olabildiğince tam ve doğru bir anlatımı vermek olan tarafsız öğrenciler tarafından kaleme alınan atalarının hayatına dair böyle bir arşive sahip olmaktan çok memnun olabilirler.

Sosyal Antropoloji ara sıra idarenin problemlerini çözebilir ve diğer halkların uygun bir şekilde anlaşılmasına sebep olur. Aynı zamanda geleceğin tarihçisine dikkate değer materyal sağlar. Ancak ben şahsen Sosyal Antropoloji'nin yerine getirdiği herhangi bir hizmete o kadar çok önem vermiyorum, o, bu hususlarda genel tutum ya da zihnin alışkanlıklarıyla ilgilidir/olabilir; antropoloji bizde, bize kendisiyle sosyal hayatın doğası hakkında öğrettiği şeyi şekillendirir. Herhangi bir toplumdaki bir sosyal aktiviteyi parçası olduğu bütün sosyal hayat bağlamında araştırmaya ve aynı zamanda kendine has olanı her zaman daha genelin ışığında görmeye yardımcı olur.

Sosyal antropolog, çalıştığı toplumdaki gerçekliklerin kompleks ve görünür karmaşıklığının arkasında yatan yapısal formları ve modelleri ortaya çıkarmayı hedefler; bunu sosyal işleyiştten soyutlamalar yapmaya çalışarak ve bunları, toplumsal hayatı bir bütün olarak birbirine bağlı parçalar seti gibi algılanabilen bir tarzda aralarında mantıksal ilişki kurarak yapar. Tabii ki bu yalnızca çözümlemeyle yapılabilir; bu bir hedef olarak değil soyutlanmış unsurlarda toplumsal hayatı açıklamak için ancak bir vasıta olarak, çözümlemeyle ulaşılan soyutlamaların sonraki bütünleştirilmesiyle esas birliğini ortaya çıkarmak için yapılır. Bunu vurguladım çünkü her nerede olursa olsun, benim için Sosyal Antropoloji bir sanattır.

Sosyal antropolog, aynı zamanda bir toplumu diğeri ile karşılaştırarak her bir toplumun kendi hususiyetleri kadar kurumların ortak özelliklerini göstermeyi de hedefler. Antropolog, nasıl bir kurumun bir takım özelliklerinin ya da düşünceler setinin belirli bir topluma özgü olduğunu, diğerlerinin nasıl belli bir toplum tipinin tamamı için ortak olduğunu ve ancak diğerlerinin bütün beşeri toplumlarda bulunduğunu ve evrensel olduklarını ortaya koymaya çalışır.

Antropoloji, fonksiyonel bir düzenin ayırıcı özelliklerini arar, öyle ki yine burada ancak daha yüksek bir soyutlama seviyesinde toplumsal hayatta dinamik bir düzen, aynı genel tipe ait bütün toplumlarda ortak modelleri ve evrensel olan modelleri arar. Ulaşmaya çalıştığı sonuçlar ister bir, isterse birden çok ya da bütün toplumlar hakkında olsun, onun takip ettiği süreç aynıdır: Çözümlemeyle karmaşık sosyal gerçekliklerden soyutlamalara ulaşır, sonra bu soyutlamaları bir taslak olarak perspektifte ve belirginleştirilen önemli özellikleriyle zihin tarafından düşünülen/algılanan birbirine bağlı bir bütün olarak tüm sosyal ilişkilerin sunulabildiği bir tarzda aralarında mantıksal ilişki kurar. Böyle yapmada başarılı olup olmadığıyla yargılanabilir, yazdıklarının doğrudan doğruya kullanışlı olup olmadığıyla değil.

Sosyal Antropoloji'nin hedeflerinin bu algılanışına göre, şahıs olarak bizim için onun önemini ve kültürümüzle ilgili bilginin küçük bir parçası olarak değerini göz önünde bulundurmanızı istedim sizden. Sosyal Antropoloji'nin hedeflerinin bu algılanışını kabul ettiğimden, ister pratik ya da bilimsel bir hedef olsun isterse olmasın bizatihi kendisinden dolayı ilkel toplumların çalışılmaya değer olduğunu niçin vurguladığımı daha iyi anlayacaksınız. Eminim ki, hiç biriniz kadim Atinalılara, ortaçağ Fransa'sına ya da rönesans İtalya'sına dair bir bilginin sadece şu andaki toplumumuzun problemlerini pratik olarak çözmede ya da sosyolojik yasaları formüle etmede bize daha çok yardım etmediğinden dolayı değersiz olduğunu düşünmezsiniz. Bu yüzden, doğrudan pratik bir maksat için konulmayan ya da bilimsel formüle indirgenemeyen bilginin, hem fertlerin kendi hayatlarında hem de bütün toplumumuz için büyük bir öneme sahip olabileceğine sizi ikna etmek için uğraşmaya ihtiyac duymuyorum.

Bununla birlikte, zaman zaman kadim Atinalılar, ortaçağ Fransa'sı ve rönesans İtalya'sı hakkındaki bilgiler çok iyi okunuyor ancak, vahşiler hakkındaki bir çok şeyi kim okur, diye bir kısmınız düşünebilir ve bazen de öyle denildiğini işitebiliriz. Bu soruyu soranlar bize barbarolog diyorlar. Bu soruyu anlamamanın zor olduğunu düşünüyorum ve o soru, yabancı halkların ve özellikle de ilkel halkların bilgisinin batı Avrupa düşüncesine sızmağa başladığı andan beri araştıran zihinler tarafından kesinlikle kabul edilir bir şey olmadı. Daha önceki konferanslarımda on yedinci yüzyıl'dan beri eğitilmiş insanlar vahşi halklar hakkında seyyahların raporlarına ve bu raporların ortaya koyduğu yaygın kültür ayrılıklarından daha az olmayan, dikkat çekici düşünce ve davranış benzerliklerine ilgi duyduklarına ve felsefecilerin özellikle ilkel kurumları betimleyen raporlarla meşgul olduklarına işaret etmiştim. Ortaçağ İngiltere'sinden daha çok Karibler ve İraquoların kurumlarıyla ilgilendiklerini zannetmiştim.

Meraklarını anlamak kolaydır, çünkü ilkel halklar, ne şekilde olursa olsun insan ve toplumun doğası üzerinde düşünen herhangi biri için bir ilgi uyandırmış olmalıydı. Burada vahyedilmiş dini, yazılı bir dili, herhangi bir gelişmiş bilimsel bilgisi olmayan çoğu kez bütünüyle çıplak ve yalnızca en kaba aletlere ve alışkanlıklara sahip –kaba/vahşi insanlar oldukları gibi- kendilerine özgü toplumlarda, büyük kısmı itibariyle mutlu olarak yaşayan insanlar vardır. Kendimizi bu tür toplumlarda daha az derecede gönül rahatlığıyla yaşıyor düşünemeyiz ve onları bir arada uyum içinde yaşamaya ve cesaretle doğaya ve kadere karşı savaşlarında onlara az yardım edecek şeyle hayatın tehlikelerine karşı koymaya yetenekli kılanın ne olduğuna hayret ederiz –ve hayret etmeliyiz diye düşünüyorum. Vahşilerin otomobil sahibi olmamaları, gazete okumamaları, alış-veriş yapmamaları vs. saf gerçeği onları daha çok ilginç yapar; çünkü

burada insan, medeniyetin teskin ve teselli edicileri olmaksızın bütün haşinlik ve zahmetiyle, kaderle başbaşa kalır. Felsefecilerin bu tür insanların sürekli korku ve ıstırap içinde yaşamaları gerektiğini düşünmelerinde şaşılacak herhangi bir şey yoktur.

Onlar böyle yapmazlar çünkü, kendilerine emniyet ve hayatın çekilebilirliğine dair değerler sunan moral bir düzende yaşarlar. Çünkü daha yakın bir inceleme, hayatlarının yüzeysel basitliği altında karmaşık sosyal yapılar ve zengin kültür yatmakta olduğunu gösterecektir. Kültürü ve sosyal kurumları maddi medeniyet ve büyüklüğe göre düşünmeye öyle alışmışız ki, ilkel halklar arasında kültürü ve sosyal kurumları özellikle araştırmazsak onları bütün bütün kaçıırız. Sonra bütün ilkel halkların dogmalarda ve ritlerde ifade edilen dini bir inanca sahip olduklarının, ayinler ve diğer adetlerle gerçekleştirilen evliliğe, evde merkezileşen aile hayatına, çoğunlukla bizim toplumumuzunkinden çok karmaşık ve daha geniş olan bir akrabalık sistemine, özel maksatlı kulüp ve cemiyetlere, kurallara, çoğu zaman ayrıntılı terbiye ve görgü kurallarına, çoğu kez sivil kod ve ceza hukukundan oluşan ve mahkemeler tarafından uygulanan düzenlemelere sahip olduklarının, dillerinin fonetik ve gramatik açıdan aşırı derecede karmaşık olduğunun, sembolizm bakımından zengin şiir, kronikler, mitler, halk hikayeleri ve ata sözlerinden oluşan bir yerli literatüre, plastik sanata, dikkate değer bir mevsimler, topraklar, bitkiler ve hayvan hayatı bilgisini gerektiren çiftçilik sistemine sahip olduklarının, hem karada hem de denizde uzman birer balıkçı, avcı, maceraperest olduklarını ve bizim yabancısı olduğumuz -büyü, büyücülük ve kahin, kehanete dair- büyük bir bilgi birikimine sahip olduklarının farkına varırız

Bu kültürler ve toplumların diğerleri kadar bilinmeye değer olmadıkları, aydın bir kişinin kadim Mısır, Yunan ve Roma hakkında bir şeyler bilmesi gerektiği ancak

Maoriler, Eskimolar ya da Bantular hakkında hiçbir şey bilmeye ihtiyacı olmadığını kabul etmek kesinlikle bir ön yargı ve modadır. Bu zihniyet kesinlikle rönesans ve reform sonrası dönem arasında yer alan ve uzun bir süre Orta Çağlara arkasını dönen Akdeniz ve kuzey Avrupa'da bir dönemi esas alan, Hint tarih, edebiyat, sanat ve felsefesine değersiz bir şeymiş gibi davranan zihniyetle aynıdır. Eğer biz insan kültürünün ve sosyal hayatın zengin farklılığının kıymetini bileceksek, bu etnosentrik tutum reddedilmek zorundaydı. Batı Afrika'nın heykelleri, Yunan heykellerinin ölçüsüyle ölçülmemelidir. Melnezya dillerine, Latin gramerinin kurallarını desteklemesinden dolayı başarısız gözüyle bakılmamalıdır. Büyüsel inançlar ve uygulamalar batı biliminin ölçüleriyle hiç anlaşılamaz. Avusturalya yerlilerinin sürüleri Birmingham ve Manchesterdekilere göre değerlendirilmemelidir. Her bir halk bir arada yaşadığında ortaya çıkan problemleri kendi tarzında karşılar, değerlerini korumaya ve onları çocuklarına aktarmaya çalışır ve çözümleri diğer her hangi bir halkınki kadar dikkatimizi çekmeye değer. İlkel bir toplum küçük olabilir, ancak bir böcek ya da bir kelebek, bir öküzden daha mı az ilginçtir?

Bu bizi Sosyal Antropoloji'nin daha genel bir yönüne götürür, onun bize öğrettiği aslında ilkel toplumlar hakkında değil, genelde insan toplumunun doğası hakkındadır. Bir toplum hakkında öğrendiğimiz şey ister tarihsel isterse kendi zamanımızla ilgili olsun bütün toplumlar hakkında bize bazı şeyler anlatabilir.

İzin verirseniz sınırlı ancak tarihsel birkaç örnek vermek istiyorum. İslam öncesi Arabistan Bedevileri hakkında çok şey yazıldı, ancak onların toplumsal yapıları hakkında tarihsel delillerle cevaplandırmanın zor olduğu bir soru var. Bu problemleri aydınlatmanın yollarından biri, bütün konularda kadim zamanlardaki aynı hayat tarzını devam ettiren bedevi Arapların

toplumsal yapılarını çalışmaktır. Aynı şekilde İngiliz tarihinin erken dönemlerindeki tımar sistemi hakkında çok şey yazıldı, ancak yine burada onunla ilgili birçok problemi çözme doğrultusunda, bu günün barbar toplumlarında tımarların nasıl işlediğine dair bir çalışmadan büyük ölçüde yardım görürüz. Bizim için şimdi, hadi söyleyelim, on yedinci yüzyıl İngiltere'sinde de meydana gelen büyücü mahkemelerini de anlamak zordur. Halkın hala büyücülere inandığı ve komşularına verdikleri zarardan dolayı onları sorumlu tutan orta Afrika toplumlarındaki büyücülerin incelenmesiyle onlar hakkında çok şey öğrenebiliriz. Tabii ki bir kimse, bir toplumdaki sosyal bir fenomen çalışmasından bir diğer toplumdaki benzer fenomen için açıklayıcı bir işaret ararken çok ihtiyatlı davranmalıdır; ancak gerçekte fenomen, bazı yönlerde çok farklı olabilmekle birlikte diğer temel yönlerde aynıdırlar/birbirlerine benzerdirler.

Söylediğim şey yeterince açıktır. Basit olmakla birlikte her toplumda maddi bir kültür, doğa, teknik ve geleneğe dair bir bilgi birikiminin yanı sıra bir tür aile hayatı, akrabalık bağlarının kabulü, bir ekonomi, siyasi bir sistem, sosyal statüler, dini kült, tartışmaları çözme ve suçu cezalandırma yolları, organize edilmiş eğlenceler vs. buluruz. Eğer genelde, insan toplumlarındaki herhangi bir kurumun ortak özelliklerini ve aynı zamanda onun farklı toplumlarda aldığı farklı şekilleri ve oynadığı farklı rolleri anlamak istiyorsak, daha karmaşık toplumlar kadar açıkça daha basit toplumların etüdünden yardım görmeliyiz. İlkel bir toplum incelenmesinde onun kurumlarından biri hakkında keşfettiğimiz/ortaya çıkardığımız şey, bu kurumu -bizimkini de içeren herhangi bir toplumda- bize daha anlaşılır kılar. Eğer biz mesela, İslam'ı veya Hristiyanlığı ya da Hinduizm'i anlamaya teşebbüs ediyorsak, onun belli birtakım özelliklerinin en ilkel halkların da dahil olduğu bütün dinlerin evrensel özellikleri olduğunu, diğer

özelliklerinin de, belli tip dinlerin özelliklerine karşılık geldiğini ancak bir kısmının yalnızca o dinin ayırıcı özelliği olduğunu bilmemiz, onu anlama hususunda bize büyük bir yardım sağlar.

Esas olarak Sosyal Antropoloji'yle ilgili durumu bu şekilde arzettim. Bir açıdan o, bize insanlığı bir bütün olarak görmemizi kolaylaştırır. İnsan kültürlerine ve toplumlarına antropolojik tarzda bakmaya başladığımız zaman, kolaylıkla özel birinden genel birine gider ve yine tekrar geri döneriz. Eğer aileden bahsediyorsak, tam olarak bugünün batı Avrupa ailesini kastetmeyiz, fakat batı Avrupa ailesinin bir kısım ayırıcı özellikleriyle birlikte yalnızca özel bir şekli oluşturduğu evrensel bir kurumu kastederiz. Dini düşündüğümüzde yalnızca Hristiyanlığı değil, bütün dünyada uygulanan ve uygulanmış olan birçok kültü düşünürüz. Yalnızca diğer kültürleri ve toplumları anlamayla bir kimse, kendisinin perspektifte görür ve insanın tecrübesi ve çabasının bütünlüğü arka planıyla o kültü daha iyi anlar. Eğer son konferansa dönersek, Dr. Margaret Mead, Amerikan ergenlik çağı problemlerinin bir kısmının anlamını Samoa'da buldu; Malinowski, Trobriand'ın ritüel nesnelerinin değişimi çalışmasıyla İngiliz endüstrisindeki dürtü problemlerini aydınlattı ve ben, Azandeliler arasında büyücü incelemesiyle komünist Rusya'nın bir parça anlaşılmasını sağladığımı düşünüyorum. Hepsini özetlersek, Sosyal Antropoloji, her nerede, her ne zaman karşılaşırsak karşılaştığımız, harikulade bir yaratık olan insanı daha iyi anlamamıza yardım eder.

SEÇİLMİŞ BİBLİYOGRAFYA

Bryson, Gladys, *Man and Society*, Princeton, 1945.

Firth, Raymond, *Human Types*, London, 1938.

Forde, C. D., *Habitat, Economy and Society*, London, 1934

Haddon, A. C., *History of Anthropology*, London, 1934.

Hodgen, M. T., *The Doctrine of Survivals*, London, 1936.

Krober, A.L., *Anthropology*, New York, 1923 (yeni baskı, 1948).

Lowie, R. H., *The History of Ethnological Theory*, London, 1937.

Notes and Queries in Anthropology, London, 1874 (6. Baskı 1951)

Penniman, T. K., *A Hundred Years of Anthropology*, London, 1935.

Paul, Radın, *The Method and Theory of Ethnology*, New York and London, 1933.

TEORİK ÇALIŞMALAR

(Onsekizinci Yüzyıl)

Dunbar, James, *Essays on the History of Mankind in Rude and Cultivated Ages*, London, 1780.

Ferguson, Adam, *An Essays on the history of Civil Society*, Edinburg, 1767.

Hume, David, *A Treatise of Human Nature*, London, 1739-40.

Kames, Lord, *Historical Law-Tracts*, Edinburg, 1758.

Monboddo, Lord, *Of the Origen and Progressof Language*, Edinburg, 1773-92.

Montesquieu, Baron de, *De L'Esprit des Lois*, Genova, 1748 (İngilizce trc. T. Nugent, *The Spirit of the Lows*, New York, 1949).

Saint Simon, Comte de, *Oeuvers de saint Simon et d'Enfantin*, Paris, 1865.

Ondokuzuncu Yüzyıl

Bachofen, J.J., *das Mutterrecht*, Stuttgart, 1861.

Bastian, Adolf, *Der Mensch in der Geshichte*, Leipzig, 1860.

Comte, Auguste, *Cours de Philosophie Positive*, Paris, 1830.

Coulanges, Fustel de, *la Cité Antique*, Paris, 1864 (İngilizce trc. *The Ancient City*, by William Small, Boston and New york, 1882).

Durkheim, Emile, *De la Division du Travail Social*, Paris, 1893 (İngilizce trc. George Simpson, *The Division of Labour in Society*, new York, 1933); *Les Régles de la Méthode Sociologique*, Paris, 1895 (İngilizce trc. Sarah A. Solway and John H. Mueller) *The Rules of Sociological Method*, Glencoe (Illionis), 1938).

Frazer, Sir James, *The Golden Bough*, London, 1890.

Hubert, H., and Mauss, M., 'Essai sur la Nature et la Fonction du Sacrifice', *L'Année Sociologique*, T. 11, Paris, 1897-98.

Maine , Sir Henry, *Ancient Law*, London, 1861; *Village-Communitas in the East and West*, London, 1871.

McLennon, J. F., *Primitive Marriage*, London, 1865; *Studies in Ancient History*, London, 1886 ve 1896.

Morgan, Lewis H., *System of Consanguinity and Affinity of Human Family*, Washington, 1871; *Ancient Society*, London, 1877.

Smith, W. Robertson; *Kingship and Marriage in Early Arabia*, London, 1885; *Lectures on the Religion of Semites*, London, 1889.

Spencer, Herbert, *The Study of Sociology*, London, 1872 ve sonrası; *The Principles of Sociology*, New York, 1882-83.

Steinmetz, S.T., *Ethnologische Studien zur ersten Entwicklung der Strafe*, Leiden and Leipsig, 1894.

Tylor, Sir Edward, *Researches into the Early History of Mankind*, London, 1865; *Primitive Culture*, London, 1871.

Westermarck, Edward, *The History of Human Marriage*, London, 1891.

Yirminci Yüzyıl

Benedict, Ruth, *Pattern of Culture*, Boston and New York, 1934.

Cassir, Ernst, *An essays on Man*, New Haven, 1944.

Collingwood, R. G., *The idea of History*, Oxford, 1946.

Durkheim, Emile, *Les Formes Élémentaires de la Vie Religieuse*, Paris, 1912 (İngilizce trc. J. W. Swain, *The Elementary Forms of Religious Life*, London, 1915)

Ginsberg, M., *Reason and Unreason in Society*, London, 1947.

Grönbech, V., *The Culture of Teton*, 11. cilt, Copenhagen and London, 1931 (1909-12 Danimarkaca edit.Dan trc.)

Hobhouse, L. T., *Morals in Evolutin*, London, 1906.

Hubert, H. And Mauss, M., *Esquisse d'une Théorie générale de la Magie*, *L'Année Sociologique*, T. V11, Paris, 1902-3.

Lévy-Bruhl, *Les Fonctions Mentales dans les Socieétés inférieures*, Paris, 1912 (İngilizce trc. Lilian A., *Clare How Natives Think*, London, 1926); *La Mentalité Primitive*, Paris, 1922 (İngilizce trc. Lillan A. Clare, *Primitive Mentalité*, London, 1923).

Lévi-Strauss, C., *Les Structures Élémentaires de la Parenté*, Paris, 1949.

Lowie, R. H., *Primitive Society*, London, 1920.

Maciver, R. M., *Society*, London, 1937.

Malinowski, B., *Magic, Science, and Religion and other Essays*, Glencoe (illinoise), 1948.

Marett, R. R., *The Threshold of Religion*, London, 1909.

Mauss, M., *Essai sur le Don*, *L'Année Sociologique*, N. S. 1, Paris, 1923-24.

Nieboer, H. J., *Slavery as an industrial System*, The Hague, 1900.

Radcliffe-Brown, A. R., *The Social Organization of Austrraian Tribes* (*Oceania Monographs*, No, 1,)

Melbourn, 1931; *Structure and Function in Primitive Society-Essays and Adress*, London.

Rivers, W.H.R., *Kinship and Social Organization*, London, 1914; *Social Organization*, London, 1926.

Simmel, George, *Soziologie*, Leipzig, 1908.

Tawney, R. H., *Religion and the Rise of Capitalis*, London, 1926.

Teggar, F. J., *Theory of History*, New Haven, 1925.

Van Gennep, A., *Les Rites de Passege*, Paris, 1909.

Vinegrodooff, Sir Paul, *English Society in the Elevent Century*, Oxford, 1908; *Outline of Historical Jurispuridence*, Oxford, 1920.

Weber, Max, *Wirtschaft und Gesellschaft, 1921-23* (*İngilizce trc. The Theory of Social and Economic organization*, by A. R. Henderson and Talcott Parsons, London, 1947).

Wiese, Leopold von, *Allegemeine Sozilogie*, Munich ve Leipzig, 1924.

ALAN ARAŞTIRMASI MONOGRAFİLERİ

Arensberg, Conrad M., and Kimball, Solon T., *Family and community in Ierland*, Cambridge, Mass., 1940.

Brown, A. R., *The Andaman islanders*, Cambridge, 1922.

Drake, St. Clair and Cayton, Horace R., *Black Metropolis*, New york, 1945.

Evans-Pritchard, E. E., *Witchcraft, Oracles and Magic among the Azande*, Oxford, 1937; *The Nuer*, Oxford, 1940.

Firth, M., Raymond, *We, the Tikopia*, London, 1936.

Fortes, M., *The Dynamics of Clanship among the Tallensi*, Oxford, 1945; *The web of Kinship among the tallensi*, Oxford, 1949.

Fortes, M. and Evans Pritchard, E.E. (editörler), *African Political Systems*, Oxford, 1940.

Fortune, R.,F., *Sorcerers of Dobu*, London, 1932.

Hunter, Monica, *Reaction to Conquest*, London, 1936.

Junod, H. A., *The Life of a South African Tribe*, 11 cilt, Neuchatel ve London, 1912-13.

Kuper, Hilda, *An African Aristocracy: Rank among the Swazi*, Oxford, 1947.

Lafitau, Joseph François, *Moeurs des Sauvages Ameriquains*, Paris, 1724.

Malinowski, B., *Argonauts of the Western Pasific*, London, 1922; *Crime and Customs in Savage Society*, London, 1926; *Coral Gardens and their Magic*, London, 1935.

Mead, Margaret, *Coming of age in Somoa*, London, 1929; *Growing up in New Guinea*, London, 1931.

Nadel, S. F., *A black Byzantium*, Oxford, 1942.

Peristiany, J.G., *The Social institutions of Kipsigis*, 1939.

Rattray, R. S., *The Ashanti Law and Constitution*, Oxford, 1929.

Redfield, Robert, *The Folk Culture of Yucaton*, 1941.

Rivers, W. H. R., *The Todos*, London, 1906.

Schapers, I., *A Handbook of Tswana Law and Custom*, Oxford, 1938; *Married Life in an African Tribe*, Oxford, 1940.

Seligman, C.G. and B. Z., *The Veddas*, Cambridge, 1911.

Smith, E. W., and Dale, A.M., *The il-Speaking Peoples of Northern Rhodesia*, London, 1920.

Spencer, Sir Baldwin and Gillen, F. J., *The Arunta*, 11 cilt, London, 1927.

E. Evans Pritchard

Sosyal Antropoloji

İlkel insan konusunda yapılan spekülasyonlarda, aşırılıktan aşırılığa doğru bir gelişim olduğu görülmektedir. Önce o fakirlik, şiddet ve korku içinde yaşayan küçük bir hayvandan az öte bir şeydi; daha sonra zenginlik, barış ve güven içinde yaşayan bir beyefendi oldu. İlk o, yasadışı idi; sonra o yasa ve örfün bir kölesi oldu. Başlangıçta o, herhangi bir dini duygulanım veya inançtan bağımsız idi; sonra tümüyle kutsalın egemenliği altında ve ritüele gömülü hale geldi. İlk o, zayıf, ezen bir bireyseldi idi; sonra toprak ve eşyaların ortak kullanımını savunan bir toplumsalcı oldu. Önce o, karma seksüel iken; sonradan o yerel değerlerin bir modeli olmuştur. Önceden o, uyuşuk ve ıslah olmaz biçimde tembel iken, sonra o, uyanık ve çalışkan olmuştur. Kabul edilen bir düşüncüyü değiştirmeye çalışırken, ona karşı kanıt seçim ve toplamada bir muhalif çarpıtma oluştuğunu zannediyorum.

ISBN 975-8257-05-6



9 799758 257057

